

TÜRK
İDARE DERGİSİ
İÇİŞLERİ BAKANLIĞINCA İKİ AYDA BİR ÇIKARILIR

Yıl: 43

MART - NİSAN 1972

Sayı:335

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TETKİKLER :

3	Acil Çözüm Bekleyen Sorunlarımızdan Köylerimizin İmarı	Mehmet ALDAN
15	Amerika Birleşik Devletlerinde Belediye Gelirleri Konusunda Bir Derleme.....	Ahmet Sezai AYDIN
30	Osmanlı İmparatorluğunun Merkez Teşkilâtı	Arif BAŞARAN
43	Vazifeyi İhmâl Cürmü Üzerinde İncelemeler	M. Muhtar ÇAĞLAYAN Tümgeneral
52	Kanada Jandarması	Hüseyin IŞIK
56	Belediyeleri İlgilendiren İdarî Bir Karar.....	İhsan OLGUN
79	2. Beş Yıllık Kalkınma Plânının İçişleri Bakanlığı ile İlgili Amaçları, İlkeleri, Tedbirler	Dr. Jur. Âlim Şerif ONARAN

ÇEVİRİLER :

96	Açlık Ordusunu Yenen Ülkeler 1. Meksika	Rıza AKDEMİR
----	--	---------------------

İDARÎ COĞRAFYA :

104	Kilis İlçesi İdarî Coğrafyası	Necati ÖZEN
119	KARARNAMELER	
123	HABERLER.....	Yiğit KIZILCAN

TETKİKLER

ÂCİL ÇÖZÜM BEKLEYEN SORUNLARIMIZDAN

KÖYLERİMİZİN İMARİ

Mehmet ALDAN
Nevşehir Valisi

Köylerde imar faaliyetlerinin, mevzuat yönünden tamamen başıboş bırakılmış olması, kalkınma ve gelişme döneminde bulunan memleketimiz bakımından büyük bir sakınca teşkil etmekte, sınırlı imkânlarımızın israfına yol açmaktadır.

Gerçekten (35997) si Köy ve (37754) ü Mahalle (1) olmak üzere (73751) i bulan yerleşme biriminde her yıl plânsız, projesiz ve denetimsiz yüz binlerce bina inşa olunmakta ve bu yapıların çoğu oturma güvenliğinden ve sağlık şartlarından yoksun bulunmaktadır.

Bu itibarla konu, ayrıntılarıyla İncelenmeğe ve sür'atli bir çözüm şekline kavuşturulmağa değer görülmektedir. Biz burada konuyu, ana çizgileriyle üç kısımda ele almak istiyoruz :

I — Köy İmar Plânı,

II — Köy Evleri,

III — Köyde Ev Yeri.

I — KÖY İMAR PLÂNI

6785 Sayılı İmar kanunu, geniş kapsamlı adına rağmen, yalnız beldelerin imariyle ilgili hüküm getirmiş, maddeleri arasında köy imarına yer vermemiştir. Bununla beraber bazı kanunlarda Köy İmar plânı ve inşaat faaliyetleriyle ilgili sistemsiz ve yetersiz bir takım hükümlere rastlanmaktadır :

1 — 442 SAYILI KÖY KANUNU

Köy kanunu, mecburi işlere dair 13. maddesi ile Köy Yolları, Köy Meydanı ve Köy Kamu tesisleri yapımına ait bazı esaslar koymuş ve köyde imar ve tanzim faaliyetlerine imkân hazırlamış ise de; bu çalış-

(1) 1971 Yılı programı, D. P. T. Müsteşarlığı

maların, paraya ve teknik elemana bağlı işler olması sebebiyle genellikle gerçekleştirilmesi mümkün olamamıştır.

2 — 4759 SAYILI İLLER BANKASI KANUNU

Köy imariyle ilgili olarak harita ve plân'dan bahseden ilk resmi belge 4759 sayılı İller Bankası kanunu'dur.

4759 sayılı kanun, 7. maddesi ile İller Bankasına aşağıdaki görevleri yüklemiştir:

- a) İl özel İdaresiyle Belediye ve Köy İdarelerinin ve bunlara bağlı Kurumların plânladıkları tesislerin yapımını kolaylaştırmak veya banka olarak yapmak,
- b) Şehir, Kasaba ve Köylerin kuruluş ve imarına ait plân ve programların gerçekleştirilmesi için bu idarelere kredi sağlamak,
- c) Adları geçen mahallî idarelerin istekleri üzerine Harita, Plân, Proje ve Etüdler yapmak ve yaptırmak,
- d) Bu idarelerin bankadan aldıkları kredilerle gerçekleştirecekleri işlerin fennî denetimini yapmak,
- e) Bu idareler için gerekli olan makina, araç ve gereci sağlayarak satmak veya kiraya vermek; istek üzerine taşınır mallarını sigorta ettirmek.

İller Bankasının, elindeki imkânlarıyla Şehir ve Kasabalarımızın harita ve imar plânı konusundaki ihtiyaç ve isteklerine cevap veremediği dikkate alınırsa, köylerin imariyle ilgili olarak yukarıda sayılan görevleri yerine getiremeyeceği kolaylıkla tahmin olunabilir. Esasen harita ve imar plânı yaptırılması için Bankaya başvuran köy sayısının da yok denecek kadar az olduğu sanılmaktadır.

3 — 7116 SAYILI İMAR ve İSKÂN BAKANLIĞI KURULUŞ ve VAZİFELERİ HAKKINDA KANUN

7116 Sayılı kanun, memleketin imarını bir bütün halinde ele almış köylerin harita ve imar plânı konusuna da yer vermiştir.

7116 Sayılı kanun, 2. maddesi ile İmar ve İskân Bakanlığına aşağıdaki görevleri yüklemiş bulunmaktadır :

- a) Yurdun Bölge, Şehir, Kasaba ve Köylerinin harita ve imar

plânlarını hazırlamak veya hazırlatmak; İmar için her türlü tedbiri almak veya bunların uygulanmasını sağlamak,

b) Memleketin bünyesine uygun mesken politikasının esaslarını tesbit etmek ve uygulanmasını temin etmek,

c) Memleket şart ve imkânlarına göre en faydalı yapı malzemesinin tesbiti ve sağlanması için her türlü tedbiri almak,

d) Bölge plânları için ilgili Bakanlıklarla ortak incelemeler yapmak ve sonuca göre kanunî ve İdarî tedbirlere başvurmak.

Bakanlığa verilen bu görevlere ve yetkilere karşılık, yapılan çalışmalar, bilhassa köylerle ilgili olanları henüz arzulanan bir düzeye ulaşamamıştır.

4 — DİĞER KANUNLAR

Bu başlık altında, uygulanmaları bazı özel şartların gerçekleşmesine bağlı olan kanunların köy imariyle ilgili hükümlerine yer verilmiştir.

A — ÇİFTÇİYİ TOPRAKLANDIRMA HAKKINDAKİ 4753 SAYILI KANUNUN BAZI MADDELERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİNE VE BAZI MADDELER EKLENMESİNE DAİR 5618 SAYILI KANUN

Bu kanunun EK -1. maddesi. Tarım Bakanlığına, gerekli gördüğü yerlerde, 4753 sayılı kanunun 8. maddesine göre sağlanan arazinin bir kısmı üzerinde Kuruluş ve Onarma Kredisi karşılığında yanı ve tesislerini vücuda getirmek ve çevresinde örnek teşkil etmek üzere köyler kurabilme yetkisini tanımış bulunmaktadır.

B — UMUMÎ HAYATA MÜESSİR AFETLER DOLAYISIYLA ALINACAK TEDBİRLERLE YAPILACAK YARDIMLARA DAİR 7269 SAYILI KANUN

Bu kanunun 1051 sayılı kanunla değiştirilmiş 16, 22, 23 ve 36 maddeleri köyün imarı ile ilgili hükümleri kapsamaktadır.

Bahis konusu 16. maddeye göre; genel hayata etkili afetlerden önce ve sonra kesin lüzum üzerine meskûn bir topluluğun bir kısmının veya tamamının kaldırılarak başka yerlere toplu veya dağınık olarak yerleştirilmesi, Bakanlar Kurulunun kararı üzerine İmar ve İskân Bakanlığı tarafından yapılır.

Kanunun 22. maddesi; bu kanun uyarınca sağlanan taşınmaz malların birleştirilmesinden sonra İmar ve İskân Bakanlığınca onanmış imar ve istikamet plânlarına göre parsellere ayrılacağını ve Bakanlığın isteği üzerine tapuya tescil edileceğini tesbit etmektedir.

Kanunun 23. maddesi aşağıya aynen aktarılmıştır :

“Hazine mülkiyetine geçen arsalardan İmar ve İskân Bakanlığınca görülen lüzum üzerine, toplu inşaat yapılmayan yerlerde bu kanundan faydalanacak olanlardan yapısını belli süre içinde yapmayı taahhüt edenlere noter huzurunda kur’a çekilerek arsaları verilebileceği gibi, bunlara ayrıca teknik yardım ve borçlandırmak suretiyle yapı malzemesi ve para yardımı da yapılabilir.

Üzerinde toplu inşaat yapılacak veya yukarıdaki fıkraya göre verilecek arsaların bedelleri İmar ve İskân Bakanlığınca tesbit edilir.

Ellerinde kıymet belgesi bulunanların borçlarından bu belge tutarı düşülür; fazlası kendilerine ödenir ve noksanı borçlandırılır.

Kıymet belgesi sahiplerinden bina yapmıyacaklara istedikleri takdirde arsa verilebilir.

İmar plânında kamu hizmet tesisleriyle ibadet yerleri için gösterilen yerler İmar ve İskân Bakanlığının izni ile ilgili müesseselere bedelsiz olarak verilir.

Yukarıdaki fıkralar gereğince dağıtım ve tahsise tâbi tutulan arsalar, İmar ve İskân Bakanlığının isteği üzerine, tapu dairesi tarafım dan tahsis ettikleri şahıslar, hissedarlar veya varisleri adına tescil olunur.”

Kanunun 36. maddesi ise şöyledir :

“a) Afet sebebiyle yeniden inşa ve onarılacak yapılarla bunlara ait yol, su, elektrik ve kanalizasyon tesisleri; Kadastro, Harita ve İmar plânı yapımı,

b) Arazi, bina, yapı malzemesi, her türlü makina, motorlu taşıt araç, gereç, alât-edevat alınması ve sağlanması,

c) Afetlerin zararını önleme, gerekli tedbirleri araştırma, etüd, kiralama, taşıma, yıktırma ve personele yapılacak ödemeler,

d) Konut yapan tüzel kişilerle ortaklık kurmak veya bu amaçla çalışan kuruluşlara iştirak etmek,

- e) Afet hizmetlerine ilişkin diğer işler için ayrılacak para miktarı ile,
- f) Afete uğrayanlara veya uğraması muhtemel olanlara inşaat ve onarım için ne şekilde yardım yapılacağı, miktarı, istekliler arasında gözetilecek sıra esasları, müracaat ve istek şekilleri, inşa, olunacak binaların yerleri, sayıları, tipleri, yapı şartları, inşa tarzları, çeşitli kısımların boyutları ve diğer hususlar,

İmar ve İskân Bakanlığınca tesbit ve ifa olunur.”

C — 2510 SAYILI İSKÂN KANUNA EK 1306 SAYILI KANUN

1306 sayılı kanunun Ek -1. maddesi; Hükümetçe yaptırılacak baraj, hava alanı, fabrika, ekonomik ve savunma ile ilgili diğer tesislerin inşası; tarih ve tabiat kıymetlerinin korunması gibi amaçlar için yapılacak kamulaştırmalar veya özel kanunların uygulanması sebebiyle taşınmaz mallarının kısmen veya tamamen ellerinden çıkması sonucu yerlerini terk etme zorunda kalan kimselerin, diledikleri takdirde Hükümetçe gösterilecek yerlerde iskânlarının yapılmasını âmidir.

Kanunun konumuz bakımından önemli olan Ek - 2. maddesi aşağıya aktarılmıştır :

“Köysel alanda iç iskânın düzenlenmesi ve köy gelişme merkezlerinin kurulması için :

a) Yerleşim yerinin elverişsizliği sebebiyle kalkındırılmasına imkân olmayan veya yol, içmesuyu, elektrik gibi alt yapı hizmetlerinin pahalıya mal olacağı tesbit edilen köylerin, daha elverişli bir yerleşim yerine nakli veya mahalle, kom, mezraa ve benzeri dağınık yerleşim ünitelerinin mevcut yerleşim ünitelerinden birinde veya yeni bir yerleşim yerinde toplanması hususu, köy nüfusunun çoğunluğu tarafından istenildiği takdirde Ek - 8. madde gereğince Köy İşleri Bakanlığı emrime geçen araziden İmar plânında öngörülen miktarda arsa tefrik edilir ve özel fondan yeni yerleşim yerinin köy imar plânı yapılır veya yaptırılır. Köy odası, çamaşırhane ve hamam gibi sosyal tesisler yapılır ve ayrıca konut, tarımsal yapılar ve tesisler için her aileye yönetmeliğinde belirtilen miktarda kredi açılır ve bu kanun hükümlerine göre borçlandırılır.

b) Birinci madde dışında kalan, köylerde köylünün konut, tarımsal işletme yapıları ve sosyal tesis ihtiyacını kendisinin çözmesindeki gücünü desteklemek üzere, masrafları özel iskân fonundan karşılan-

mak suretiyle hazırlanan tip projeler bedelsiz olarak istekli köylülere verilir.

Ayrıca, yönetmelikte belirtilen esaslara göre, her köyde belli sayıda çiftçi ailesine kendi evini yapana yardım metodu uygulaması olarak kredi verilir.

c) Onaylanmış Köy İmar Plânlarına göre köylerin iskân gelişme sahaları, Ek - 8. madde uyarınca Köy İşleri Bakanlığı emrine geçen araziden ayrılır. Bu araziden ifraz olunan arsalar, bedelleri peşin veya en çok 5 yılda 5 eşit taksitle ödenmek ve bu kanun gereğince borçlandırılmak suretiyle ihtiyaç sahiplerine devredilir.

özel kanunlardaki hükümler saklıdır.”

1306 sayılı kanunun Ek - 8. maddesi; bu kanun hükümlerine göre tahsis, devir ve temlik edilecek arazilerin nerelerden ibaret olduğunu, ve ne suretle sağlanacağını tesbit etmektedir. Bu maddeye göre, lüzumlu arazi hazîneye ait taşınmaz mallardan sağlanabileceği gibi 6830 sayılı kanuna göre özel ve tüzel kişilerden kamulaştırma yoluyla da temin olunabilmektedir.

Köy İşleri Bakanlığı konumuzla ilgili olarak ayrıca (2510 sayılı İskân Kanununa ek 1306 sayılı Kanunun bazı maddelerinin uygulanma şeklini gösterir Yönetmelik) ile 1306 sayılı kanunun 2. maddesi uyarınca (Köylerde iskân gelişme ve yeni yerleşme alanlarının seçimi) başlığı altında çalışma esaslarını yayınlamış bulunmaktadır.

Köy İşleri Bakanlığının, Toprak ve İskân Genel Müdürlüğü ifadesiyle İllere gönderdiği 9.9.1971 günlü ve 4472/28298 sayılı genelgesinin 2. maddesinde : “programda, mer’a tahsisi ile birlikte ihtiyaç fazlasının hazine adına tescili, Köy yeni yerleşim .yeri veya Köy İskân Gelişme sahası tefriki, varsa ihtiyaç fazlası olarak tesbit edilen tarıma elverişli miktarı, yerleşim ve gelişme sahasının hazine adına tescili, tahsis işlemi ile birlikte yürütülecektir.” denilmektedir.

5 — YENİ KÖY KANUNU TASARILARI

Çeşitli tarihlerde hazırlanan yeni Köy kanunu tasarılarında köyün İmarı ve Köy Evleri konularına da yer verilmiştir. Halen yeni bir köy kanunu tasarısı üzerinde çalışılmakta olduğu bilinmekle beraber tasarı henüz T.B.M.M. sevkedilemediğinden burada yalnız Başbakanlığın 10.5.1956 tarihli ve kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi 7-206/1710 sa-

yılı yazısıyle B.M.M. ne sunulan ve kadük olan Köy Kanunu tasarısının konumuzla ilgili hükümlerine değinilecektir.

Bu tasarıda yürürlükte olan 442 sayılı kanunda bulunmayan Köy Yerleşme Alanı (Köy İskân sahası) na dair hükümler vardır. Bununla köylerin, mahalleler ve münferit evler şeklindeki dağınık yerleşme biçiminden kurtarılması, köy evlerinin belli sınırlar içinde yapılarak bazı kamu tesis ve hizmetlerinin gerçekleştirilmesine imkân verecek nüfus yoğunluğunun sağlanması amacı güdülmektedir.

1956 tarihli tasarının köyün imarıyle ilgili hükümleri şöylece özetlenebilir :

a) Köy İhtiyar Kurulu; tabî'î, İktisadî ve sağlık durumu ve gelecekteki gelişmesi gözönünde tutulmak ve eldeki bütün vasıta ve imkânlardan yararlanılmak suretiyle, köyün İskân sahasını belirten basit bir kroki yaptıracaktır. Bu krokide; Köy Meydanı, Okul, Câmî, Pazar ve Köy konağı yerleri ile umumî hizmetlere ait diğer tesislerin kurulacağı yerler ve umumî yollar gösterilecektir.

Kroki yaptırılmasında yararlanılacak vasıta ve imkânların nelerden ibaret olduğu ve buna ait masrafların ne şekilde yapılacağı ve iskân sahasının belirtilmesine imkân görülmeyen köylerin özellikleri bir Tüzükle tayin olunacaktır. (M. 54)

Krokiler, köyün bağlı bulunduğu İl veya İlçe İdare Kurulunca tasdik edilecektir. (M. 55)

b) Köyde bina yapımı, İhtiyar Kurulunun iznine ve ruhsatına tâbi tutulacaktır.

İskân sahası dışında daimî ikamet için ev inşa edilemeyecektir. Şu kadar ki, ziraat ve ziraat san'atları işletmelerinde inşa edilecek ev ve diğer binalar, İl İdare Kurulunun mütalaası alınarak Valinin izniyle inşa edilecektir.

Orman içinde hiçbir suretle ziraat ve ziraat san'atları işletmeleri kurulamayacaktır. (M. 58)

3 — İskân krokisine aykırı olan veya kroki dışında izinsiz yapılan binalar, İhtiyar Kurulu kararıyla yıktırılacaktır.

4 — İhtiyar Kurulu, ihtiyaç sahibi köylülere iskân sahası içinde uygun bedelle ev yeri sağlayacaktır. (M. 60)

Görüleceği üzere 1956 tarihli Köy kanunu tasarısında, yeterli ölçüde olmasa bile köyün İdari konusuna parmak basılmış bulunmaktadır. Hükümetçe hazırlanmakta olan tasarının, daha ileri hükümleri kapsaması ve İskân Krokisi yerine ölçekli bir İmar Plânı'nı benimsemesi beklenmektedir. Bu taktirde İl İmar Müdürlüklerine önemli görevler düşecektir.

Mahallî imkânlarla gerçekleştirilecek Köy İmar plânları, köyde rastgele inşaat yapılmasını önleyeceği gibi, köyün bir an önce bayındır hale gelmesine ve kamu tesislerine kavuşturulmasına zemin hazırlayacaktır. Böylece ilerde büyük masraflarla giderilmesi ancak mümkün olabilecek imar hatalarından köylerimiz korunmuş olacaktır.

Köy imarı konusunda ciddi bir atılım yapabilmek için, özellikle imar işleriyle uğraşmak ve diğer banka işlerini de yapmak üzere bir Köyler Bankası'nın kurulması gerekli görülmektedir.

II — KÖY EVLERİ

Köy evlerinin çoğu, sağlık şartlarından yoksun, medenî ihtiyaçlara cevap vermekten uzaktır. Bu nitelikte olan evlerden meydana gelen köylerimizin genel görünüşü de iç açıcı değildir.

Son yıllarda köylerimizde bina yapımı hızlanmış ise de, genellikle bir plâna göre inşa edilmeyen bu binaların, yapılan masrafla orantılı niteliklere sahip olmadıkları görülmektedir. Avrupada çalışan işçilerimizin köylerinde yaptırdıkları evler ve sair yapılar için de aynı şeyler söylenebilir.

Bu durum karşısında İmar ve İskân ve Köy İşleri Bakanlıklarının, Köy Evleri konusunu daha gerçekçi açıdan ele alarak sür'atle bir çözüm şekline kavuşturması beklenmektedir. İmar ve İskân Bakanlığının, Türkiyenin Coğrafi Bölgelerine ve köylerin bulundukları yerlere göre Ev tiplerini ve Yapı Malzemelerini tayin ve tesbit etmesi yeterli, olmayıp, aynı köy için o köyde oturanların malî güçlerine göre de bir kaç tip ev ve müştemilât projesinin saptanarak köylüye intikal ettirilmesi zorunlu bulunmaktadır.

Bu konuda önemli bir husus da; hazırlanacak köy evi plân ve projelerinde ahır, samanlık, odunluk, kümes, fırın, tarım makine ve aletleri garajı veya hangarı, anbar gibi ek tesislerin öngörülmesidir. Bu ek tesislerden ve bir miktar bahçeden yoksun afet evlerine ve şehirlerimizde kurulan sosyal konutlara köylümüzün itibar etmediği veya bu

ek tesisleri, yeni binaların yanma rastgele sıraladığı görülen ve bilinen gerçeklerdendir.

1956 tarihli Köy Kanunun tasarısı, köylerdeki inşaatı Muhtarlığın iznine bağlamaktaydı. Kanaatımızca inşaatın, hem İmar plânına uygunluğunu sağlamak, hem de teknik denetimini yürütmek bakımından buna zorunluluk vardır. Hatta inşaatın bitiminde oturma izni verilmesi hususunda da Muhtarlıklara yetki tanınması faydalı ve gerekli görülmektedir.

Söylemeğe lüzum yoktur ki, yeniden teknik elemanla desteklenmesi gereken İl İmar Müdürlüklerinin, bu konularda Köy Muhtarlıklarına her türlü teknik yardımda bulunmaları gerekecektir. Köylerde ev yaptırmak isteyen bütün vatandaşlardan, tip projelerden mutlaka birini uygulamaları istenemeyeceğine göre, kendileri tarafından hazırlattırılan basit ev plânlarının da İl İmar Müdürlüklerince incelenip gerekirse ıslâh edilmesi icap edecektir.

III — KÖYLERDE EV YERİ

Köylerde ev yapmak isteyen, fakat arsası bulunmayanlara ev yeri sağlanması konusu son derece önemli bir sorun olmasına rağmen maalesef mevzuatımızda uygulanma alanı sınırlı olan İskân Kanunu dışında bununla ilgili bir hükme rastlanmamaktadır. 442 Sayılı Köy Kanunu, 4753 Sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu ile ek ve tadilleri, 5602 Sayılı Tapulama Kanunu, 6188 Sayılı Bina Yapımını Teşvik Kanunu köylüye arsa verilmesine dair herhangi bir hüküm getirmemiştir.

442 Sayılı Köy Kanunun 44. maddesi ile İhtiyar Kuruluna tanınan “Tarlası olmayan veya yetişmeyen köylüye” arazi verme yetkisi de 4753 Sayılı kanunun 64. maddesi ile kaldırılmış bulunmaktadır.

Bir köylü ailesi zamanla bir kaç aileye bölünmekte ve pederşahî ailenin yerini daha dar kadrolu aileler almakta olduğuna göre bunların herbiri yeni bir eve kavuşma ihtiyacını duymaktadır.

Bu durum karşısında arsası olanlar veya arsa satın alabilenler evini yapabilmekte, bu imkâna sahip olmayanlar ise çeşitli yollardan ev yeri edinmeğe çalışmaktadırlar. Bunun için iki yol takip edilmektedir : 1) Mer’a veya hâli araziye tecavüzde bulunmak, 2) Köy İhtiyar Kurulu’nu ikna ederek edinmek istediği ev yerine karşılık Köy Sandığına bir miktar para ödemek.

Mer'aya tecavüz edildiğinde çok zaman muhtar, üye veya Köy halkından birinin idari makamlara müracaatı üzerine mütecavizler menedilmekte iseler de, kendileri her türlü kanunî müeyyideyi göze aldıklarından tecavüzlerini tekrarlamakta, köyde yıllarca sürecek bir huzursuzluğa yol açmaktadırlar.

Yukarıda değinildiği gibi kanunî yasağa ve ilgili Bakanlıkların genelgelerine rağmen köy muhtarlıklarından bazılarının da bilerek veya bilmez görünerek (Yol fazlası), (sahipsiz ve hâli arazi) gibi gerekçelerle ihtiyaçlara ev yeri sağlama yoluna gittikleri görülmektedir. Bu konuda İçişleri Bakanlığının 15.6.1959 tarih ve 631-505-11-1959/8441 sayılı genelgesi şöyledir :

“Ev yeri bulunmayan vatandaşların köy Muhtarlıklarına vâki müracaatlarında kendilerine köy orta malı olup umurun istifadesine terk ve tahsis edilmiş bulunan mer'a ve harman yerlerinden ev yeri terk ve tahsis olunduğu veya bedeli mukabilinde satıldığı ceryan eden muhabereleden anlaşılmaktadır.

442 Sayılı köy Kanununun 44 ncü maddesinin 3 ncü fıkrası ile köy ihtiyar meclislerine tanınan sâlâhiyet 4753 sayılı kanunun 64 ncü maddesi ile ilga edilmiş olduğu gibi bu kabil emlâkin hususi mülkiyet mevzuu olamayacağı 5618 sayılı kanunun ek 6 ncı ve Türk Medenî Kanunu'nun 912 nci maddesi ahkâmı icabıdır. Bu konuda Köy Muhtar ve İhtiyar Meclislerine düşen vazife köylünün müşterek istifadesine terk edilmiş bulunan bu gibi orta mallarının muhafaza ve bunlara vaki tecavüzleri men etmek ve mütecavizler hakkında Türk ceza Kanununun muaddel 513 ncü maddesine göre takibat icrasını temin eylemektedir. Aksi hareket eden Muhtarlar vazifelerini suistimâl etmiş olacaklarından haklarında kanunî takibat yapılması gerekeceğine bilgi edinmenizi ve keyfiyetin çevrenizdeki bütün Muhtarlıklara tebliğini ehemmiyetle rica ederim.”

Konumuzla yakın ilgisi bakımından 2644 Sayılı Tapu Kanunu'nun 21. maddesi de aşağıya aktarılmıştır :

“Köy ve Belediye sınırları içinde kapanmış yollarla yol fazlaları köy veya belediye namına tescil olunur.”

Bu maddenin uygulanması ile ilgili olarak Merkez Tapu Komisyonu'nun 13.4.1967 tarihli ve 69 sayılı kararının Hüküm kısmı aşağıya alınmıştır :

“Bir yerin, kapanmış yol veya yol fazlası olarak kabul ve tescili için o yerin, umumî veya mevzi’î imar, yahut yol istikamet veya kamulaştırma plânı tatbikatı neticesinde husule gelmiş olmak lâzımdır.

Evrakı müsbite arasında böyle bir belgeye rastlanmadığından Köy İhtiyar Kurulu ile alâkalısının müştereken yaptıkları talebe göre bu yerin kapanmış yol olarak kabulüne imkân görülememiştir.

Bu itibarla bu yönden muhafızlıkça verilen red kararı yerinde olduğundan Onanmasına.....13.4.1967 tarihinde karar verildi.”

Bu karardan açıkça anlaşıldığına göre Tapu Kanunu’nun 21. maddesi gereğince köy adına bir tescil yapılabilmesi, genel veya kısmî imar plânı yahut yol istikamet veya kamulaştırma plânının uygulanmış ve fazlalığın uygulama sonunda anlaşılmış olmasına bağlı bulunmaktadır. Aksi takdirde tescil için yetkili Mahkemenin kararı şarttır.

Köylerde arsa yönünden duyulan ihtiyaç ve imkânsızlıklar karşısında bazı muhtarlıklar köy içinde bulunan ve belli bir süreden beri Köy Tüzel Kişiliği tarafından özel mülk gibi kullanılan taşınmaz mallar için Medenî Kanun’un 639. maddesine göre Mahkemeye başvurarak leylilerine karar alabilmektedirler Gülşehir Asliye Hukuk Mahkemesinin Esas 970/458, Karar 971/137 sayılı hükmü bu tür kararlardan biridir.

1956 tarihli Köy Kanunu tasarısı İhtiyar Kuruluna; ihtiyaç sahibi köylülere İskân Sahası içinde ev yeri sağlamağı bir görev olarak vermeğı öngörmüş idiyse de, bu hüküm ancak köyün özel mülkiyetine giren taşınmaz mallar için uygulanma değeri taşıdığından tasarının konuya yeterli bir çözüm şekli getirdiğı söylenemez.

Köylerde ev ve kamu tesisleri için gerekli olan arsanın belli ölçülere göre kolaylıkla sağlanabilmesi ve köy imarının sağlam esaslara bağlanabilmesi bakımından kanaatımızca; Köy Yerleşme ve Gelişme Alanı içinde kalan ve mülkiyeti Hâzineye,,İl özel İdaresine, Katma bütçeli kurumlara ait olan arazi ve arsalarından ev ve kamu tesisi inşasına elverişli olan miktarı bedelsiz olarak köy idarelerine devrolunmalıdır. Köy idarelerinin sahip oldukları arsalar da Köy İmar Plânı’na göre parsellenip ihtiyaçlı köylülere uygun bedel ve şartlarla devir ve temlik edilmelidir.

SONUÇ:

Toplam nüfusumuzun (% 64,6) sim barındıran köylerimizin bir an önce imar edilmesi, geçici yerleşim yeri görünümünden kurtarılması ve yurt kalkınmasında kendilerinden beklenen atılımı gerçekleştirirken millî servet ve güç israfının önlenmesi bakımından köylerde : Yerleşme ve Gelişme Alanı'nın belirtilmesi, mahallî imkânlarla İmar plânları'nın yapılması, inşaatın bu plâna göre izne bağlanması, ihtiyaçlı köylüye arsa ve kredi sağlanması, artık kaçınılmaz ve geciktirilemez hayatî bir görev haline gelmiştir.

Bu itibarla bu önerilerin Yeni Köy Kanunu veya İmar Yasası'nda bütünlüğün sağlanması yönünden mer'î İmar Kanunu çerçevesinde gerçekleştirilmesi gerekli görülmektedir.

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİNDE BELEDİYE GELİRLERİ KONUSUNDA BİR DERLEME

**Derleyen :
Ahmet Sezai AYDIN
Kaymakam Şube Müdürü**

Açıklama

Özel veya resmi olsun herhangi bir örgüt kendisine verilen görevleri yerine getirmek, işlerini yürütmek için bir takım paralar almak durumundadır. Başka bir deyimle gelir sahibi olması lâzımdır. Devlet ve mahallî kuruluşlar bu parayı vergiler koymak yolu ile temin ederler. Bu vergilerin salınması ve toplanmasının kanunlara dayanması da gerekir. Memleketimiz için bu kural 334 sayılı Anayasa'nın 1488 sayılı kanunla değişik "Vergi ödevi" başlığı altındaki 61. maddesinin ikinci paragrafında :

"Vergi, resim ve harçlar ve benzeri malî yükümler ancak kanunla konulur." denilerek gösterilmiştir.

Öbür yandan Anayasa'nın "Mahallî idareler" başlığı altındaki 116. maddesinin son cümlesinde de :

"Bu idarelere görevleri ile orantılı kaynakları sağlanır." denilmektedir. Bir mahallî idarenin görevlerini yerine getirebilmesi için yeteri gelir ve bunun kaynaklarına sahip olması gerekmektedir. Bu idareler kanunla kendilerine verilen görevleri yapabilmek için yine kanunla konulan vergileri almak, toplamak zorundadırlar. Ancak bu vergilerin neler olduğu, hangi kaynaklardan alınacağı özel kanunlarında açıkça sayılmış ve gösterilmiştir. Halen memleketimizde Belediye Gelirleri Kanunu ele alınmış olup değiştirilmek üzeredir.

Yukarıda kısaca değindiğimiz durum Amerika Birleşik Devletlerinde pek fazla değişik değildir. Orada da şehir ve kasabalar vergi koymak durumunda ve bunların da kanun ve kararlara dayanması gerekmektedir. Bu şehir ve kasabaların da çeşitli gelir kaynakları vardır.

Burada bir noktayı açıklamak lâzım gelmektedir. Amerika Birleşik Devletlerinde mahallî idare gelirleri, bunların kaynak ve uygulamaları eyaletten eyalete ve daha ileri şehirden şehire nisbet, çeşit ve uygulama yönünden değişiklikler göstermektedir. Bu nedenle “Belediye Gelirleri” konumuz genellikle, müşterek noktaların gösterilmesi ve bir özet biçiminde olacaktır.

Bu derlememiz Amerika Birleşik Devletlerinde mahallî idarelerin (x) gelir kaynakları ve konularını, nisbet ve dayanaklarını kapsayacaktır. Bu memlekette bulunduğumuz sırada devam ettiğimiz üniversite kurslarında (xx) bizlere verilen notlardan yararlanarak yapılmıştır. Bu günlerde ele alınan Belediye Gelirleri Kanunumuz karşısında faydalı olabileceğini düşündük.

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİNDE MAHALLÎ İDARE GELİRLERİ

Her memlekette olduğu gibi burada da belediye gelirleri pek çeşitlidir. Bunlar genel emlak vergisinden, gelir vergisine, sigara ve içkiden alınan vergi, hizmet karşılığı alınan ücretleri ve izin belgelerine yüklenen vergilere kadar değişmektedir. Ancak bütün bunlara karşı çeşitli düşünceler, leh ve aleyhte olmak üzere iddialar da vardır. Şimdi bunlar üzerinde ayrı ayrı duralım.

Genel Emlâk Vergisi

Genellikle vergi kaynağı iki olarak kabul edilir. Bunların :

- a — Birisi, gelir - kazanç,
- b — Diğeri, emlak, tir.

Bir vergi uygun elverişli ölçüde gelir sağlamalıdır. Ayrıca adil de olmalıdır. Daha açık bir deyimle, vergide adalet “ödeme Gücü” anlamını taşır.

Amerikanın koloni döneminde ödeme gücü emlak sahibi olmak yahut tüm varlıkla ölçülürdü. Bir bakıma emlakî olan kimse varlıklı sayılırdı. Bugün ziraatin hakim olduğu alanlar dışında, çok kimselerin aylık veya ücretleri gelirin açık ve kesin bir ölçüsü olarak kabul edilmektedir.

(x) Mahallî İdare deyimini _ şehir ve kasaba örgütü anlamına kullanacağız.

(xx) University of Connecticut, Local Government in The United States Of America

Gelir konusunda bütün emlâkin eşit olarak vergilendirilemeyeceği düşünülmektedir. Bir çok Amerikalıların kabul ettiği gibi, bir ev bir fabrikadan daha az vergilendirmeye müsaittir. Zarar eden bir fabrika, kazanan diğerine göre daha az vergi konusudur. Bir bakıma emlâk vergisinde herkes eşit olarak vergi öder. Fakat gelir vergisinde durum böyle değildir. Bir amatör müzisyen için saksafonun, tüketim maddesi olan havuçtan farkı yoktur. Oysa bir çok eyalette saksafon mal vergisine konudur. Bugünkü çok girift modern dünyada gelir vergisi daha adil bir biçimde kullanılabilir ve emlâk vergisinden daha az kaçma olur.

Koloni Amerikasında emlâk, ödeme gücünün âdil bir ölçüsü olarak kabul edilir. Ancak bugünkü durumda gelir elde edilmesile mülk edinilmesi arasında çok yakın bir ilgi vardır. Bununla beraber, son yıllarda emlâk vergisi (x) modern zamana uymadığı gerekçesile çok ağır hücumlara uğramış, şehir toplumuna yakışmadığı ileri sürülmektedir. Buna rağmen bu vergi mahallî idarelerin en önemli gelir kaynağı olma durumunu da korumaktadır. 1958 yılında şehirlerin vergi gelirlerinin % 74 ünü teşkil etmiştir.

Emlâk Vergisine Karşı Olanlar

Artık mülk vergisi ödeme gücü ölçüsü olma niteliğini kaybetmiştir. Kaldığı bugün oldukça küçük yatırımlardan büyük kazançlar sağlamak mümkün bulunmaktadır. Gelirinin büyük bir kısmını konusu mesken olan bir vergiden çıkarması, şehirler için münasip görülemez. Üstelik bu meskenlerin çoğu az gelirli kimselere aittir.

Genel emlâk vergisi çoğunlukla kötü uygulanmaktadır. Bugün menkûl değerlerin büyük bir kısmı vergi dışı kalmaktadır. Örneğin, esham, tahvil, rehin vb. Bunlar kolaylıkla takdir veya tahakkuk memurundan gizlenebilmektedir. Mücevher ve diğer bazı değerli şeylerde aynı durumdadır. Otomobiller, mobilya ve diğer bazı mallar için ayrılan eskime payları, çoğunlukla vergi mükelleflerinin düşündüklerinden ve satış hatlarından çok uzaktır. Mal değer takdirinin keyfiliği ve bunun piyasa değerine yaklaştırılmasındaki başarısızlık takdir memurlarınca da kabul edilmektedir, örneğin, Oregon Eyaleti Vergi Komisyonunca yürütülen bir araştırma ile şunları ortaya çıkarmıştır. Mesken üzerine mahallî takdirlerin % 6,5 ile % 187,5 arasında değiştiği tesbit edilmiştir. Bununla beraber böyle aşırı uçları bulmak bugün için var sayılamaz,

(x) Genel Emlâk Vergisi :

Menkûl ve gayrimenkul malları kapsamaktadır.

Teknik bir yetenek ve yeterlik istediği halde takdir memurları çok kere seçimle işbaşına gelmektedirler. Bir kısmı yetenek ve yeterlikten ziyade politik ilişkiler göz önünde tutularak tayin edilirler. Takdir memurlarının çoğu namusludur. Ancak bu iş için eğitilmiş değildirler. Bazı büyük şehirlerde ihtisasa yönelme, eğitilmiş ve yetişmiş bir gurubun oluşumunu sağlamıştır. Bu nedenle büyük şehirlerdeki değer takdirleri genellikle, teknik bakımdan küçük yerlerdekinden daha üstündürler.

Son yıllarda genel emlak vergisini nitelendirmek ve sınırlandırmak için bazı girişimlerde bulunulmuştur. Bu alandan eyaletin çıkarılması, yarış halinde eksik veya düşük değer takdir edilmesi bozukluğunu azaltmış yahut ortadan kaldırmıştır. Çünkü böylece eyaletin bu alandan gelir temini olanağı kalmamıştır. Bazı eyaletler bir kısmını daha az vergilendirmek amacı ile mülkleri sınıflandırmışlardır. Bazıları ise, vergi muafiyeti tanımışlardır. Bunlar artan bir sayıda kısmen veya tamamen vergi dışı bırakılmışlardır, örneğin, kişisel sayılan bazı eşya gibi. Genel emlak vergisi kötü yürütülen yahut çok adaletsiz değildir. Fakat bütünü ile düzgün uygulanan bir vergi durumuna da gelememiştir.

Bu Vergi Niçin Muhafaza Edilmektedir?

Genel emlak vergisine bu kadar hücum edildiği halde niçin mahallî idarelerin en önemli malî desteği olarak tutulmaktadır. Bunun bazı nedenleri vardır.

Birinci Neden:

Bu nedenlerden birisi atalet - durgunluktur. İşte bu durgunluk vergiyi muhafaza eder. Vergi ödeyenler genellikle geliştirilmiş bir mülk vergisi takdirini istemezler, desteklemezler. Örneğin, Wisconsin'de takdir memurlarının mütehasıs kimselerden olmasını temin edecek referandum teklifleri her seferinde geri dönmüş; bazı belediyelerde bütün mülklerin yeniden takdir edilmesi konusundaki yönetim örgütlerinin çalışmaları da reddedilmiştir. İşte bu durgunluk bu verginin nitelendirilmesi yahut ayıklanmasına karşı gelmektedir.

İkinci Neden:

En çok kullanılan her eski vergi iyi, buna karşılık her yeni vergi kötüdür. Bu iddia bir dereceye kadar doğrudur. Toplumun eski vergiye

alıştığı fikrine dayanır. Mülk değerleri emlak vergisile uyıştırulmuştur. Bir kimse bir ev satın alacağında yıllık vergi yükünü maliyete katar ve ödeyeceği bedeli ona göre önceden hesaplar.

Üçüncü Neden:

Kişisel menkûl mallar dışındaki mülkler taşınamaz, kaçırılamaz ve saklanamazlar. Şehir sınırları içindedirler. Her zaman elde, göz önündedir. Satış vergisi mahallî düzeyde alıcı ve satıcıları şehir dışına kaçırır. Gelir vergisi mükellefleri banliyölere sürer. Ancak bir bakıma esas emlak vergisi mükemmel değildir. Yine de yüksek vergi ev, iş ve sanayi kuruluş sahiplerini belde sınırları dışına atar ve böylece vergi konusu azalır.

Dördüncü Neden:

İktisadî kriz durumları dışında bu vergi yüksek verimlidir. Perakende satış vergisi ayırık tutulursa, emlak vergisi diğer vergilerden daha yeterli ve uygundur.

Sonuncu Neden:

Genel emlak vergisinin muhafaza edilmesinde sonuncu neden, şehirlerin paraya ihtiyaçlarının bulunmasıdır. Üstelik bu verginin yerine daha emin ve memnuniyet verici diğer bir cins vergi teklifi de ortaya atılmamıştır.

Değişik Vergiler:

Genel emlak vergisi dışında mahallî idarelerin başka vergileri de vardır. Bunlar şöylece sıralanıp açıklanabilir.

a — Satış Vergisi :

Bu vergi büyük İktisadî kriz süresince çok kullanılmıştır. Böyle zamanlarda çok iyi sonuçlar vermiş bir vergidir. Eyalet vergilerinin belkemiği olmuşsa da, şehirler için ikinci derecede kalmıştır. New York Şehri bu vergiyi 1934 yılında “geçici” bir tedbir olarak kabul etmiştir. “Geçici” vergilerin çoğunun kaderinde olduğu gibi % 1 ile % 3 arasında değişen nisbetlerde devam edip gitmektedir. New Orleans, Den-

ver ve diğer bazı şehirler de satış vergisi kabul etmişlerdir. Harp sonrasında California ve diğer bir çok yerlerde % 1 ile % 0,5 arasında değişen bu vergi uygulanmaktadır. 1950 lerde % 125 kadar yükselmiştir. California şehirlerinde ve diğer bir çoklarında yiyecek ve bazı zaruri ihtiyaç maddeleri ayrı tutularak vergi de bir düzeltme yapılmıştır.

b — Gelir Vergisi :

Birinci Cihan Harbi süresince gelir vergisi Federal Devletin en önemli gelir kaynağı olarak listelerde yer alıyordu. O günden bu yana önemi artmaktadır. Son yıllarda bir çok eyalet bu vergiye dönmüşlerdir. Bu nedenle de şehirler tarafından vergilenecek alanlar çoğalmıştır. Philadelphia gelirinin dörtte birini elde ettiği gelir vergisini 1939 yılında kabul etmiştir. Pennsylvania, Ohio, Saint Louis'de bir çok belediyeler ve diğer bir çok şehirler gelir vergisi uyguladılar. 1960 yılından önceki on yıl içinde mahallî gelir vergisi uygulaması % 200 artmıştır. Bu vergiye çok yerinde olarak "bordro vergisi" adı verilmektedir. Çünkü aylık ve ücretlerden kesilir. Genellikle azalma veya kaçırılma imkânı da yoktur. Aynı şehir içindeki fertler ve bazan da şirketler bu verginin mükellefleridir. Bu verginin anaşehirler için büyük bir avantajı vardır. Çünkü banliyölerde oturan ve şehrin çeşitli hizmetlerinden yararlananları bu maliyete katılma zorunda tutar. Herhangi bir şekilde istisna kabul edilmemekle vergiden kaçılmasına neden olmaktadır. Bir çok şehirlerde çalışma veya bir iş sonucu elde edilen kazançlara uygulanmaktadır. Halbuki bunların dışında daha başka gelirler de vardır, örneğin esham, tahvil ve çeşitli kira gelirlerinden bu vergi alınmamaktadır.

Geriye dönüşü nedende "bordro vergisi" ne işçi kuruluşları muhalif kalmaktadırlar, örneğin, 1954 yılında Cincinnati Belediye Meclisinin bir üyesi ve aynı zamanda C.I.O. temsilcisi (x) olan bu kişi, bu şehirde bordro vergisi kabul edilmek istendiğinde görevinden istifa etmiştir.

c — İş Vergisi :

Şehirler iş vergisinden daha sağlam gelir elde ederler. Bu gibi vergiler doğrudan doğruya genel sağlığa tesir eden bir işin gözetim ve denetim maliyeti üzerine konulur. Fakat bazıları oldukça ağırdır. Bazan

(x) C.I.O. - Congress of Industrial Organizations

da kontrolün ötesinde fazla gelir sağlanması amacı güdülür, örneğin, bir şehir lokanta açılması izinlerinde çok hafif bir vergi koyar. Bu yol yemek yenilen yerlerin sağlık yönünden kontrolü esasına dayanır. Fakat diğerleri polis gücüne dayanarak daha ağır vergi koyabilirler.

Bazan diğer işler ve ekseriya amme hizmeti bütün kazancın toplamı üzerine vergi bindirilir. Bu çeşit vergiye “meşguliyet vergisi” de denir ki, kazançlar ayrı tutularak bütün gelir üzerine geniş çapta, özellikle güneyde ve batıda uygulanır. Çünkü envanter ve diğer kişi mallarının değerine vergi maksadile de olsa bir karar verilmesi çok zordur. Amme mâliyesinde mütehassıs olanlar, kişisel mallar yerine iş vergisinin uygulanmasını tavsiye ederler. Bununla beraber bu vergi diğerlerine ilâveten uygulanır.

Bu kısımda sayılabilecek diğer bazı vergiler :

Bazı şehirler sigara üzerine vergi koyarlar. New York ve Atlantic gibi bazı oturlan şehirler otel odalarından vergi alırlar. Mount Clemens, Michigan ve diğer bazı ikamet merkezleri, şehir içindeki doğal banyolara girenlere vergi yüklerler. Turistler ve gelip geçici kimseler olağanüstü olarak vergi konuşudurlar. Çünkü bunların mahallî seçimlerde oy hakları yoktur. Oy kullanamazlar. Bu durum ise vergi koymada önemli bir avantajdır.

Son yıllarda, bir çok kimsenin de ileri sürdüğü gibi tiyatro, sinema ve spor yerlerine girişlerin vergilendirilmesi çok cazip görünmektedir. Fakat Federal Devlet bu alanları boş bırakmaz. Tiyatro, sinema ve stadyumlar taşınamadıkları için, bu verginin uygulanmasında önemli avantajlar vardır. Bu vergi bir çok insanları kapsayacak durumdadır. Şehir dışındakilere de kolaylıkla uygulanabilir. Ann Arbor Belediye Meclis Üyesi bir kaç yıl önce Michigan Üniversitesinin yüz bin kişilik stadyumunun vergi konusu yapılmasına aç gözlülükle saldırmıştı. Çünkü futbol oyununu seyre gelen her kişiden alınacak ufak bir para çok büyük yekûnlar tutacaktı. Plân olağanüstü idi. Stadyum her cumartesi ve pazar günü Detroit’lilerce dolup taşıyordu. Ancak Michigan Eyalet savcısı böyle bir mahallî idare vergisi konulmasının eyaleti - Üniversite eyalete aittir. - vergilemek olduğunu ileri sürdü. Mahkeme de bu yönde karar verdi.

Genel emlak vergisi dışındaki diğer vergiler taşınamayan daha doğrusu şehir dışına kaçırılmayan ve verimli olan konularda uygulanmaktadır. Ancak vergide eşitlik ve adalet ikinci plânda kalmakta; ver-

giler bir araya getirilip bir sisteme bağlanarak değil parça parça uygulanmaktadır. Böylece de devam etmektedir. Paul E. Malone'un dediği gibi, "mahallî vergi uygulamaları gelir yönetiminden ziyade bir aşırma - alabilme, davranışından ibarettir."

Vergi Dışı Gelirler :

Şehirler yıllık olarak ceza ve bir takım hizmetler karşılığı alınan ücretlerden de bazı gelirler elde ederler. Cezalar eyalet kanunlarını ve şehir emirlerini ihlal edenlerden alınır. Ücretler bazı hizmetlerden - evlenme işlemleri, gayrimenkullerin sahip ve isim değiştirmeleri vb. - alınır.

Bir çok hizmetler için genel vergilerden para ödenmesi yerine gittikçe artan bir nisbette, belediyeler hizmet karşılığı ücretleri çoğaltmaktadırlar. Şehir içme suyunda bu yola gidilmesi adet haline gelmiştir. Son yıllarda belediyeler kanalizasyon, çöp toplama, sokakların temizliği ve aydınlatılması, karların atılması, evlerin bahçelerindeki ağaçların kesilip kaldırılması ve bunlar gibi diğer işlerden ücret almakta ve git git artırılmaktadır. Bu ücretlerin alınmasında kullanılan değişik formüller vardır. Fakat bütün bunlar genellikle "yarar karşılığı ödeme" görüşüne dayanır.

Bu ücretler çoğunlukla, genel vergi nisbetinin yükseltilmesinden kurtulmak amacıyla konulurlar. Bu yol, vergi seviyesinin fiilen olduğundan daha az gösterilmesini sağlar, örneğin kanalizasyon ücreti su bedelinin bir yüzdesi yahut maktu bir nisbeti olarak ve bunun aylık su makbuzlarına eklenmesi, kolaylıkla ve etkili şekilde yapılabilir. Öbür yandan hizmet karşılığı alınan ücret mahallî vergilemede adaleti geliştirme olanağını da temin eder. Bu yönden bu yol yararlı da sayılmaktadır, örneğin kanalizasyon ücreti, bir çok şehirlerde sayısı bir hayli kabarık olan vergiden muaf mülklerin, daha doğrusu gayrimenkullerin vergilendirilmesi metodu olarak kullanılması gibi. Böylece hizmetin yükü halkın üzerine bindirilmemiş olur. Bu ücretler, bazı sanayi tesislerinin kanalizasyon şebekesine hiç bir yük getirmedeği halde diğer bir kısmının çok nisbetsiz derecede yük verdiği yerlerde ve özellikle vergi limitlerine çok yaklaşmış olan şehirlerde pek faydalıdır. Hizmet ücretleri genellikle sınırlama amaçları yönünden vergi olarak da kabul edilmezler.

Bazı şehirler amme hizmetleri çalışmalarından pek az gelir elde ederler. Bunlar aslında nadiren önemli bir gelir kaynağı olurlar. Bu-

gün şehir içi taşıma hizmetlerinin çok azı çalışma masraflarını karşılayabilmektedir. Su işletmeleri ve diğer bazı hizmetlerden, sadece maliyeti karşılamak, uygun bir amortisman payı ayırmak ve muhtemel gelişmeleri yapabilmek için gereken para ücret olarak alınır. Bununla beraber bazan az da olsa şehir mâliyesine bir para sağlanır.

Bazı şehir ve kasabaların kendilerinin sahip oldukları ve işlettikleri içki mağaza veya dükkânları vardır. Bunlar içkilerin ambalajlandığı yerler olduğu gibi, alelade içki satan barlarda olabilir. Eyalet kanunlarına tâbi ve izne bağlı olan bu işin çok kazanç sağladığı görülmektedir. Ancak söylemeye lüzum yoktur ki, çok güçlü baskı gurupları bu yolda kanun çıkarılmasına karşıdırlar, engel olmaya çalışırlar.

Devlet Tahsisleri — Yardımlar

— Grants - in - aid —

Devlet yardımları, daha yukarıdaki bir devletin aşağı düzeydeki bir devlete, arzuya dayalı nisbetlerde tahsislerde bulunması, para vermesi biçiminde ortaya çıkarlar. Birleşik Devletlerde Federal Devletin eyalet ve şehirlere, eyaletin şehirlere yardım yapması demektir. Böyle bir yardımın tutarı özel bir vergi yahut diğer gelir kaynaklarına bağlı değildir.

Özel tahsisler normal olarak bir takım kayıtlara bağlanmıştır, örneğin bu şartlar, tahsise katkıda bulunmak üzere para ayırmak, bunun harcanmasında teknik eğitim görmüş personel kullanmak, malzeme ve ekipman bakımından teknik standartlara uymak yahut parayı sadece belli, özel maksatlar için kullanmak gibi.

Devlet yardımlarının yapılmasına başlıca üç yönden karşıt fikir ileri sürülmektedir.

a — Birincisi, Yardım yapılması şehir ve kasabaları israfa alıştıırır, iddiasıdır. Çünkü bu kaynaktan gelen para mahallî vergi ödeyenler için bir yük değildir. Denir ki, mahallî görevliler seçmenlerle ilgisi olmayan bu gibi paraları harcadıklarında gerekleri düşünmedikleri gibi rasyonel de davranmazlar.

b — Yardımlar mahallî sorumluluğu ve kendi kendini yönetimi tehdit eder, zayıflatır. Federal yahut eyalet devleti bir takım şartlar yerine getirildiği veya kabul edildiği takdirde yardım yapmaktadırlar. Böyle-

ce bu alanda siyasetin düzenlenmesi veya yön verilmesinde mahallî idarenin yerini alırlar.

c — Sonuncusu, belediyeleri en azından bir güç olarak, yardım verilen işlerin hatırına nisbetsiz masraflara sevk eder. Bir başka deyimle, yürütülmekte olan çeşitli işlerin ihtiyaç ve önceliklerine bakılmaksızın yardım alındığı gerekçesile bir kısmına pek fazla bütçe tahsisleri yapılacak, diğer bazılarına ihtiyaca rağmen hasis davranılacaktır. Örneğin yardım nedeniyle zührevi hastalıklar ve tüberkülozun kontrolü geliştiği halde sağlık dairesinin diğer faaliyetleri para yokluğu yüzünden geri kaldığı gibi. Yardımlar konusunda bu gibi karşıt düşünceler varsa da, bunların sağlamlığı kesin değildir. Daha derin araştırmalar yapılması da gerekmektedir.

Bölüşülen Vergiler

— Shared Taxes —

Bölüşülen vergi; bir hükümet - Federal, eyalet, mahallî - tarafından konulan fakat diğerleriyle bir formüle göre taksim edilen bir vergidir. Taraflara ayrılan pay bazan birimin kendi alanında toplanan paranın tutarı yanında pek temsili kalır. Fakat bölüşülen vergi genellikle toplayan tarafın koyduğu bir esasa göre dağıtılır. Yardımın aksine bölüşülen vergi belli bir miktarda gelir sağlamaz. Tamamile tahsilata bağlıdır.

Paylaşılan vergi, son yıllarda artan bir derecede çok kullanılan bir duruma gelmiştir. Bu çeşit vergiler mahallî memurlarca hem devlet yardımlarına ve hem de mahallî idarenin vergi yetkisinin artırılmasına tercih edilmektedir. Bu cins verginin en önemli özelliği yardımlara nazaran daha az “bağlılık” gerektirmesidir. Ayrıca bu vergiler mahallî vergilerin artırılması kanun ve kararlarına nazaran vatandaşların daha az tenkidine neden olmaktadır.

Eyalet devleti ile mahallî idareler arasında bölüşülen vergi konuları; akaryakıt, taşıt araçları, alkollü içki satışı ve gelir vergisidir. Bölüşülen vergiler yardımlardan daha az üzücüdür. Eyalet devleti tarafından konulur ve toplanır. Mahallî varlıklar üzerine yüklenen bir vergi olduğundan cömertçe harcanmasının da söz konusu olamayacağı savunulur. Üstelik yardımlar gibi bunların şehirler tarafından sarfedilmesinde herhangi bir “tahdit” de bulunmamaktadır.

Bütün bunlara rağmen bölüşülen vergiler için pek çok tenkitler ileri sürülmektedir. New York Eyaleti Komisyonu 1946 da bu cins vergilerin kullanılmasını uygun bulmadı. Bu konudaki çalışma gurupları, bölüşülen vergilerin mahallî ihtiyaçlara uymadığını gösterdiler. Çünkü bazı yerlerde ihtiyaçtan fazla verim sağlandığı halde, diğer bazı yerlerde masrafları bile kurtarmamaktadır. Halbuki bu gibi yerlerin ihtiyaçları da pek fazladır. Yardımlar ihtiyaçlara daha uygun düşerler. Daha ileri, bölüşülen vergiler mahallî gelirlerde bir denge sağlamazlar. Bunlar refah zamanlarında çok verimli oldukları halde, mahallî ihtiyaçların çok arttığı depresyon dönemlerinde çok düşük olur. Son olarak bölüşülen vergilerin kullanıldığı durumlarda, yardımlara nazaran çok daha az kontrol konusu olabilirler. Ancak felsefi bir görüş açısından faydalı ve faydasız yönleri tartışılabilir. Fakat bir takım standartların konulması bakımından eyalet, yardımlarda olduğu kadar bölüşülen vergiler üzerinde etkili değildir. Bu konudaki tartışma ne yönde olursa olsun, gelecek göz önünde tutulduğu takdirde şüphesiz daha bir zaman bölüşülen vergiler bizimle olacak, kullanılacaktır.

Vergi Konusunda Harp Sonrası Düşünceleri :

Amerika Birleşik Devletlerinde devletlerarası malî ödemeler, Federal Devlet ile eyalet devleti arasında çok daha az seviyede, Federal Devlet ile mahallî idare birimleri arasında, eyalet ve kendi birimleri arasında ve mahallî idarelerin kendi aralarında daha yüksek seviyede olur. Son yıllarda bunların her biri için yapılan tahsisat toplamı artmaktadır. Bu suretle bir çok mahallî idare bölüşülen vergiler ve yardımlar yolu ile mülk vergisinin baskısını, ağırlığını azaltmış ve gelir kaynaklarını çeşitlendirmişlerdir.

Mahallî idare masrafları bütünü ile düşünülür ve ele alınırsa harp yılları sonrasında devletlerarası gelir tutarı kadar hızlı artmıştır. Şehirler 1948 ve 1956 yıllarında gelirlerinin % 25 ini eyaletlerden temin etmişlerdir. Bunun bir kısmı Federal Devletin tahsisidir. Buna ilâve olarak mahallî gelirlerin % 1 inden biraz fazlası doğrudan doğruya Federal Devletten gelmektedir.

Amerika Birleşik Devletlerinde devletlerarası - mahallî, eyalet, Federal - ödemelerin politikası eyaletten eyalete bir hayli değişik örnekler gösterir. New England bölgesinde Massachusetts eyaleti hariç, toplam eyalet masraflarının çok düşük bir yüzdesi mahallî idarelere yardım olarak kullanılır. Montana ve South Dakota da durum aynıdır.

En yükseği Colorado ve California'dadır. 1956 yılında Wisconsin'in eyalet tahsisatının yarısından fazlası belediyelere yardıma gitmiştir. Siyasi bölümlere yapılan eyalet ödemelerinin örneği, her şeyden önce mevcut mahallî baskılar arasında denge sağlama işi gibi görünür. Federal Devlet yardımları kırsal - şehrsel coğrafi farklılıklar arasında bir denge yahut izafî zenginliğin bir ölçü alınarak kişisel gelirlere göre derecelendirme faktörlerinden biri ile ahenk sağlamak biçimindedir. Doğunun şehrsel bir eyaleti olan New York'un 1956 yılında mahallî birimlere yapılacak yardımın cömert ve özenle tertiplenmiş bir programı vardı. Pennsylvania da doğunun şehirleşmiş bir eyaletidir. Bu eyalet bütçesinin % 42 sine yakın bir kısmını mahallî birimlere tahsis etmiştir. Bu eyaletin halk sağlığı için yaptığı yardım kişi başına 2 cent'i bulur. New York'un ise bir dolara yaklaşır.

Eyaletlerce mahallî idarelere yapılan yardımların alanları :

— Eğitim, refah, karayolu yapımı, güvenlik, sağlık, hastahaneler, karayolları dışındaki taşıma işleri, mesken yapımı, şehirlerin geliştirilmesi, tabii kaynaklar ve diğer bazıları olarak sayılabilir.

Yardımlar bazanda hiç bir kayıt ve şart veya amaç güdülmeden toplu bir para olarak yapılır. Çeşitli biçimlerde yapılan yardımların nisbeti eyaletten eyalete değişmekle beraber bir toplam olarak bütünü ile % 85 i bulduğu olur. Yardımlar mahallî idarelerin önemli bir gelir kaynağıdır. Gelecekte de devam edeceğe benzer.

Genel bir fikir vermek üzere Amerika Birleşik Devletleri Wisconsin Eyaleti Milwaukee şehrinin 1956 yılında elde ettiği gelirlerin çeşitleri ve yüzdelerini gösteren bir cetveli buraya almayı uygun bulduk. (Şekil : 1)

Yapılan Masraflara Katılma :

Şehir tarafından yapılan masrafa katılma : bir arazi veya arsa üzerine yapılan bir iş veya hizmet maliyetinin yahut bu mülkün özel değerine olan katkının ödenmesidir, diye tarif edilebilir. Bunun en çok kullanılan biçimi, sokakların aydınlatılması, cadde ve sokak kenarlarına yapılan araç park yerleri, içme su şebekesi tesisi, cadde ve sokakların kaldırılmanması maliyetinin kısmen veya tamamen ödenmesidir. Sokak aydınlatılması durumunda alelade aydınlatma değil, süslü veya lüks aydınlatma vergi konusudur. Bununla beraber, küçük banliyöler-

de her türlü cadde aydınlatmasında böyle bir para alınması yoluna gidilir. Bazı şehirlerde yeniden yapılan oyun alanları ve parklar için maliyetin bir kısmının ödenmesi istenir.

Böyle bir para alınması şöyle bir esasa bağlanır. Bazı çevrelerin şehir idaresince geliştirilmesi bütün hemşerilerden ziyade buraların yakınında, bitişiğinde bulunan mülk sahiplerinin arsalarını değerlendiren. Diğer yandan yapılan bu işler belki şehrin olduğu bütün hemşerilerin ve civardaki mülk sahiplerinin faydasına da değildir. Burada esas özel bir yarar karşılığı özel bir yük konulmuş olmaktadır. Bütün bunlara karşın yine de konuyu bir formüle bağlamak kolay değildir.

Sıra No :	Gelirin Cinsi	Yüzde
1	Emlâk vergisi — Ticarethaneler, fabrikalar ve kişisel mallar.	34
2	Eyalet yardımları, Bölüşülen vergiler	27
3	Bina vergisi — Meskenler	26
4	Çeşitli gelirler ve fazlalıklar	6
5	Şehir idaresi daire gelirleri	4
6	Belge ve izin kâğıtları	2
7	Cezalar, ücretler	1
	Toplam	100

(Şekil : 1)

Şurası açıktır ki, evinizin önünde bulunan cadde kaldırımlandığı takdirde bundan bir hayli yararlanacaksınız. Bu menfaatten diğer vergi ödeyenler gibi faydalanma yerine kendi yararınızı ödemeniz gerekir. Burada bazı sorular karşımıza çıkmaktadır. Acaba bütün maliyetin mi ödenmesi lâzımdır? Buradaki yararlanma veya menfaat oldukça ızafidir. Diyelim yapılan bu yolu hemen arka sokaktaki kimse ana yola

çıkma için kullanır. Onun da mı ödemedede bulunması gerek? Daha uzaklarda oturan bir kimse de bu yolu her gün kullanabilir. Ya yılda bir defa sizi ziyarete gelen akrabanızın durumu? Çeşitli ticaret şirketleri de bu yolu kullanır. Bunlar için ne yapmalı? Bütün bu nedenlerle maliyetin dağıtımı ve buna katılma doğrudan doğruya ve kesinlikle yarar ilişkisine göre formüle edilemez. Problem parklar, oyun alanları ve bulvarların yapımında daha da karışık bir durum alır. Burada mal sahibinden çok bitişik mülk değerlendirilmekte ve yük altına alınmaktadır. Fakat formül yine de keyfi olmaktan kurtulamamaktadır.

Fiilî faydaya karar vermede ve keyfiligi azaltmada şehirler bir başka yol tutmuşlardır. Bu kaideye göre maliyetin bir kısmı mahallî mülk sahibinden alınır, geri kalanı şehrin genel bütçesinden karşılanır. örneğin Oakland, Cali, da sokakların kaldırılmasında, bordo taşlarının konulması ve yağmur suları kanalı inşasında böyle bir yola gidildiği halde, yaya kaldırımları ve kanalizasyon için kabul edilmemiştir. Syracuse kanalizasyon yapımına katıldığı halde, değeri olmaya yardımcı bulunmaz. Ancak şehrin ödemeye katılmasında önceden kestirilen ve kabul edilecek bir yüzde de bulunamamaktadır. Bazı şehirler maliyetin % 25 ini öder. Diğer bazıları % 50, % 80 yahut herhangi bir yüzde üzerinden ödeme yaparlar.

Masrafa katılma konusunda genel bir fikir veya anlaşma da yoktur. Ohio, California'da geniş bir biçimde uygulanır, özet olarak bir cümle ile bu konudaki uygulama şehirden şehire değişik biçim ve yönler göstermektedir.

Masrafa katılma veya ödeme bakımından mülk sahiplerinin her zaman karşılaştıkları bir problem vardır. Bu para verilmesi veya bulmasıdır. Malî bakımdan kullanılan başlıca dört usul vardır.

a — Birincisi, mülk sahiplerinden önceden bir ödeme yapmalarının istenmesidir. Tabii bu gibi kimselerin varlıklı olması yahut her hangi özel bir kaynaktan para bulmaları gerekmektedir. Ancak bu metod pek genel değildir.

b — İkincisi, şehir idaresi döner bir fondan geçici olarak para temin eder; daha sonra mülk sahipleri bu parayı ödemek zorunda tutulurlar. Burada zaman kısadır. Genellikle bir yıldan azdır.

c — Üçüncüsü, bazı şehirler arazi ve arsa işleriyle uğraşan birisine mülklere düşen katılma payı nisbetinde geçici bir haciz senedi - bono, düzenler ve bunları mahallî bankalara kırdırmak suretile para elde

ederler. Bu senetlerin bir yıldan daha az bir sürede mülk sahipleri tarafından ödenmesi şarttır. Bu yol bankalar için çok kârlı ise de, mülk sahiplerince istenir, arzu edilir nesne değildir.

d — Sonuncusu, en çok kullanılan yoldur. Şehirler değerlenme senetleri düzenler; bunlara faiz de verilir. Para karşılığı satılır. Şehir böylece kendisine gerekli parayı bulmuş olmaktadır. Bu senetler faizleri ile birlikte bir kaç sene içinde ödenmek durumundadır. Bu süre Chicago'da 5 yıl, New York'da 15 yıldır.

Sonuç

Mahallî idare gelirlerinin temeli ve belkemiği umumî emlak vergisidir. Bunun yanında daha başka vergiler ve gelir kaynakları da vardır. Daha ileri bazıları da düşünülmektedir. Ancak bunların hiç birisi mülk vergisinin yerine geçemeyecek gibi görünmektedir.

Amerika Birleşik Devletlerinde durum böyle olduğu halde memleketimizde daha değişik değildir. Bugün belediyelerimizin gelirleri değil bunların ihtiyaçlarına, günlük işlerine bile yetmeyecek bir seviyededir. Şunu peşinen kabul etmek gerekir ki, bir mahallî idare iyi çalışabilmek, belde ihtiyaçlarını yerine getirebilmek ve daha başkalarını yapabilmek için yeterli bir gelire kavuşması gerektir. Ancak böyle bir tutuma giderken vergi adaletinin de gözden uzak bırakılmaması şarttır.

OSMANLI İMPARATORLUĞUNUN MERKEZ TEŞKİLÂTI

Derleyen:
Arif BAŞARAN
İmar ve İskân Bakanlığı
Tetkik Kurulu Üyesi

GİRİŞ

Osmanlı Devleti kurulurken devleti kuranların, sağlam esaslara dayanan bazı köklü müesseseleri getirdikleri bilinmektedir.

Bu müesseselerin başında devşirme esasına dayanan ordu gelmektedir. Gerçekten Osmanlılar da ordu her zaman temel müessese idi. Ordu kuvvetli olduğu zaman Devlette kuvvetli idi. Bu nedenle Osmanlıları Ordu-Devlet şeklinde tanımlamada isabet vardır. Devletin orduya dayanması nedeniyledir ki III. Selim zamanında devletin bünyesinde zorunlu görülen ıslâhat çabalarında teşkil edilen Meşveret Meclisince “usul-u cedit üzere asakir-i mualleme ve erbab ve edevat-ı lazıme-i harbiye tedarikinin lüzum ve ehemmiyeti cümlece kabul ve tasdik olunarak” (1) denilmekte ve bu suretle ordunun ıslâhı baş sorun olarak görülmekte ve ıslâhata ordudan başlanması öngörülmekteydi.

Ordu yanında idari teşkilât, arazi rejimi, vakıf sistemi de Osmanlıların önemli, önemli olduğu kadar da sağlam esaslara dayanan müesseseleriydi.

Osmanlıların üç kıtaya yayılarak koca bir imparatorluk kurmaları nedenlerinin başında şüphesiz ki iyi yetiştirilmiş, kuvvetli ve disiplinli bir orduya malik olmaları gelmektedir. Üç kıtada uzun süre ile hükümrân kalmaları nedenlerinin başında ise; köklü ve sağlam müesseselere malik bulunmaları adaletin sağlanmasına büyük önem vererek âdil bir idareyi gerçekleştirmeleri olduğu bir gerçektir.

Hazırlamış olduğumuz bu yazı dizisinde Osmanlı İmparatorluğunda Merkezî İdare Teşkilâtı incelenecektir.

(1) Yusuf Akçora

Osmanlı Devletinin Dağılma Devri Sahife : 41

İncelemelerimizin ana konusunu Osmanlılarda Padişah'tan sonra en yüksek makam olan Vezir-i Azamlık müessesesi teşkil edecektir. Böylece Osmanlı Devlet Teşkilâtını yukardan aşağıya doğru incelemeye müesseselerin nitelikleriyle görevlerini saptamaya çalışacağız.

İncelemelerimizde önce Vezir-i azamlık müessesesinin kuruluşu, hukukî durumu, sonra Vezir-i Azamların görev ve yetkileri, Divan-ı Hümayun ile diğer divanlar, vezir-i azamların maiyeti erkânı, ücretleri daha sonra da kubbe vezirleri, kazasker, nişancı, defterdar, re'is-ül kütüp, Şeyh-ül İslâm, yeniçeri ağası gibi merkez teşkilâtının başında bulunan devlet ricalinin durumları ve görevleri yer alacaktır.

Bu suretle Osmanlı merkez teşkilâtı hakkında toplu ve kısa notlar biraraya toplanarak bu konuda yapılacak çalışmalar için belirli ölçüde bilgi sunulmuş olacaktır.

I — VEZİR-İ AZAMLIK MÜESSESESİ :

a — Vezir-i azamlık (sadr-ı azamlık) müessesesinin kuruluşu :

Osmanlılar egemenliklerini kazanıp devlet halinde teşkilâtlanırken Selçukluların, İlhanlıların hatta Memlûkluların bazı müesseselerini aynen veya değişik şekilde alarak, İdarî teşkilâtlarını onlara benzer biçimde kurdukları bilinmektedir. Divan ile vezirlik müessesesi bunlar arasındadır.

Osmanlı Devleti kurulurken devletin başında bulunanlar fethedilen yerlere bazı devlet hizmetlerini yürütmek üzere Subaşı, Kadı ve mütesellim gibi kimseleri atamışlardır. Bu atamaların yapılmasıyla Osmanlı Devletinin idare teşkilâtının kurulmasına başlanılmış olunuyordu. “Kadı kuruldu, Subaşı konuldu, Pazar kuruldu ve hutbe okundu. Bu halk kanun ister oldular.” (1)

Osmanlılarda devletin hükümdarlardan sonra en önemli ve en yüksek makamı olan Vezirlik, Orhan Gazi zamanında kuruldu. Orhan Gazi, kendi namına ülkesini yönetmek üzere ulema sınıfından yetişmiş kimseleri vezir olarak atamış ve bu suretle vezirlik müessesesinin kurucusu olmuştur. İstanbul'da doğmuş olup Dünya Coğrafyası adlı 11

(1) Atsız

Aşıkpaşaoğlu Tarihi Sahife : 23

ciltlik eseri ile ün salmış olan 18 ve 19 uncu yüzyıl yazarlarından P. G. İnciciyan Osmanlılarda vezirlik müessesesinin kuruluşunu “Osmanlı mutlak saltanatı kurulur kurulmaz Orhan Gazi devrinde vezirlik memuriyeti de ihdas olundu.” şeklinde izah eder.

Vezir, Osmanlı ülkesini hükümdar adına yönetir ve hükümdar adına tasarruflarda bulunurdu. Mülkî ve askerî ve hatta kazai işler vezirde toplanmıştı.

Rumeli fethedildikten sonra Osmanlı ülkesi genişlemiş, işler çoğalmış ve çeşitlenmişti. Çandarlı Halil Paşanın vezareti esnasında Timurtaş Paşa’ya da vezaret verilince ülkeyi hükümdar adına idare eden birinci vezire baş veya büyük vezir anlamına gelen vezir-i azam denmiye başlanmıştı.

Vezir-i azamlara sadr-ı azam da denilmekteydi. Başlangıçta vezir-i azam değimi kullanılmakta iken 17 inci yüzyıldan itibaren sadr-ı azam değiminin kullanılmış olduğu görülmektedir. Bu böyle olmakla beraber resmî mühürlerde daima vezir-i azam değimi kullanılmış ve bu, Osmanlı Devletinin sonuna kadar böylece devam etmiştir.

II. Sultan Mahmut zamanında askerî alanda ve idarede yapılan değişiklikler sırasında, 1838 de sadr-ı azamlık değimi yerine başvekil değimi kullanılmaya başlanmış ise de; bu değim tutunamamış ve tekrar sadr-ı azama dönmüştür. Osmanlı Devletinin yıkılmasına kadar zaman zaman başvekil değimi kullanılmak istenmiş ise de, sadr-ı azam değiminde karar kılınarak son Osmanlı vezir-i azami, sadr-ı azam olarak görev yapmış ve müessese sadr-ı azam değimi ile tarihe karışmıştır.

Vezir-i azamlara başlangıçta sadr-ı alî, sahib-i devlet, zat-ı asafî, vekil-i mutlak denilmekte isede; Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilâtı adlı eserinde bunların asıl elkabtan olmadığını belirtmektedir.

Padişahların vezir-i azamlarına Lala dedikleri bilinmektedir. Bu değimin nereden geldiğini tesbit edemedim. P. G. İnciciyan’ın adı geçen eserinde Lala değiminin vezir-i azamların Devlet üzerindeki velâyet vazifelerinin ifadesi olduğu, belirtilmektedir.”

Vezir-i azamlara, vezirlere ve beylerbeylerine Paşa’da denilmektedir. Paşa’nın nereden geldiği hususunda çeşitli görüşler vardır. Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğünde “Paşa sivillerle askerlerin

ileri gelenlerinin bir kısmına verilen Resmî unvan olduğu” beşe, başağa, pay-ı şah gibi kelimelerden gelebileceği, Lugat-ı Tarihiye ve Coğrafiye adlı eserde büyük evlâda Paşa itlah olunduğu cihetle

Sultan Osman Gazi Han Hazretleri büyük oğlu Alâattin Hazretlerine Paşa deyu hitap ve umuru Devlette istihdam olunan ahlâfına dahi ünvan oldu” denilmektedir. Diğer bazı yerli ve yabancı eserlerde de buna benzer açıklamalar yapılmaktadır. P. G. İnciciyan’ın adı geçen eserinde “Türklerde Paşa büyük evlât demektir. Geleneğe göre ilk vezir Sultan Osmanın oğlu Alâattin Paşa olduğundan halefi olan diğer vezirlere de Paşa” ünvanının verilmiş olduğu kaydedilmektedir.

Bazı eserlerde de Atabek karşılığı kullanıldığı görülmektedir.

Vezir-i azamların maiyetine kapı Ricali denirdi. (Bunlar hakkında aşağıda açıklamalarda bulunulacaktır.)

Başlangıçta vezir adedi 2, “iken sonraları bu adedin arttığı görülmektedir. Gerçekten vezir adedi Fatih zamanında 4, Kanunî zamanında 7 olmuş, sonraları daha da artmıştı.

Vezir-i azam Köprülü Mehmet Paşa zamanında vezir adedinin azalmaya başladığı 1731 senesinden sonra da yeni atamaların yapılmadığı ve bu suretle bu müessesenin sona erdiği anlaşılmaktadır.

İstanbul’da oturup kubbe altı vezirleri diye adlandırılan vezirlerin dışında bazı beylerbeylerine de vezaret rütbesi verilmişti. Bunlar görevlerini bu rütbe ile yaparlardı.

Çandarlı Halil Paşa’ya kadar vezir-i azamlar başkumandan değillerdi. Çandarlı Halil Paşa vezir-i azamlığında Rumeli’nin fethinde bizzat ordunun başında bulunarak İdarî ve askerî işleri uhdesinde toplamıştı. Bu suretle vezir-i azamların başkumandan olarak sefere katılmaları adet haline gelmişti.

Vezir-i azamların görevlerini yaptıkları yere Vezir kapısı, Paşa kapısı, Bab-ı alî, Bab-ı asafî gibi adlar verilirdi. Başlangıçta genellikle Paşa Kapısı değimi kullanılırken sonraları Bab-ı alî değimi kullanılmıştır.

b — Vezir-i Azamların (Sadr-ı Azamların) Hukukî Durumu ile Atanma ve Azilleri :

Vezir-i Azamin hukukî durumuna geçmeden önce konunun daha çok açıklığa kavuşturulması için Osmanlılarda ki hukuk sistemi ile hükümdarın durumunun açıklanması zorunludur.

Bilindiği üzere Osmanlılarda hukuk teokratikti. “İslâm hukukunun

mahiyeti itibariyle ferdi bir hukuk olduğu, amme hukukunu bilhassa devletin iç teşkilâtına ve iç faaliyetlerinin tanzimine taallük eden esasları ihtiva etmediği için Türkler bu sahada fıkıh'ın tesiri altında kalmaksızın mahallî ve mülkî esaslar koymuşlardır.” (1) Bu mahallî ve mülkî esaslar yanında örfî esaslardan da yararlanılmaktaydı.

Devletin başında bulunan padişah mutlak kudreti haizdi. Hertürlü kudret mutlak olarak padişahda toplanmıştı. Gerçekten örfî, şer'î İdarî, siyâsî, teşriî ve kazaî kudret ve yetki padişahda mutlak olarak toplanmıştı. Padişahın haiz olduğu bu kudret ancak fetva yolu ile mahdud miktarda sınırlanabiliyordu.

Padişahda ki teşriî yetki, örfî bir nitelik taşımakta ve vazedilen kanunların ecdat kanunu olduğu belirtilmektedir. Fatih ve IV. Mehmet Kanunlarında padişah “Bu kanun atam ve dedem kanunudur ve benim dahi kanunumdur.” demek suretiyle kanunun tanımı yapılmak" ta yürürlüğe konulduğu açıklanmaktadır.

Görülüyor ki padişah hertürlü kudreti haiz olarak, İdarî kudreti bizzat kullanma durumunda olup, devletin mutlak hakimi idi.

Vezir-i azam ise; padişah namına memleketi idare eder ve hükümete ait bütün yetkileri kullanırdı.

Osmanlılarda vezir-i azam padişahdan sonra en yüksek ve en önemli, itibarlı bir makamı. “Devletin merkezi teşkilâtında en yüksek makam padişahı. Sadr-ı azam onun vekil-i mutlakı sayılıyordu.” (2) “Sadr-ı azam gerek devlet ricali gerek halk karşısında padişahı temsil eden ve onun sözü padişah sözü” (3) başka bir deyimle sadr-ı azamın “sözü ve yazısı padişahın iradesi ve fermanı demektir.” (4) “Osmanlı İmparatorluğunda devlet teşkilâtında bütün devlet müesseselerinin reisi, askerî ve mülkî âmiri vezir-i azamdı. Vezir-i azam padişahın mutlak vekili sayılıyordu.” (5)

(1) Ord. Prof. Sıddık Sami Onar

İdare Hukukunun Umumî Esasları Cilt : II Sahife : 641

(2) Yusuf Akçora

Osmanlı Devletinin Dağılma Devri Sahife : 3

(3) Ord. Prof. Sıddık Sami Onar

İdare Hukukunun Umumî Esasları Cilt : II Sahife : 644

(4) Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı

Osmanlı Devletinin Merkezi ve Bahriye Teşkilâtı Sahife : 113

(5) Vecihi Tönük

Türkiyede İdare Teşkilâtının Tarihi Gelişimi ve Bugünkü Durumu Sahife : 3

Fatih'in Kanunnamesinde vezir-i azanın durumu şöyle ifade edilmekteydi :
 “Bilgil ki vüzera ümeranın vezir-i azam başıdır. Cümlelin ulusudur. Cümle umurun vekil-i mutlakıdır ve malinin vekil-i defterdarıdır ve ol vezir-i azam nazırıdır, ve oturmada ve durmada ve mertebede vezir-i azam cümleden mukaddesdir. (1)

Tevkii Abdurrahman Paşa Kanunnamesinde ise; sadr-ı azamin durumu şöylece belirtilmektedir. “Evvelâ sadr-ı azam olanlar cümleî tekaddüm edip ammeî mesalih-i den ve devlet ve kâffe-i nizam-i ahval-i saltanat ve tenfiz-i kudret ve kısas ve haps-i nefiy ve enva-ı tazır ve siyaset ve ictima-i dâva ve icra-i ahkam-ı şeriat ve def-i mezalim ve tetbir-i memleket ve tevcih-i eyalet ve imaret ulufe ve zeamet ve tımar ve tevhit ve hitabet ve imaret ve kitabet ve taklid-i kaza ve naslı müvella ve tefyiz ve tevkil ve tayin ve tahsili umur ve cumhur ve tevcihat-ı gayr mahsur, velhasıl cemi menasibi seyfiye ve İlmiyenin tevcih ve azil ve cem-i kazaya-yı şer’iye ve arifiyenin içtima ve icrası için bizzat cenabı padişahın vekil-i mutlak ve memalik-i mahrusa-i Osmani ve taht-ı hükümet-i sultanide olan cem-i nasın üzerine hakim-i sahile-ü ferman olduğu muhakkaktır. (2)

Yukarıda adı geçen coğrafya yazarı P. C. İnciciyan'ın Dünya Coğrafyası adlı eserinde vezir-i azanın durumunu “Vezir-i azamin aynen padişah gibi din ve siyaset üzerinde teşri ve icra salahiyeti vardır, ve padişahın teşri ve icra kuvvetine iştirak eder, padişahın başka herkesin üzerine hakim olup gerek İstanbul’da gerek taşrada bulunan ümera ve paşaların, ulema ve vezirlerin, asker ve başıbozukların hatta saray mensuplarının ve padişah ailesinin hayat ve mematı elindedir... Her nev’i dâvalarda yani siyasî ve adî cürümlerde, ticarî anlaşmazlıklarda, ıslâhat, askerlik işlerinde, malî işlerde ve mal müsadereyi hususlarında vezir-i azam hüküm verir... Vezir-i azamin haiz olduğu şeref ve itibarda büyük ve mutlak salahiyeti ile mütenasiptir.” şeklinde belirtir.

Buraya kadar yapılan açıklamalardan vezir-i azamlık makamının :

A — Padişahın sonra en yüksek makam olduğu, protokolda padişahın sonra geldiği;

(1) Ord. Prof. Sıddık Sami Onar

İdare Hukukunun Umumî Esasları Cilt : II Sahife : 644

Fatih Nizamnamesi

(2) Ord. Prof. Sıddık Sami Onar

İdare Hukukunun Umumî Esasları Cilt : II Sahife : 644

B — Padişahın mutlak vekili olduğu ve ülkeyi bu sıfatla idare ettiği;

C — Padişahın mutlak vekili olmasının tabii bir sonucu olarak sadece padişaha karşı sorumlu bulunduğu;

D — Devletin her türlü merkez ve taşra teşkilâtının başı ve âmiri olduğu, bu nedenle de bunların görevlerinden dolayı padişaha karşı sorumlu bulunduğu;

E — Padişahta bulunan İdarî, askerî, siyasî, malî, şer'î ve kazaî yetki ve görevlerin kendisinde toplandığı ve vezir-i azamların tam yetki ile memleketi idare ettiği anlaşılmaktadır. Bu durumda olan vezir-i azamlar “vekil-i mutlak unvanını taşıyıp an'ane ve adete göre yalnız padişaha karşı mes'ul olmak şartıyla bütün İdarî kudretin âmir ve hakimi” (1) addedilirlerdi.

Diğer taraftan :

F — Askerî, İdarî, malî ve diğer görevler yanında kaza kudretinin de vezir-i azamlarda toplandığı ve bunu gerektiğinde gerek bidayet gerekse temyiz suretiyle bizzat kullandıkları anlaşılmaktadır. Gerçekten “Bütün devlet ve amme kudretleri hakimiyet salahiyetleri gibi kaza kudreti de devletin mutlak salahiyetli reisi olan hükümdar da ve onun namına sadr-ı azam ve hatta taşrada beylerbeyleri tarafından, yani hükümdarı temsil eden ve ona ait hakimiyeti onun namına kullanan mülkiye ricali marifetiyle kullanıldığı için ayrıca bir kaza uzun ve fonksiyonu da yoktur. Binaenaleyh Osmanlı Devleti bu safhasında tek organ ve cihazlı (Aykıt) bir uzviyet şeklinde” (2) görünüyordu. Bu itibarla Osmanlılarda teşriî organın bulunmaması nedeniyle de kuvvetler birliği prensibi şeklinde bir uygulama vardı.

Vezir-i azamların divanla ilgili görevlerinde de açıklanacağı üzere vezir-i azamlar kaza kuvvetinin divan-ı humayun ve diğer divanların başkanı olarak bizzat kullandıkları gibi bu işle görevli kimseler vasıtasıyla de kullanırlardı.

Bilâhire ıslâhat hareketlerinde kaza yetkisinin idareden ayrılması yoluna gidilmişti, 1869 da batı mevzuatından da faydalanarak İslâm

(1) Yusuf Akçora ,
Osmanlı Devletinin Dağılma Devri Sahife : 159

(2) Ord. Prof. Sıddık Sami Onar
İdare Hukukunun Umumî Esasları Cilt : II Sahife : 645

fıkıh ilminin tarif ve koşullarını açıklıyan Mecelle-i Ahkam-ı Adliye tedvin edilerek şeriye ve nizamiye mahkemeleri kurulmuş görev ve yetkileri saptanarak görev alanları ayrılmak suretiyle ikili sistem getirilmiştir.

Cumhuriyetin ilânından sonra hilâfetin kaldırılması ile şeriye mahkemeleri de lağv edilerek bugünkü sisteme geçilmiştir.

Kanunname-i Âli Osman ile o zaman tedvin edilmiş bulunan kanunlara göre vezir-i azamların hükümdarın vekili bulunmaları nedeniyle hükümdarın altından yapılmış beyzi ve yüzük şeklindeki tuğralı mühürünü bir kese içinde taşırlar ve gerektiğinde kullanırlardı. Mühür padişahı her konuda temsil etmenin anlamını taşırdı. Kendisine Mühür-ü humayun verilmiş kimse padişahın yapabileceği her şeyi yapma kudret ve yetkisini iktisap ederdi. Bu nedenle mühür-ü hümayuna gereken önem verilir, dikkatle ve hürmetle muhafaza edilirdi.

“Sadr-ı azam padişahın kendisine geçen yetkilerini dilediği gibi kullanmakta tam mânasiyle serbest değildi. Bütün büyük işlerde Divanın bazan da özel meclislerin düşüncelerini öğrenmek zorundaydı.” (1) 16 ıncı yüzyıl sonlarına kadar sadr-ı azamların çok geniş olan yetkilerinin bu yüzyıl sonunda kısıtlandığı, görevlerini tam bir serbesti içinde yapamaz hale geldikleri, sarayın nüfuzlu kişilerinin görevlerine müdahale ettikleri görülmektedir. Bu kimselerin sadr-ı azamların azillerini hatta öldürülmelerini sağlayacak kadar ileri gittikleri tarihî olaylardır. Yine bu devirde sadr-ı azamların hükümdara arz ettikleri arzularının hükümdar tarafından yerine getirerek istediklerinin yapıldığı, sonraları bu arzularının hiç olmazsa bir kısmının kaale alınmadığı tarihî gerçeklerdendir. Bu nedenle Köprülü Mehmet Paşa sadr-ı azam yanılmak istenilirken şartlarının başında “maruzatının kabul edilip red edilmemesi olduğu tarihçe malumdur” (2)

Kuvvetli sadr-ı azamların saray entrikalarından kendilerini irak tuttukları, bu entrikalara ve aleyhlerinde kurulmak istenen komploları bertaraf ederken zayıf karakterde olanların bu entrikalara kendilerini kaptırdıkları ve sarayın oyuncağı haline geldikleri de bilinmektedir. Öyle bir zaman gelmiş ki bazı Vezir-i azamlar “Enderuna mensup maiyetlerinin veya doğrudan doğruya enderun memurlarının önünde

(1) Ord. Prof. Enver Ziya Karal
Osmanlı Tarihi Cilt : 5 Sahife : 6

(2) Ord. Prof. Sıddık Sami Onar
İdare Hukukunun Umumî Esasları Cilt : H Sahife : 116

muti ve aciz bir vaziyete düşürülmüşlerdi.” (1) örneğin Kanunî devri vezir-i azamlarından Damat Rüstem Paşa “Hürrem Haseki Sultanın sadık bir bendesi, bütün entrikaların aleti, batta tertipleycisi rolünü üzerine almıştı. Devletin bünyesine şu veya bu vesileyle rüşveti sokan Rüstem Paşadır.... Osmanlı tarihinin en zengin adamlarından biri idi.” (2)

Buna rağmen zaman zaman çok kuvvetli vezir-i azamların iş başına geldikleri, bu gibilerin her dediklerini padişaha yaptırdıkları görülmektedir. örneğin yukarıda da değinildiği üzere Köprülü Mehmet Paşa vezir-i azam olduğu zaman Osmanlı İmparatorluğunda hiçbir vezir-i azamın istiyemediği yetkileri istedi ve aldı. 19 uncu asrın başlarında sadarete getirilen Çorlulu Ali Paşa (Damat) “çok geniş yetkilerle imparatorluğu idare etmiş ve bu müddet içinde hiçbir arzı padişah tarafından geri çevrilmemiştir.” (3)

Bazı vezir-i azamlara atanmaları esnasında, çok geniş yetkiler verilirken ender de olsa diğer bazılarına da şeyh-ül islâmla müşaverede bulunarak devlet işlerini yürütmeleri emrolunduğu tarihî gerçeklerdendir.

Osmanlı tarihinde genellikle kuruluş ve yükselme devirlerinde atanan vezir-i azamların değerli kişiler oldukları, devleti liyâkatla idare ederek büyük hizmetler ifâ ettikleri bilinmektedir. 17 inci yüzyıl başlarından sonra sadr-ı azamlığa gelişi güzel atamalar yapıldığından, değersiz hiçbir işe yaramıyan kimselerin de bu makama getirildikleri bir vakıadır. Gerçekten kuruluştan 17 inci yüzyıl başlarına kadar vezir-i azamlar kubbe altı vezirlerinden atanırken 17 inci yüzyıl başlarında bu usul kaldırılarak “Yeniçeri ağalığından, mürahulruk, kapıcılar, kethüdalarıyla sadaret kethüdaları, padişah silâhdarlığından ve hatta çavuşbaşılıktan sadr-ı azam tayin edilmesi adet olmuştur.” (4)

Diğer taraftan vezir-i azamlık makamına getirilenler başlangıçta Türk ırkından iken bil âhire, devşirmelerle Osmanlı camiasına mensup

(1) Yusuf Akçora

Osmanlı Devletinin Dağılma Devri Sahife : 159

(2) T. Yılmaz Öztuna

Başlangıçtan Zamanımıza kadar Türkiye Tarihi Cilt : 6 Sahife : 186-187

(3) Başlangıçtan Zamanımıza kadar Türkiye Tarihi Cilt : 2 Sahife : 9

(4) Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı

Osmanlı Merkez ve Bahriye Teşkilâtı Sahife : 118

azınlıkların da sadr-ı azam olarak atanmış oldukları görülmektedir.

Yukarıda belirtilmiş olduğu üzere sadr-ı azamlar arasında cahil, liyakatsiz, beceriksiz hiçbir işe yaramayanlar bulunduğu gibi İdarî bilgi ve tecrübeleri olanlar, tecrübeli kumandanlar, ilim ehli, siyaset erbabı, faal, becerikli, uzak görüşlü, müteşebbis, İslahatçı kimselerin de bulunduğu ve Devlet-i aliyeye değerli hizmetler ifâ ettikleri de bir gerçektir.

Tarihimizde çok kısa bir süre ile vezir-i azamlık yapanlar yanında uzun süre ile bu görevde kalanların bulunduğu aynı kimselerin birkaç padişah zamanında vezir-i azamlık yaptıkları bu görevin babadan oğula hatta diğer aile efradına tevcih edildiği de bilinmektedir, örneğin 17 inci yüzyıl sadr-ı azamlarından Zurnazm Mustafa Paşa sadece 6 saat bu görevde bulunabildi. Kapıkulu ocakları kendisini istemediklerinden azledildi. Ali Paşa 1387 den 1406 yılma kadar 22 yıl aralıksız vezir-i azamlık yaptı, Koca Sinan Paşa 5 defa sadarete getirildi. “Kendisi 5 kuşaktan 5 padişah devrini idrak” (1) etmişti. Yine 17 nci yüzyılda Köprülüler ailesinden sadaret makamı babadan oğula ve diğer aile efradına intikal etmiş ve 27 yıl sürmüştür.

Sadarete getirilenlerin kişiliği hakkında birkaç örnek vermek gerekirse 14 üncü yüzyıl vezir-i azamlarından Halil Hayrettin Paşa Osmanlı Vezir-i azamlarının en büyüklerinden biri olup imparatorluğun kurulmasında, teşkilatlanmasında büyük hizmetler ifâ etmişti. 17 inci yüzyıl sonlarında sadarete getirilen “Fazıl Ahmet Paşa büyük bir kumandan ve daha büyük çapta bir siyaset adamı idi Türkiye tarihinin en büyük birkaç sadrazamından biri” (2) idi. III. Selim sadr-ı azamlarından Safranbolulu İzzet Mehmet Paşa ile Yusuf Ziya Paşa nizam-ı cedit/in kurulmasında büyük hizmetler ifâ etmişlerdir.

Sadr-ı azamlığa atanma müh-rü Humayun denilen padişah mühürünün verilmesiyle olurdu.

Mühr-ü humayun genellikle sadr-ı azamlığa getirilecek zatın huzura kabulü ile nadisah tarafından bizzat veya Hattı Humayun gönderilmek suretiyle verilirdi. Vezir-i azamlığa getirilecek kimse İs-

(1) T. Yılmaz Öztuna

Başlangıçtan Zamanımıza Kadar Türkiye Tarihi Cilt : 8 Sahife : 89

(2) T. Yılmaz Öztuna

Başlangıçtan Zamanımıza Kadar Türkiye Tarihi Cilt : 9 Sahife : 227

tanbul'da değilse saray erkânından biri ve çoğunlukla Kapıcılar Kethüdası vasıtası ile mühr-ü humayun kendisine ulaştırılırdı. Vezir-i azamlık tevcihinden birkaç gün sonra padişah vezir-i azama yapılması gereken işleri özetliyen ve çalışmalara yön veren direktif niteliğinde olan hattı humayun göndermesi ve bunun arz odalarında Reis-ül kütta tarafından hazır bulunanlar huzurunda okunması adetti. Bundan sonra carî protokol kurallarına göre tahrirler kabul edilir ve tören nihayet bulurdu.

Yukarıda da değinilmiş olduğu üzere Osmanlılarda vezir-i azamlar önceleri vezirlerden seçilirdi. Sonraları vezir olmıyanların da vezir-i azamlığa tayin edilmesine başlanılmıştı. Vezir olmıyanların vezir-i azamlığa atanmaları gerektiğinde önce kendilerine vezirlik beratı ile vezaret payası verilir sonra da kendilerine vezir-i azamlık tevcih olunurdu. Vezir-i azamlar çeşitli vesilelerle makamlarından mühr-ü humayunun geri alınması suretiyle alınırlardı.

Vezir-i azamlıktan uzaklaştırılanların akıbeti çok çeşitli şekillerde olmuştur. Tekrar vezir-i azamlığa getirilenler bulunduğu gibi hapse atılanlar, boğdurulanlar, zindanlarda çürüyenler, kafası kesilenler, idam edilenler, sürülenler, emekliye sevk edilenler, başka yerde oturmaya mecbur edilenler olmuştur. Bazı eserlerde 18 ve 19 uncu yüzyıl sadr-ı azamlarının çoğunun cellata teslim edilmek suretiyle öldürtüldüğü, acelleriyle ölenlerin az olduğu kayıtlıdır.

Osmanlı vezir-i azamlarının akıbeti hakkında birkaç örnek verelim : 16 inci yüzyıl sonunda vezir-i azam olan Sinan Paşa azledildikten sonra kendisine senede 300.000 akça tahsisat bağlandı. 17. inci yüzyıl sadr-ı azamlarından Tarhoncu Ahmet Paşa azledildikten sonra boğduruldu. Aynı yüzyıl sadr-ı azamlarından Damat İspir Paşa da idam edildi.

Merzifonlu Kara Mustafa Paşa azledildikten sonra idam fermanı olduğu için “kenetle boğulmak suretiyle idam edildi.” (1) 17 inci yüzyıl başları vezir-i azamlarından “Nuh Paşa bir ihtiyar amel-i manda adem olmakla vilâyeti olan Larende’de tekaütlük etmek fermanım oldu” (2)

(1) T. Yılmaz Öztuna

Başlangıçtan Zamanımıza Kadar Türkiye Tarihi Cilt : 10 Sahife : 64

(2) Naima Tarihi Sahife : 385

Birinci Ahmet Devri vezir-i azamlarından Sinan Paşa zade Mehmet Paşa daha önceki memuriyetlerinde yaptıkları ve “Astorye (İstanbul) davetten sonra gelmede gecikmesi ve menasipte zuhur eden nekaayış (noksanlar) ve taksirleri (kusurları) babında bizzat münakaşa buyrulup, cevapta aciz oldukta nazar-ı âlide boynu vuruldu” (1)

Kanunî, II. Selim ve III. Murat devri vezir-i azamlarından Sokullu Mehmet Paşa düzme bir suikastla öldürüldü.

Vezir-i azamların Kanunî devrine kadar devlet bünyesi içindeki önemleri çok büyük iken saray halkının idareye müdahalesi ile bu önemin azaldığı, Divan-ı hümayunun kaldırılması ile bu önemin tekrar arttığı, genellikle de sadr-ı azamların devlet mekanizması içindeki durumlarının şahsî kudret ve yetenekleriyle orantılı olarak azalıp, çoğaldığı görülmektedir.

İslahat hareketleriyle nezaretler kurulup görev ve yetkiler nazırlara devrolununca sadr-ı azamlık müessesesinde değişmeler oldu. “Artık sadr-ı azamlar doğrudan doğruya ordunun kumandanı durumunda değildiler.” (2) Bundan böyle başvekilleri nazırlar meclisine başkanlık ve mühr-ü humayunu muhafaza edecekti. Sonradan tekrar sadr-ı azamlığa dönülmüş ise de sadr-ı azamlar eski durumlarına avdet edememişlerdir. Daha sonraları da Kabine sistemine geçilerek sadr-ı azamlık müessesesi bugünkü başbakanın durumuna benzer bir nitelik aldı.

(1908 de meşrutiyetin getirilmesi üzerine İdarî bünyenin geliştirilmesi çalışmalarına başlanmış 1913 te meşrutiyet idaresinin esasları vaz edilmiş ise de uygulama gerektiği şekilde olamamıştır. Bu bakımdan bu devirdeki oluşumlar üzerinde fazla durulmamaktadır.)

Sadr-ı azam bazı ayrışıklara rağmen başbakana karşılıktır. Bu nedenle bizde başbakanlığın kuruluşunun Osmanlı Devletinde ilk vezirin atanması ve bilâhirc de vezir-i azamlığın kurulması olarak gösterilmekte hata yoktur. (Bundan sonra ki yazıda vezir-i azamların görevlerinin önemlileri ele alınıp açıklamalar da bulunulacaktır.)

(1) Naima Tarihi Sahife : 449

(2) Ord. Prof. Sıddık Sami Onar

İdare Hukukunun Umumî Esasları Cilt : II Sahife : 695

BİBLİYOGRAFYA

- 1 — İdare Hukukunun Umumî Esasları
Ord. Prof. Sıddık Sami Onar
- 2 — Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilâtı
Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı
- 3 — Osmanlı Tarihi
Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı
- 4 Osmanlı Devletinin Saray Teşkilâtı Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı
- 5 — Osmanlı Tarihi
Ord. Prof. Enver Ziya Karal
- 6 — Osmanlı Devletinin Dağılma Devri
Yusuf Akçora
- 7 — Türkiye’de İdare Teşkilâtının Tarihî Gelişimi ve Bugünkü Durumu Vecihi Tönük
- 8 — Başlangıçtan Bugüne Kadar Türkiye Tarihi
T. Yılmaz Öztuna
- 9 — Naima Tarihi
Zuhiri Danışman
- 10 — Aşıkpaşaoğlu Tarihi
Atsız
- 11 — Osmanlı Tarihi
Ahmet Rasim
- 12 — Türk Ansiklopedisi
- 13 — Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü

VAZİFEYİ İHMAL CÜRMÜ ÜZERİNDE İNCELEME

Yazan : M. Muhtar Çağlayan
Ankara Hakimi

1) Türk ceza kanununun 6123 sayılı kanunla değişik 230 uncu maddesine göre; “her ne vesile ile olursa olsun, memuriyet vazifesini yapmakta ihmal ve terahi eden veya âmirinin kanuna göre verdiği emirleri makbul bir sebep olmaksızın yapmıyan memur.... cezalandırılır.”

Suçun kanunî unsurlarını şu şekilde bir tahlile tâbi tutabiliriz :

a — Fail, “memur” sıfatını taşımalıdır.

b — Her ne suretle olursa olsun, memuriyet vazifesini yapmakta ihmal ve terahi;

c — Âmirin, kanuna göre verdiği emirleri, makbul bir sebep olmaksızın yapmamak fiilî (maddî unsur);

Mevcut olmalıdır.

d — Failde, cürüm işleme kastı bulunmalıdır.

TANIMLAMA :

2) Türk Hukuk Lûgatında ihmal (Negligence); haksız bir neticeyi istihdaf etmemekle beraber, kanunun emirlerini yerine getirmemektir, diye tanımlanmıştır. (1)

Lûgat manasında ihmal; ehemmiyet vermeme, mühimsememe, boşlama, terk etme, haliyle bırakma, demektir. (2)

Terahi ise; Gevşeme, gevşeklik gösterme, geri çekilme, geri durma, gecikme anlamına gelir. (3)

Prof. Sulhi Dönmezer; “ihmal ve terahi” tabirlerinin, aynı manada kullanıldığını (4), Prof. Nurullah Kunter de; İhmalin, “yapma-

(1) Türk Hukuk Lûgati. 1940 Fasikül. III. Sh. 208.

(2) Fert Develioğlu. Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lûgat. Sh. 498.

(3) Develioğlu. Sh. 1299.

(4) Sulhi Dönmezer. Memuriyet vazifesini ihmal ve suiistimal. İst. Hk. Fak. Mecmuası, 1945. Ciit, II. Sayı 1-2. Sh. 229.

mak”, terahinin ise; “geç yapmak” manasını ifade eylediğini (5) beyan eylemektedirler.

Kanunda, tarifi yapılmamış olmakla birlikte; ihmal ve terahiyi; “işgal eylediği makam ve mevki itibariyle, belli bir kamu görevi ifaya memur olan bir kişinin, emir veya talep vuku bulmaksızın, yapmaya mecbur bulunduğu bir işi yapmaması, ya da kanun veya nizamın yapılması gereken bir şekilde ifa eylememesi veyahut belli ve objektif bakımdan mâkul sayılabilecek bir süre içinde yerine getirilmesi gerekli olan bir hizmet yada hareketi geciktirmesi, zamanında yapmaması” suretinde tanımlıyabiliriz.

Kanun koyucu, devlet memurlarının, kanun tarafından kendilerine tevdi edilmiş olup, gereğince yapmakla yükümlü bulundukları kamu görevini, zamanında, noksansız yapmalarını istemiş, şu ya da bu sebep bahane edilerek, bu görevi yapmamalarına veya geç yapmalarına müsaade eylememiştir.

Vazifeyi ihmal cürmünün teşekkül edebilmesi için; ihmalin ilişkisi bulunduğu işin, memurun “görevi cümlesi” ne dâhil olması lâzımdır. Bu itibarla, izinli bulunan memurun, vazifesi bahis konusu olamayacağından, işlediği suçun, genel hükümlere göre takibi gerekeceğine karar verilmiştir. (6)

Yine, sanığın (belediye başkanı), evlenme ihbarnamesini göndermede esas görevli bir durumu bulunmadığı, şahadet ve dosya münderecatından anlaşıldığına ve diğer yönden olayda görevi savsama kastını belirten delil bulunmadığına göre; özel daire ilâmına uyulması gerekirken, eski hükümde (TCK. Madde. 230/1. uyarınca mahkûmiyet) direnilmesi, usul ve kanuna aykırı görülmüştür. (7)

Yine, bu cümleden olmak üzere, “muhtar” olan sanığa isnad olunan suç; kırdâ, başı boş, sahipsiz bulunan kısrağı karakola ihbar etmemekten ibaret olmasına ve hayvan hırsızlığının men’i hakkındaki 5617 sayılı kanunun 15. maddesi, bu gibi hallerde muhtarlara ihbar mecburiyeti tahmil etmemesine göre; ihmal suçunun ne suretle tekevvün ettiği izah edilmeden, tesis olunan mahkûmiyet hükmü, Yargıtay’ca bozulmuştur. (8)

(5) Nurullah Kunter. Vazifeyi ihmal. İst. Hk. Fak. Mecmuası. 1949 Cilt. XV. Sayı II. Sh. 389.

(6) CU.H. 22.6.1953 59/58.

(7) C.U.H. 1.2.1971 5/56-33. Yayınlanmamıştır.

(8) C.U.H. 31.5.1954 4/60159.

3) Suçun maddî unsurunu teşkil eden “ihmal ve terahî” ise; sadece, memurun memuriyet veya hizmeti dolayısıyla, kanunen yapmağa mecbur olduğu bir işi yapmaması hâlini değil, fakat aynı zamanda, o işin kanun nizam hükümlerinin gerekli kıldığı şekilde yapılmaması keyfiyetini de kapsamı içine alır.

Kaçak olarak yakalanan orman emvalinin, 6831 sayılı kanunun 84. maddesi uyarınca kendisine yed’iemin olarak teslim edilmek istendiği halde, kanunun yüklediği bu görevden, haklı bir mazeret göstermeden imtina eyliyen köy muhtarı, görevini ihmalden ötürü mahkûm edilmiştir. (9)

İlmühaberde gösterilen ölüm tarihinin hakikata uygun olup olmadığını araştırmadan, ilmühaberi tasdik eyliyen muhtarın (10), el koyduğu hadise sanığının yalvarması üzerine, bir menfaat kaygusu olmaksızın, işlem yapmayan jandarma onbaşısının (11), hazırlık tahkikatını kısa bir zamanda ikmal eylemeyen jandarma karakol komutanının (12), menşe şahadetnamesi olup olmadığını zamanında ve usulen tahkik etmeden, itimat üzerine ilmühaber veren muhtarın (13), köye bizzat gidip, muhatabına tebligat yapmadığı halde, yapmış gibi gösteren tebliğ memurunun (14), köy ihtiyar kurulu kararı olmadan, köylüden para toplayan ve tahsil eylediği para için makbuz kesmiyen ve bu paraları gelir defterine yazmıyan köy muhtarının (15) ve köy gelir ve giderlerini muntazam olarak deftere kayıt etmeyen ve bazı şahıslardan tahsil eylediği paralara karşılık makbuz vermiyen muhtarın (16) eylemleri, görevi ihmal sayılmıştır.

Keza, ihzar müzekkeresini infaz etmiyen polis memurunun fiili (17), ile, Tekel başmüdürlüğünden gelen yazıda, şarap âmili.... hakkında kovuşturma yapılması için evrakın C. Savcılığına intikal ettirilmesi istendiği halde, yapmakla mükellef olduğu bu görevini 25.5.1963 gününe kadar yapmamaktan ibaret olan fiil, görevi ihmal suretinde mütalâa olunmuştur. (18)

(9) 4. CD. 18.3.1966 931/1193.

(10) 4. CD. 25.1.1963 7378/447.

(11) 4. CD. 15.3.1963 219/2420.

(12) 4. CD. 13.9.1963 4478/5668.

(13) C.U.H. 18.1.1960 4/91-9.

(14) 4. CD. 28.6.1960 5396/6969.

(15) 4. CD. 16.11.1964 5026/5276.

(16) 4. CD. 14.5.1964 1579/2557.

(17) C.U.H. 14.4.1955 41. Karar.

(18) 4. CD. 22.11.1963 5464/6253.

T.C. Ziraat bankası genel müdürlüğü ile, petrol ofisi genel müdürlüğü arasında aktedilmiş anlaşma hükümlerine aykırı olarak, giren ve çıkan akaryakıtların hesabını tutmıyan, belediye gazhanesindeki akaryakıt mevcutlarını kontrol etmiyen ve bâyiin getirdiği cetvellere itimat ederek, bunları tasdik eyliyen ve bâyiin eline vererek, bunların onun tarafından merkeze gönderilmesine müsaade eden banka müdürü ve veznedarının, görevlerini ihmal eylediklerine karar verilmiştir.(19)

Köylere giderek, salgın hastalıklar hakkında rapor vermemek ve köylerde çocuk felci aşısı yapmamaktan sanık sağlık memurunun mahkûmiyetine dair hüküm, Yargıtay'ca onanmıştır. (20)

Direnme kararında, sanık polis memurunun, bir kısım hırsızlık soruşturması sırasında, çalıntı maldan elde edildiği bildirilen elli liranın, ilgili kişide bulunduğunu tesbit tutanağında açıklamasına rağmen, bu parayı suçun mağduruna teslim etmediği gibi, C. Savcılığına da göndermediği ve cebine attığı kabul edilmekte ve olay, görevi kötüye kullanma olarak nitelenmekte ise de; eylemin bu yolda kabulü isabetsiz görülmüştür.

Her ne kadar, öteki polislerle bekçinin ve hırsızlık eylemindeki mağdurun yanında Sabahattin Tekçe'den elde edilen elli liranın tutanağa geçmesine rağmen, evrakla birlikte C. Savcılığına gönderilmediği doğru ise de; karakolda masa üzerinde bırakılan bu paranın ne suretle kaybolduğu anlaşılamamış ve sanık polisin cebine attığı sabit olmamıştır. Şu hâle göre; eylemin, görevi savsama suçunu teşkil ettiği gözetilmeden, sanığın görevi kötüye kullanmaktan mahkûmiyetine karar verilmesi yasaya aykırı görülmüştür. (21)

4) 230. maddenin hükmü, “tamamlayıcı hükümlerden” dir. Bu maddenin, kanunun, unsur ve koşullarını özel hükümlerle tesbit ve tayin eylediği bir takım ihmal ve terahillerde uygulanması mümkün değildir. Kanunda ayrıca tesbit olunan görevi ihmal fiilleri, onlar için daha hafif ceza tertip edilmiş olsa dahi, özel hükümler uygulanır.

Örneğin;.... bir mevkuf veya mahpusun tahliyesi zımnında ait olduğu daireden sâdır olan hüküm ve karara itaat etmiyen memur (TCK. Madde. 184) ile, aralarında evlenme akdi yok iken, evlenmenin dinî merasimini yaptıklarına muttaki oldukları kimseleri, salahiyetli ma-

(19) 6. CD. 26.9.1963 4915/4876.

(20) 4. CD. 17.4.1970 1807/2961.

(21) C.U.H. 29.11.1971. 4/364-393. Yayınlanmamıştır.

kama bildirmeyi ihmal eden muhtar (TCK. Madde. 237/son), vazifesini yaptığı sırada, memuriyetine müteallik olarak re'sen takibat icrasını müstelzim bir suça vâkıf olup da, ait olduğu daireye haber vermekte ihmal ve terahi eden memur (TCK. Madde. 235), kayıtsızlık veya tedbirsizliği ile bir mevkuf veya mahkûmun firarına sebebiyet veren, mevkuf veya mahkûmun muhafazasına veya nakline memur olan kimse (TCK. Madde. 303), 1918 sayılı kanunun 3 ncü maddesinde tatat olunan, kaçakçılığın men ve takip ve tahkiki ile mükellef olan “1918 sayılı kanunun 6829 sayılı kanunla değişik 36. maddesi” memurlar için, kanunun ayrı maddelerinde cezalar tertip olunmuştur. Gerek Türk Ceza Kanununda ve gerekse sair özel kanunlarda buna benzer bir çok maddeler gösterilebilir.

5) Âmirin, kanuna göre verdiği emirleri, makbul bir sebep olmaksızın, yapmamak da vazifeyi ihmal sayılmıştır.

Emir “emr”; bir iş buyurma, ağızdan veya yazı ile buyrultu, manasını ifade eder. (22)

Âmir; emreden, buyuran, bir memurun vazife bakımından büyüğü.... demektir. (23)

Makbul sebep; kabul olunmuş, alınmış, alınan, beğenilen, hoş görülen, geçer sebep, anlamına gelir. (24)

Makbul sebebin nelerden ibaret olduğunu önceden takdir, tesbit ve tâyin eylemek, tabiatıyla imkânsız olduğu cihetle; bunların, her olayın nitelik ve özelliklerine göre isabetli bir şekilde tetkik ve mütalâası icap eder.

Karayolları Trafik Kanununa aykırı davranışta bulunanlar hakkında gereken zaptı tanzim ederek, trafik suçlarına bakmağa görevli mahkemeye tevdi edilmek üzere, bağlı olduğu trafik bürosuna gönderilmesi lâzım iken; bu yolda C. Savcılığınca verilen emre itaat etmiyen jandarma komutanının eylemi, görevin ihmali sayılmıştır. (25)

Şu ciheti de önemle belirtelim ki; âmirin emrinin, makbul bir sebep öne sürülmeksizin, yapılmaması hususu, her zaman görevin ihmal olduğuna delil sayılmaz. Suç kastı ve suçun işlenmesindeki saik “özel kast” dikkat nazarına alındığı ahvalde, görevin kötüye kullanılması suçu da

(22) Develioğlu. Sh. 260.

(23) Develioğlu. Sh. 40.

(24) Develioğlu. Sh. 686.

(25) 4. CD. 28.9.1967 3167/4945.

meydana gelebilir. Buradaki suç vasfının tesbit ve tayininde, suçun manevî unsurunun, suç kastının isabetle teşhisi son derece önemi haizdir.

MANEVÎ UNSUR (SUÇ KASTI) :

6) Görevi ihmal, “kasdî suçlar” dandır. Yani memur sıfatını taşıyan kimsenin, yapılması kanunen ve nizamen görevi icabı olduğunu bildiği bir işi, kasten yerine getirmemesi, ya da geciktirmesi, yahut istenilen şekilde yapmaması ile suç tekevvün eder. Buradaki kast; memurun, kanunen yapmakla yükümlü (mükellef) bulunduğu bir işi, makbul bir sebebe müstenit olmaksızın yapmamak, ya da geciktirmek şuur ve iradesinden ibarettir.

Prof. Nurullah Kunter; (vazifeyi ihmal suçunun kasdî suçlardan olduğunda şüphe edilemez. Nitekim, doktrin bu noktada hemen hemen tereddüt etmemiş denilebilir. Bir tek istisnaya Nocito’da rastlıyoruz. Bu müellif, hemen aynı hükümleri ihtiva eden Sardunya ceza kanununun 235 inci maddesini şerh ederken, bu suçun taksirle dahi işlenebileceği mütalâasında bulunmuştur. Taksir ile cezalandırılan cürümler istisnayı teşkil ettiğine ve cürümlerin cezalandırılması için kastın mevcudiyeti şart olduğuna (TCK. Madde. 45) ve vazifeyi yapmamak veya geç yapmak suçunun taksirle işlenebileceği hakkında da; dikkatsizlik, tedbirsizlik gibi taksir ifade eden kelime kullanılmamış olduğu için, bir hüküm bulunmadığına göre; bu neticeye varılması tabiidir. Bu mesele, bir zamanlar tatbikatta tereddütlere mahal vermişti. Fakat bugün müstakar bir durum almış olan juris prüdans da bu merkezdedir.

Vazifeyi ihmal suçunun teşekkülü için, kasttan ayrıca, kötü bir maksat lâzım mıdır? Yüce Divanın 5.10.1948 tarihli kararında; kasıttan ayrıca, maksattan bahs olunması, böyle bir lüzuma işaret mahiyetinde telâkki olunabilirse de; biz, kötü maksat kelimesiyle, “kast” denilmek istendiğini tahmin etmekteyiz.... Bazı suçlarda kanunlar, tabirler üzerinde titiz davranmamakla beraber, maksat da denilen hususi kastı açıkça aramışlardır. Hırsızlıktaki faydalanmak maksadında olduğu gibi. Menkûl malı almayı istemek olan kasıt ile, faydalanmak maksadı arasındaki fark âşikârdır. Bazı suçlarda da, kanunlarda sarahat olmamasına rağmen, doktrin, mahkeme içtihatları, hususi kast aramaktadırlar. Hakaret suçunda olduğu gibi.... Acaba, vazifeyi ihmal suçunu da bu arada saymak mı lâzım?

Kanundaki “her ne vesile ile olursa olsun” kelimeleri, kanaatimizce maksadın araştırılmasına, onun iyi veya kötü olduğuna göre farklı neticelere varılmasına mânidir. Doktrin de, vazifeyi ihmal suçunda, maksadın tesirsiz olduğunu göstermektedir. Bu madde, memurlardan vazifelerini zamanında yapmalarını istemekte, şu veya bu sâikle vazifelerini zamanında yapmamalarına veya geç yapmalarına müsaade etmemektedir. Mahkemelerimizin, şimdiye kadar şu veya bu şekilde hususi kast aranmaması lüzumuna dair bir kararına rastlamadık. Bu itibarla, Yüce Divan kararındaki kötü maksat kelimelerinin, kast yerine kullanılmış olduğunu kuvvetle tahmin etmekteyiz.

İlâve etmek lâzımdır ki; yeni İtalyan kanununda, haklı bir sebep olmadan ihmalden bahs olunmaktadır. (Madde. 328). Bu sebeple, İtalyan mahkemeleri, sebebin haklı olup olmadığını araştırmak imkânını bulabilmektedirler) demektedir. (26)

Fikrimize göre; suçun meydana gelebilmesi için, genel kastın mevcudiyeti yeterli olup, sâikin, özel kastın bulunması şart değildir. Yargıtay’ın yerleşmiş içtihatları da bu merkezdedir.

Eğer ihmal, memuriyet görevine ilişkin bir bilmemeden, ya da yanlış bilgidен, objektif bakımdan normal durumda olan herkesin yapabileceği beşerî bir hatadan ileri gelmişse; örneğin, kasdî olmaksızın, iyi- niyetle ve kendi görüş tarzına göre, görevi cümlesine giren belli bir fiil ve hareketi yapmaması gerektiği zannında bulunmuş ise; bu takdirde, 230. maddede yer alan “ihmal suçu” nun “kast unsuru” gerçekleşmemiş olur.

Tatbikatta bunun müşahhas örneklerini gösterebiliriz. Nitekim; sanığın (gece bekçisi); mıntakası hududu içinde gezip dolaşmakla mükellef olmasına rağmen, hadise gecesi çay içmek bahanesiyle girdiği şehir kulübünde, vâki teklifin kabulü ile, yapmakla mükellef bulunduğu vazifesini ve vazife mahallini bilâsebeb bırakıp, orada bulunan şahıslarla uzun müddet kumar oynamak ve yanında bulunan vazife arkadaşı diğer bekçinin ikaz ve ihtarına rağmen, kumar oynamakta devam ve vazife mahalline gitmemekte ısrar eylemek şeklinde tecelli ve tezahür eden fiil ve hareketinde, ihmal kastının mevcudiyetinin aşikâr bulunduğu karar verilmiştir. (27)

Resmi tatil pazar günü kahvehanede otururken, kendisine getirilen şikâyetçiye ait evrakı, tatil olduğundan bahisle, ertesi günü geti-

(26) Kunter. Sh. 390-391.

(27) 4. CD. 11.11.1969 7699/8151.

rildiği takdirde, alacağını beyanla kabul etmiyen, çiftçi mallarını koruma meclisi başkanının eylemi, vazifeyi ihmal sayılmıştır. (28)

Köy hududunu tesbit için dikilen iki adet nirengi betonunun tahrip edilmesinde, köy muhtarı ile ihtiyar heyeti üyelerinin (29), acele bir işe taallük eylemiyen, bir gün sonra raporunun da verilmesine ve ilk muayenesinde mühim ve ağır bir yaralama olmadığı müşahade edilerek, ertesi gün raporu ita eden hükümet tabibinin eylemi, görevi ihmal olarak kabul edilmiştir. (30)

Hiçbir memurun, kendi aleyhine muamele tayini için vazifelendirilmesine kanunen imkân ve cevaz bulunmamasına ve binnetice, böyle bir muamele ifasına yetkili olmadığı gibi, bu yollu bir tebliğe de muhatap olamayacağına göre; belediye muhasibi olan sanığın, mahcuz bulunan kendi maaşından tevkifat yapmamaktan ibaret kalan fiil ve hareketinde, vazifeyi ihmal suçunun unsurları mevcut görülmemiştir. (31)

Tahsildar, sanık muhtarla birlikte, haciz için köyde borçlu mükellef..... in evine gittiklerini ve oğlunun; “babam yok, eve giremezsiniz, girin de göreyim” demesi ve eve girmek teklifi üzerine, muhtarın; “eve koymuyor, ben eve giremem, sen istersen gir” dediğini ifadesinde bildirmesine ve her ne kadar tahsildar, zor kullanmak hakkını haiz ise de; ona ait bulunan bu salahiyetin muhtara sâri bulunmamasına göre; hareketinin ne suretle vazifeyi ihmal suçunu teşkil ettiği münakaşa edilmeden, 230. madde ile mahkûmiyetine ilişkin hüküm, Yargıtay’ca bozulmuştur. (32)

Mevkuf sanıkların tahliyeleri hususunda verdikleri dilekçelerini muamelesiz bırakıp, uzun zaman sorgularının yapılmamış olması ve kendilerine iddianame tebliğ edilmemesi ve yaşları hakkında da tetkikat yapılmaması, bu hâle sebebiyet verenlerin ihmal kasdiyle hareket ettiklerini göstermeğe yeterli sayılmıştır. (33)

Ceza ve tevkifevlerini kontrol etmemek suretiyle vazifesini ihmal eden (34) ve cezaevinde hasta bulunan mahkûmun muayenesine git-

(28) 4. CD. 18.10.1960 6802/8694.

(29) 4. CD. 18.10.1960 6803/6895.

(30) 4. CD. 21.6.1960 3553/6749.

(31) 4. CD. 9.10.1970 5643/6658. Yayınlanmamıştır.

(32) C.U.H. 17.6.1957 4/156-155.

(33) C.U.H. 5.12.1949 255/226.

(34) 4. CD. 15.2.1951 972/972.

miyen hükümet doktorunun (35) eylemi, adli görevi ihmal suretinde mütalâa olunmamış, İdarî görev sayılmıştır.

Buna karşılık, cezaevinin muhafazası, jandarmanın adlî görevi cümlesine dahil sayılmıştır. (36)

(35) C.U.H. 5.12.1949 2/244-340.

(36) İçtihadı Birleştirme. 25.9.1940 24/81.

KANADA JANDARMASI

Yazan : Hüseyin IŞIK
Tümgeneral
Ankara Merkez J. Bölge Mf.

İngiliz milletler topluluğuna mensup olan Kanada yüz ölçümü itibariyle dünyanın en büyük devletlerindendir. Sovyet Rusya ve Kızıl Çin'den sonra dünyanın en geniş topraklarına sahip olup yüz ölçümü 9.952.733 Km. Karedir.

Kanada 10 eyaletten kurulmuş federal bir devlettir. İngiltere Kraliçesi aynı zamanda Kanada Hükümdarıdır.

Kanada devlet Başkanına genel vali denir. Kanada hükümetinin tavsiyesi üzerine Kraliçe tarafından beş senelik bir dönem için seçilir. Teşriî kuvvet parlamentoya aittir. Kanada parlamentosu Millet Meclisi ve Senato denen iki meclisten kuruludur. Milletvekilleri halk tarafından beş sene müddetle seçilirler.

Kanada devletinin merkezi OTTAVA şehri olup nüfusu 468.000 kişidir. Federal devlet 10 eyaletten müteşekkildir. Her devletin (eyaletin) ayrı kanunları, idare şekilleri ve başkentleri vardır. Bunlar şunlardır :

Eyalet (Devlet)	Yüz ölçümü	Nüfusu	Başşehir	Nüfusu
Ontario	1.068.484 Km ²	6.525.000	Toronto	1.989.000
Quebec	1.540.509 »	5.485.000	Quebec	384.000
İngiliz Kolombiyası	948.491 »	1.720.000	Victoria	150.000
Alberta	661.112 »	1.360.000	Edmonton	372.000
Saskatchevan	651.827 »	990.000	Regina	114.000
Manitoba	638.392 »	492.000	Vinnijurg	—
Novascotice	54.560 »	780.000	Halifaks	197.000
Terrenevve	395.678 »	490.000	Saint Jöne	94.000
Nev Brunsuich	72.473 »	649.000	Fredericton	24.000
Prens Edvard Adası	5.656 »	103.000	Charltovn	24.000

Kanadada ayrıca Kuzeybatı arazisi ve YUKON arazisi isimli iki İdarî bölüm daha vardır. Yüz ölçümü 3.915.000 Km. Kareyi bulan bu topraklarda ancak 50.000 kişi yaşar.

Kanadada 610.410 Km² alanı kaplayan çeşitli büyüklükte göller vardır. ERİE, BÜRON, SUPERIOR gölleri bunların en büyükleri olup Amerika Birleşik Devletleri ile sınır teşkil ederler. Göllerin yarısı A.B. Devletlerine aittir.

Kanadanın nüfusu az olduğundan, büyük ölçüdeki makineleşmeye rağmen araziden gerektiği şekilde faydalanılamamaktadır. Buğday ekimine elverişli 150 milyon hektar araziden ancak 12 milyon hektarı ekilmektedir. Yüz ölçümünün ancak % 4 ünde tarım yapılmaktadır.

Kanada arazisinin % 44 ü ormanlık olup, Sovyet Rusya ve Brezilyadan sonra gelmektedir.

KISA TARİHİ BİLGİ :

Kanadanın ilk ahalisi Milattan 20.000 sene evvel BERİNG boğazından geçerek gelen Asyalı kabilelerdir. İZLANDA'da avlanan İRLANDA'lılar dokuzuncu asırda SAİNT LAURENT körfezinin kuzeyine yerleştiler. GROENLAND adasındaki İZLANDA'lılarda on birinci yüzyılda TERRE NEUVE ve LABRADOR'a geldiler. FRANSIZ'lar 1608 senesinde QUEBEC şehrini kurdular, halkı hristiyanlaştırmaya başladılar. Fransız Başbakanı Kardinal RİŞELYÖ 1627 yılında Yeni Fransa Şirketini kurarak bölgenin ticaret monopolünü bunlara verdi ve halkı Fransızlaştırmalarını istedi. İngilizler QUEBEC şehrinin 1629 senesinde ele geçirdilerse de 1632 de bırakmaya mecbur kaldılar.

14.ncü Lui bu bölgeyi Fransız topraklarına kattı ve yeni bir idare kurdu (1663). KOLBERT kolonizasyonu teşvik için ana vatandan asker, sanatkâr, çiftçi gönderdi. Bunlara toprak verdi. Bekârların evlenmesi için asil aile kızları yolladı. Bu cabalar her sene tekrarlandı. Bunun sonucu olarak SAİNT-LAURENT körfezinin iki yanı Fransızlar tarafından ele geçirildi. Devletin bütün çabalarına rağmen Fransızlar Kanada'nın önemini anlayamadılar. 1660 dan 1680 e kadar mevcut 2000 kişinin sayısı ancak onbine çıktı.

Fransızlar yavaş yavaş Kanada içlerine yayıldılar. Yerli halkla Fransızlar arasında kürk avcılığı yüzünden sık sık çatışmalar oluyordu. 1684 yılından itibaren İngilizlerle Fransızlar arasında savaş başladı. UTRİH antlaşması ile ALKADİR İngilizlere bırakıldı.

1760 da MONTREAL İngilizlere teslim oldu. 1763 Paris antlaşması ile Fransızlar Kanada'yı İngilizlere bıraktılar. Bundan sonra İngilizler Kanada'yı süratle İngilizleştirdiler. Fransızların asırlardan beri yapamadığını bir hamlede yaparak kitleler halinde İngiliz göçmeni gönderdiler. Fransızların 70.000 kişisine mukabil 1.500.000 İngiliz göçmeni geldi. Bundan sonra da diğer milletlerin göçmen göndermelerini kısıtlayarak bu oranı korumaya çalıştılar.

Kanadanın nüfusu hızla artmaktadır. 1830 da 1.400.00. olan nüfus 1930 da 10.377.000 e, 1965 de 19.100.000 e yükselmiştir. Resmi dil İngilizce ve Fransızcadır. Takriben 6 milyon Fransız vardır.

TARIM VE ENDÜSTRİ :

Çok zengin tabii kaynaklara sahip olan Kanada, Dünyanın en zengin devletleri arasındadır. Fert başına yıllık gelir bakımından Dünyada ikincidir. (Amerika Birleşik Devletleri 3335 dolar, Kanada 2260 dolar, İsviçre 1165 dolar, İsveç 1225 dolar)

Dünyada en çok tahıl üreten ülkelerdendir. Dünyada buğday üretiminde 4 ncü, yulaf üretiminde üçüncü, arpada 4 ncü, çavdarda 15 nci, patatesde onaltıncı, tütünde onuncudur.

Nüfusu az olduğundan yetiştirdiği tahılın büyük kısmını dış ülkelere satar. Kanada'da 10,5 milyon sığır beslenir. Tereyağı, peynir ve süt tozu endüstrisi hızla gelişmektedir.

Kanada, hızla sanayileşmektedir. Amyant ve nikel üretiminde Dünyada birincidir. Altın ve Çinko üretiminde ikinci, bakır ve kurşun üretiminde dördüncüdür.

Dış memleketlere buğday, kâğıt, kereste, et, balık, nikel, bakır, çinko kurşun ve amyant satar. Kömür, demir, pamuk, yün, petrol, makine, otomobil satın alır.

Kanada enerji ihtiyacının büyük kısmını göllerden ve akarsulardan sağlar. 1961 de elde edilen 113,6 milyar kilovat enerjinin 103,8 milyar kilovatu sudan üretilmiştir.

PASİFİK'ten ATLAS Okyanusuna kadar 5600 Km. genişliği, Kuzey kutbundan, Amerika Birleşik Devletleri sınırına kadar 4600 Km. derinliği olan Kanada'da 1961 senesi istatistiklerine göre 94.580 Km. demiryolu, 80.000 Km. karayolu vardır.

KANADA ATLI POLİSİ :

İngilizler Hindistanı aldıkları gibi Kanadayı da Fransızların elinden aldılar. Kısa zamanda çok sayıda İngiliz göçmeni getirip yerleştirerek Avustralya gibi Kanadayı da tipik bir ANGLO SAKSON ülkesi haline getirdiler.

İngiliz milletler topluluğuna dahil olan bu ülkede tipik bir Fransız kuruluş olan Jandarmaya çok benzeyen sivil bir statüye tâbi olmasına rağmen disiplinli, birlik ruhu ve meslekî eğitimi çok kuvvetli bir zabıta teşkilâtı mevcuttur.

Bu kuvvet 1873 senesinde kurulmuştur. O zaman memleketin batı sınırında huzur ve sükunu sağlamak maksadıyla (KUZEY BATI ATLI POLİSİ) adıyla kurulmuştur. 1920 senesinde bu kuvvete (KANADA JANDARMASI) adı verilmiştir. Şimdi her iki isim de kullanılmaktadır.

Kanada Jandarması ne Millî Savunma Bakanlığına, ne de meselâ Avusturya veya Türk Jandarmasında olduğu gibi İçişleri Bakanlığına bağlıdır. Kanada Jandarması uzun yıllar (ADALET BAKANLIĞI) na bağlı olarak görev yapmıştır. Son senelerde Kanada kabinesinde orijinal yetkileri olan (SOLLİ CİTEUR GENERAL) e bağlanmıştır.

Kanada Jandarması bugün Quebec ve ONTARİO eyaletleri hariç diğer bütün eyaletlerde görev ifa etmektedir. Bu iki eyalet de şehir polisi aynı zamanda büyük şehirler ve belediyeler dışındaki küçük meskûn yerlerde ve kırlarda da vazife ifa ederler. Diğer eyaletlerde Kanada Jandarması kır zabıtası görevini ifa eder. Bu eyaletlerde aynı zamanda şehir polisi de vardır ve Jandarma ile yetki ve sorumluluk sınırları ayrılmıştır.

Kuzeybatı ve Yukon illerinde Jandarma tek zabıta kuvvetidir. Hem şehir ve kasabalarda hem de kırsal bölgelerde görev yapar. Kutup iklimine yakın çok sert bir iklime tâbi olan bu bölgenin yüzölçümü 1,5 milyon mil kare, nüfusu ise sadece 25.000 dir.

Kanada federal devleti ile eyaletler ve belediyeler arasında antlaşmalar yapılarak jandarmanın kaç sene müddetle ve hangi şartlar altında hizmet göreceği kararlaştırılır. Eyaletlerin ve belediyelerin jandarmayı istihdam şartları, bütçelerinden yapacakları yardımlar, mesleke almış şartları tesbit edilir.

1948 senesinde jandarma, Kanadanın 6 eyaletinde görev ifa etmek-

te idi. Bunlardan birinde 1928 den beri, diğ er beşinde ise 1932 den beri görev yapmakta idi. Sonradan yapılan anlaşmalarla jandarmanın görev alanı (Quebec ve Ontario) eyaletleri hariç bütün Kanadaya yayılmıştır.

TEŞKİLÂT, KURULUŞ, YETKİ :

Kanada atlı polisi, Kanadanın her yerinde görev ifa etmek için kurulmuştur. Genel olarak görevleri ş unlardır :

1. Kanada Federal Devletinin isteklerini icra etmek ve bunların her yerde tatbikini sağlamak.

2. Yukon ülkesi toprakları, kuzeybatı toprakları üzerinde kanunların ve emirlerin hükümlerinin yerine getirilmesini sağlamak. (1)

Jandarma kuvvetlerinin görevlerinin arttırılması veya azaltılması, görev alanlarının genişletilip daraltılması, malî durumlara bağlı olarak eyalet valisi veya eyalet meclisi tarafından kararlaştırılır. (2)

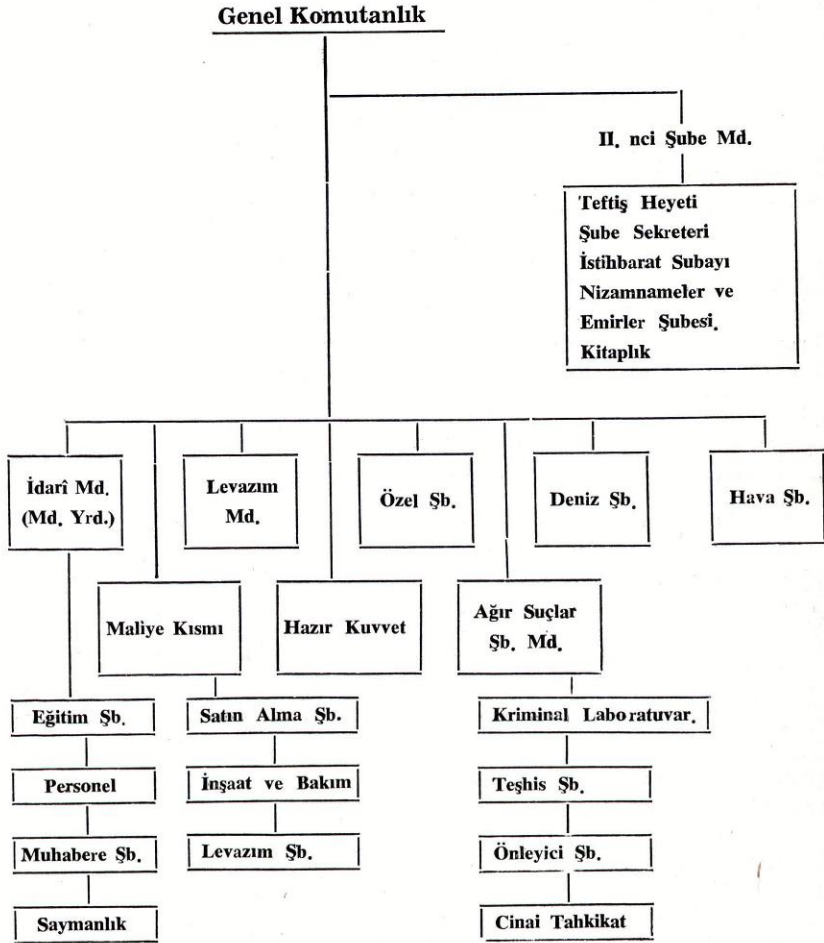
Eyalet meclisleri ile anlaşma yapılan belediyelerde ve ilçelerde jandarma, aynı zamanda bir belediye zabıtası gibi görev yapar. Jandarmanın bu şekilde görev yaptığı belediyelerin sayısı 1955 senesinde 124 idi (3)

Normal ve klasik zabıta görevlerinden başka Kanada jandarması federal polis görevini de ifa eder. Federal kanunlara saygı sağlar ve bu maksatla bir çok karakollara yardımda bulunur. Ulusal ve enternasyonal çaptaki bir çok suçların takibini yapar. Karışık ve güç tahkikatları yürütür. Jandarma mensupları bu görevlerin ifası sırasında ekseriya sivil elbise giyerler.

Kanada jandarması, Kanadadaki bütün zabıta kuvvetleri hesabına adli hüviyet tetkiki ve teknik zabıta görevlerini yapar.

Kanada jandarması kıyılarda ve karasularında görev yapan (DENİZ DİVİZYONU) ile hava meydanlarında vazife gören, havadan hasta ve yaralı, mahkûm nakleden (HAVA DİVİZYONU) na sahiptir ki bunlardan ilerde bahsedilecektir.

Kanada jandarmasının bütün şube müdürleri, müdür yardımcıları, şefler ve jandarmalar sulh yargıcı yetkisine sahiptirler.

KURULUS:

Jandarma Genel Komutanlığı Kanadanın Başkenti OTTOVA'da çok modern bir binadadır. Garajlarında ve ahırlarında çok ciddi bir disiplin hüküm sürmektedir.

Bu günkü Jandarma Genel Komutanı WILLIAM LEONARD HİGGİT isminde 53 yaşında meslekten yetişme bir kimsedir. Genel Komutan Yardımcısı BORDELEAU adında Fransız asıllı bir şahıstır.

Genel Komutan evvelce Adalet Bakanlığına bağlı idi. Şimdi Kanada Kabinesinde (SOLLICITEUR GENARAL) denen bir bakana bağlıdır. Bazı hususlarda Başbakana bağlıdır.

Jandarma ile anlaşma yapan her eyalette bir jandarma grubu vazife alır Buna DİVİSİON denir. Bu gruplara Yarbay rütbesindeki subaylar komuta eder. Her grup, görev yaptığı eyaletin başşehirinde bulunur ve o ilin ismiyle anılır. Meselâ ALBERTA eyaletindeki J. grubunun komutanı yarbaydır ve Alberta grup komutanlığı diye anılır. Grup merkezi eyaletin başşehri EDMONTON'dadır.

Eyaletin önemli şehirlerinde Yüzbaşı veya Binbaşılardan komuta ettikleri jandarma bölükleri (SUBDİVİSİONE) vardır.

Bölükler karakollara ve müfrezelere ayrılır. Karakollara astsubaylar komuta ederler. Kanada toprakları çok geniş olmasına rağmen nüfusu az olduğundan jandarma ve polis mevcudu azdır. Buna mukabil motorlu araç ve muhabere araçları çok gelişmiştir.

Karakolların mevcudunun Fransa ve Türkiyede 5 kişiden az olmamasına mukabil Kanadada daha az mevcutlu karakollar vardır. Meselâ ALBERTA Eyaletinin EDMONTO jandarma bölük komutanlığına bağlı olup bu şehirden 300 Km. uzakta bulunan JASPER karakolunun mevcudu 1 onbaşı ve 3 erdir. Buna mukabil karakolda 3 otomobil vardır.

Bazı karakolun mevcudu 24 e kadar çıkabilir.

PERSONEL DURUMU :

Kanada Jandarmanında 4 katogori personel vardır :

1. Subaylar
2. Astsubaylar
3. Jandarmalar
4. Tâli personel

SUBAYLAR :

1. COMMISSAIRE KOMİSER - TÜMGENERAL (J. GENEL K.)
2. SOUS COMMISSAIRE - KOMİSER MUAVİNİ - TUĞGENERAL (J. GENEL K. YRD.)
3. COMMISSAIRE ADJOİNT - ALBAY
4. SURİNTİNDANT - YARBAY
5. İNSPECTEUR - BİNBAŞI
6. SOUS İNSPECTEUR - YÜZBAŞI

ASTSUBAYLAR :

1. SERGENT MAJÖR - BAŞÇAVUŞ
2. SERGENT MAJÖR D'ETAT MAJÖR - UZMAN BAŞÇAVUŞ
3. STAFF SERGENT - MALİYE ASTSUBAYI
4. SERGENT - ASTSUBAY ÇAVUŞ
5. CAPORALE - ONBAŞI

JANDARMALAR :

1. BİRİNCİ SINIF JANDARMA
2. İKİNCİ SINIF JANDARMA
3. ÜÇÜNCÜ SINIF JANDARMA

TÂLİ PERSONEL :

1. Operatörler
2. Uzman doktorlar
3. Müfettiş ve müfettiş yardımcısı doktorlar
4. Yardımcı muayene memurları
5. Trampetçiler
6. Özel polisler
7. Daha üst dereceli özel polisler
8. Veterinerler

Bunlardan başka Kanada jandaromasında görev yapan izciler, makinistler, stenograflar, mühendisler, tercümanlar, kılavuzlar, ajanlar vardır.

MESLEĞE ATANMA VE EĞİTİM :

Kanada Jandarmasına alınacak personel çok sıkı bir incelemeye tâbi tutulur. Birçok isteklilerin arasından en uygunları mesleğe alınır. Meselâ 1946 senesinde jandarmaya girmek için müracaat eden 12.000 kişiden ancak 600 kişi alınmıştır. 1948 senesinde ise ancak 225 kişi alınmıştır. Jandarmaya müracaat oranı bugünde çok fazla olup en uygun vasıflılar mesleğe alınmaktadır. (5)

Kanada Kraliyet jandarması (Atlı polis) kanununun 13-15 nci maddelerinde mesleğe almış şartları şöyle belirtilmiştir :

1. Mesleğe alınacak memurlar ve polisler disiplinli, hareketli, uygun vücutlu, iyi karakterli 18-30 yaşları arasında İngilizce veya Fransızca okuyup yazma bilenlerden seçilir.

Namzetlerin çoğu ortaokulda iki sene okumuşlardır. Tahsil derecesi ne olursa olsun giriş için muhakkak yazılı bir sınav sonucunda başarı kazanmak şarttır.

2. Bu maddedeki yaş haddi, şube müdürlerine, ikinci şube müdürüne, şube müdür yardımcılara ve doktorlara uygulanmaz.

3. Kuvvete alınan polislerle jandarma genel komutanı arasında beş seneyi geçmiyen hizmet mukaveleleri yapılacaktır.

İstekliler 23 yaşına basmadan veya beş sene hizmeti tamamlamadan evlenmemeyi kabul ederler. Eğer evlenmek isterlerse, isteklilerin jandarma genel komutanına (komiser) müracaatları ve 1200 dolar paraya veya paraya çevrilebilecek servete sahip olduklarını ispat etmeleri gerekir.

4. Mesleğe alınacak jandarmaların boyları 5 ayak 8 parmakdan az, 6 ayak 5 parmakdan fazla olmamalıdır. (177, 200 Cm.). Ağırlıkları 83 - 96 Kg. arasında olmalıdır.

Namzetlerin mesleğe almışlarında bekâr olmaları şarttır.

5. J Genel Komutanı, gerektiğinde hizmet müddeti dolmadan bu mukaveleyi feshedebilir.

Bu günkü tatbikatta jandarmaya 18 -19 yaşlarında personel alınmaktadır.

Bundan başka, isteklilerin şoför ehliyetine sahip olması, sağlık

muayenesinde kazanması ve genel bilgi sınavında başarı göstermesi şarttır.

İstekli bazı testlere tâbi tutulur. Uzman bir subay mülâkat yapar. Askerliğini yapmış olmak ve bonservise sahip olmak şarttır.

Eğer istekli mesleğe kabul edilirse REJİNA veya OTTOVA'daki okullarda 8 ay süreli temel eğitime tâbi tutulurlar. Burada daha ziyade fizikî, moral ve askerî eğitim yaptırılır. Bugün Kanada jandarmasında atlı birlik yalnız geçit resimleri için muhafaza edilmektedir. Birde yolları çok az gelişmiş, dağlık ve kışı uzun süren bölgelerde az miktarda at beslenmektedir. Buna rağmen temel kursunda bütün jandarmalara binicilik öğretilmektedir. Biniciliğin bilhassa şahsın güven ve cesaret duygularını geliştirdiği belirtilmektedir.

Temel kursunu başarı ile bitirenler 3 üncü sınıf jandarma sayılırlar. Doğdukları eyaletin dışında görev alırlar. Büyük bir merkezde evvelâ ikinci derecede görevlerde kullanılan jandarma, daha sonra bir jandarma bölüğüne veya müfrezesine atanır. Burada iki sene kadar hizmet yaptıktan sonra ikinci sınıf jandarmalığa yükselir.

İki sene müddetle ikinci sınıf jandarma olarak vazife görenler birinci sınıf jandarma olurlar.

Birinci sınıf jandarmalar çeşitli jandarma birliklerinde 7-8 sene görev yaptıktan sonra onbaşılığa yükselirler ve küçük bir karakolun komutasını alırlar. Daha büyük karakollara çavuşlar komuta ederler.

Kanada jandarması meslekî ve teknik eğitime büyük önem vermekte ve açtığı kurslardan bütün personeli geçirmeğe, bunların bilgilerini tazelemeğe veya meslekî formasyonlarını geliştirmeye gayret etmektedir. Bu kursların başlıcaları şunlardır :

İLK YARDIM VE TEDAVİ KURSU :

Halkın mal, can ve ırz emniyetini korumak, genel emniyet ve güvenliği korumakla yükümlü olan jandarmalar; memleketin her tarafında kazaya uğrayan vatandaşlara gerekli yardım ve tedaviyi başarı ile yapabilmek için ilk yardım ve tedavi kursundan geçirilmektedirler. Her jandarmaya bir ilk yardım ve tedavi el kitabı verilmektedir.

YÜZME KURSU :

Jandarmaya alınan personelin takriben % 20-30 u yüzme bilmemektedir. Denizlerde, plâjlarda, göllerde ve nehirlerde kazaya uğrayan

şahısları kurtarmak için jandarmalara özel kurslar açılmaktadır. Hemen her jandarma yüzme bilmektedir. Jandarmaların içinde çok iyi yüzücüler, yüzme öğretmenleri ve kurtarıcıları vardır. Bunlar kamplarda gençlere öğretmenlik yapmakta, plâjlarda kazaya uğrayanları kurtarmaktadırlar.

ATIŞ KURSLARI :

Her jandarmanın silâhına hakim olması ve gerektiğinde kanunun emrettiği hallerde silâhını kullanması elzemdir. Bu maksatla atıcılık kursları açılmakta, jandarma birlikleri arasında yarışlar yapılmakta ve uluslararası yarışlara katılmaktadırlar. Kanada jandarması silâhına hakim bir kuvvettir.

YEMİN :

Mesleğe alınan her jandarma, Kanadanın her hangi bir yerinde yetkili hakim, ücretli sulh hakimi veya Polis Şube Müdürünün yahut jandarmanın yetkili bir personelinin önünde metni aşağıda yazılı yemini yaparlar. Bu yeminler arşivde saklanır :

BEN KANADA KRALİYET ATLI POLİS ÜYESİ OLARAK SADIKANE, GAYRETİLİ VE BİTARAF OLARAK İSTENEN VAZİFELERİ BAŞARI İLE İCRA EDECEĞİME, VERİLEN KANUNİ EMİRLERİ VE DİREKTİFLERİ KORKUSUZCA, BİTARAF OLARAK YERİNE GETİRECEĞİME VE İTAAT EDECEĞİME YEMİN EDERİM ALLAH YARDIMCIM OLSUN (6)

HİZMET MÜDDETİNİN UZATILMASI :

Daha evvel de söylediğimiz gibi Kanada jandarmasına alınan personel beş sene hizmet etmeyi taahhüt ederek bir mukavele imzalar.

Jandarma Genel Komutanı, mesleğe alınan şahıs başarılı olmadığı veya disiplin kurallarına, mesleğin isteklerine, ananelerine uygun hareket etmediği takdirde, müddetin bitmesini beklemeden mukaveleyi feshedebilir.

Eğer mesleğe alınan kimse başarılı ise beş senelik hizmet müddetinin sonunda yeniden mukavele yapılarak müddet uzatılır. Bu süre 5 seneyi geçemez. Bazen 3 senelik mukaveleler yapılabilir. Yaş haddine kadar bu böyle devam eder.

Kadroya dahil olmayan subayların ve muhafız polislerin hizmet mukaveleleri 6 ayı geçemez.

Hükümetin isteği ile veya emniyet ve asayişin bozuk olduğu olağan üstü hallerde özel muhafızlar alınabilir. Bunlarla yapılan anlaşmaların süresi bir seneyi geçemez.

Kuvvet kadrosunun yarısını geçmemek şartıyla gerektiğinde yedek personel mukavele ile alınır.

Ajan, sanatkâr, aşçı, makinist, rehber, stenoğraf, muhbir, terzi veya benzeri şahıslarla yetkili personel mukavele imzalarlar. Bunlar mesleğe alındıktan sonra yemin ederler. Bu şahıslara zabıta görevleri verilmez.

DİSİPLİN VE MESLEKTEN ÇIKARMA :

Askerî bir teşekkül olmamasına rağmen Kanada Jandarması çok sıkı bir rejime ve kuvvetli disiplin kaidelerine sahiptir. Kanunun 17 nci maddesine göre personelin görevleri âmirlerine itaattir. Jandarmalar kendilerine tatbik edilen sıkı rejimi tabîi sayıyorlar ve yasaklara severek itaat ediyorlar. Kanada halkı üzerinde büyük bir prestije sahip olmanın gururu içindedirler. Günün 24 saatinde vazifelidirler ve sendikalara giremezler.

Âmirlerinden izin almadan evlenemezler. Hizmetin gerektirdiği her yerde vazife görürler. Borç yapamazlar. Üniforma ile sokakta sigara içemezler. Normalden fazla içki içemezler, ticaret yapamazlar, bir bakanla veya parlamento üyeleriyle şahıslarını ilgilendiren hususlarda mektuplaşamazlar. Meslekte bulundukları sırada madalya ve takdirname alabilirler fakat ikramiye alamazlar.

Kanada Kraliyet Atlı Polisi Teşkilâtı ve İdare Kanunu 31 - 34 ncü maddelerine göre her jandarma mensubu aşağıda yazılı vasıfları haiz olmalıdır :

1. Her üye kuvvetin kabul ettiği fazilet ve sorumlulukları müdrik olmalıdır.
2. Bir memur kanunun kendisine verdiği yetkileri başarı ile kullanmaya mecburdur.
3. Memur her türlü kavgalardan ve müsademelerden sakınmalıdır. Eğer haksız ve sebebsiz bir taarruza maruz kalırsa özel kanunun kendisine verdiği yetkileri kullanmalıdır.

4. Memur kendi kültür, bilgi ve ehliyetini artıracak ve aralıksız olarak buna devam ederek toplum nezdindeki itibarını devam ettirmelidir.

5. Vazife sırasında tarafsız hareket etmelidir.

6. Her birlik mensubu arkadaşlarıyla iyi geçinmeye, arkadaşlık hislerini geliştirmeye, birlik ruhunu korumaya mecburdur.

7. Şahısların hareketlerindeki değişiklik ve farklılık, vazifenin ifasına aksi tesir yapmamalıdır.

8. Her memur talimat, nizamname ve verilmiş emirleri iyi bilmelidir. Her vazifenin ifası için direktif vermek mümkün olmadığından polis hizmeti talimatına uygun olarak görevin ifa şeklini zaman zaman değiştirmelidir. Polis ferdi gayret ve zekâsını kullanarak talimatın belirli eksikliklerini tamamlamalıdır.

9. Her üye suçları önlemenin suç işliyenlere ceza vermekten daha önemli olduğunu bilmeli ve gayretini bu istikamete yönetmelidir.

Kanada jandarma kanununun 30 ncu maddesine göre suç olan başlıca hususlar şunlardır :

1. Âmirlerin kanunî emirlerine itaat etmemek veya âmirlerine fiilen tecavüzde bulunmak,
2. Astlarına ve mahiyetine kaba ve hırçın hareketlerde bulunmak,
3. Sarhoş olmak,
4. Rüşvet almak, şube müdürünün haberi olmadan direkt veya endirekt olarak hediye almak,
5. Parti amblemi taşımak, siyasî partizanlık yapmak,
6. İsyankâr tavırlı olmak,
7. Emanet olarak aldığı parayı veya bir mahpustan alınan eşyayı nezdinde alıkoymak,
8. Âmirlerini imzasız mektupla şikâyet etmek,
9. Meslek sırlarını açığa vurmak,
10. Âmirlerinin müsaadesi olmadan basma açıklamak,
11. Bir mahpusun kaçmasına sebep olmak,
12. Mahpuslara veya diğer şahıslara kötü, kaba ve lüzumsuz sert hareketlerde bulunmak,
13. Vazife yerini terketmek,

14. Nöbet yerinde uyumak veya dikkatsizlik yapmak,
 15. Skandala yol açan hareketler, kötü ve düşük hareketler, kuvvet üyelerine yakışmayan hareketlerde bulunmak,
 16. Kanun, nizam ve emirlere aykırı hareketlerde bulunmak,
- Bu suçları işleyen personel kendi âmirleri tarafından sorguya çekilir ve cezalandırılır.

Personele verilen başlıca cezalar şunlardır:

1. Hapis,
2. Bir aylık maaş kat'ı,
3. Bir seneyi geçmiyecek şekilde sıra harici hizmet,
4. Para cezası, hapis ve rütbenin tenzili,

Kanada jandaromasında soruşturma yapan âmirlerin yetkisi çok fazladır. Suçlunun meydana getirdiği hasarı ödeyebilir.

Mukavelesi bitmeden ayrılanlar 100 - 200 dolar para cezasına, hapis cezasına, ağır işlerde kullanılmaya mahkûm olabilirler.

İZİN:

10 seneye kadar hizmeti olan personele senede 3 hafta, daha fazla hizmeti olan personele senede 4 hafta ücretli izin verilir.

MAAŞ VE EMEKLİLİK :

Kanada jandaromasının elbisesi devlet tarafından sağlanmaktadır. Her ay üniformanın ve teferruatının bakımı için devlet tarafından beş dolar (75 TL.) verilir.

Kışlalar devlet, eyalet veya belediyelerce sağlanmaktadır.

Belçika ve Fransada devlet jandarma subay ve astsubaylarına parasız lojman sağlamak zorunda olduğu halde Kanada da bu zorunluk yoktur. Bu yüzden personel sıkıntı çekmektedir. Verilmekte olan aile tazminatı yeterli değildir.

Haftalık çalışma süresini 40 saat olarak kabul edildiği Kanada da jandarma ayda ortalama olarak 300 saat görev yapar. Ortalama günde 13 saat hizmet düşmektedir. Esasen Kanada jandarması günün 24 saatında görev başındadır.

Bir J. onbaşısının aylık maaşı 545 dolardır. (8175 TL.) Bizim paramızla çok gibi görünen bu para aslında yetersizdir. Orta halli bir apartman dairesinin aylık kirası 130- 150 dolardır. Kanadayı ziyaret eden bir Fransız J. subayı JASFER J. karakol komutanının maaşına uygun bir ev bulamadığından Amerikan stilinde yapılmış seyyar bir arabada ailesi efradıyla birlikte kalmakta olduğunu Fransız J. dergisinde yazmıştır.

4 çocuklu bir aileye ayrıca ayda 24 dolar çocuk zammı verilmektedir.

20 sene hizmetten sonra personel emekli maaşına hak kazanır. 35 sene hizmet eden bir jandarma personeli emekli olunca muvazzafken aldığı maaşın ancak % 70 ni alır (Bizde % 80 alır.) Vazifedeki personelin maaşının % 6 sı her ay sandığa yatırılır. Bu sandık kazaya uğrayanlara veya ölenlerin ailelerine önemli yardımlar yapar.

ÜNİFORMA :

Kanada Kraliyet Jandarmasının üniforması 1873 senesinden beri bir çok defalar değişmiştir.

Kuruluş senelerinde Kanada yerlileri ile savaşırken, İngiliz askerlerinin giydiği kırmızı renkli üniformayı doğruluk ve cesaret sembolü olarak kullandıklarından Kanada Jandarması geçit törenlerinde hala bu elbiseyi giyerler.

Bugün Kanada jandarması, geniş kenarlı fötür şapka, mavi külot, mahmuzlu uzun botlar, eldivenler, omuzluk ve kırmızı renkli ceket giyerler. Bazı millî parklarda görev yapan jandarmalar ilkbahar ve yaz mevsimlerinde merasim üniforması giyerler.

Kanada jandarması kırlarda vazife yaparken, günlük hizmetleri ifa ederken, mahpus sevkederken haki renkli üniforma giyerler.

GÖREV VE YETKİLER:

Kanada jandarması, J. genel komutanlığı makamını işgal eden ve (COMMISAIRE DE LA GENDARMERIE ROYAL) ünvanını taşıyan üst rütbeli bir subayın emrindedir.

Komiser, J kuvvetlerinin günün ihtiyaçlarına göre eyaletlere dağılmasını düzenler.

Emniyet ve asayişin sağlanması için düzenlenen müfrezelerin kuvvetini ve bunların komutanlarını tayin eder.

J. Genel K., kanunlara, nizamla ve hükümetin çıkardığı genel emirlere uygun olarak kuvvetin disiplin, sevk ve idaresi ile ilgili emirleri çıkarır. Bu emirler tüzüklere ve talimatlara aykırı olamaz. (7)

Bu emirler haftalık olarak çıkarılır ve genel komutan yardımcısı tarafından imzalanır. Bu emirler iki kısım halinde çıkarılır.

Birinci kısımda genel mahiyetteki emirler ve prensipler bulunur.

İkinci kısımda kayıt ve hukuk işleri, meslekten ihraç, tayin ve nakil işleri, tayin ve terfiler.

Kanada jandarması geniş yetkilere sahiptir. Subaylar ve astsubaylar, jandarmalar sulh yargıcı yetkisine sahiptirler. Geniş arama müsadere ve tevkif yetkilerine sahiptirler.

Jandarma, bütün Kanada dahilinde federal koda dahil suçları tahkik etmek, suç delillerini toplamak ve suçluları yakalamak yetkisine sahiptirler.

Jandarma suç sayısının azalması için geniş önleme tedbirleri almakta ve gayretinin büyük bir kısmını önleyici kolluk görevlerine ayırmaktadır. Adli kolluk görevleri de dikkatle yürütüldüğünden suç failleri cezalarını görmekte bunun sonucu suçların artışı diğer milletlerden daha az olmaktadır.

1954 - 1955 senelerinde işlenen Kriminal koda ve federal statüye tâbi 121.593 dâvadan % 92,6 u yetkili mahkemelerce tastik edilerek 113.084 mahkûmiyet kararı verilmiştir. Bu da jandarmanın suç faillerini yakalamak ve suçluyu tesbit etmekteki sarfettiği çabanın önemini ve meslekî bilgisinin üstünlüğünü gösterir.

Jandarma, gayretinin büyük bir kısmını kara yollarında trafiği düzenlemeye sarfetmektedir. Bu faaliyetler kazaların önlenmesi, kazazedelere yardım, trafiğin düzene konması ve suçluların yakalanmasına hasredilmektedir.

ÇEŞİTLİ SERVİSLER:

Kanada jandarmasında deniz ve hava birlikleri mevcuttur. Bundan başka jandarmanın kriminoloji laboratuvarları, adli hüviyet tet-

kiki servisi, tenkil servisi, emniyet servisi, trafik kontrol servisi, uyuşturucu maddelerle mücadele servisi, istihbarata karşı koyma servisleri vardır.

DENİZ JANDARMASI :

1 Nisan 1947 den itibaren deniz şubesi, deniz divizyonu olarak yeniden kurulmuştur. Bir irtibat subayı jandarma genel karargahında bulunmaktadır. Halen jandarmanın 30 adet gemisi vardır. Bu gemiler pasifikte, büyük göllerde, atlantikte ve Saint Laurent; de vazife yapacak şekilde dağılmışlardır. Bu gemiler açık denizlerde hareket edebilirler ve deniz trafiğini düzene korurlar. Amerika Birleşik Devletlerinin kıyı koruma filosunun hareketine benzer görevler ifa ederler. Deniz divizyonuna j. genel k. emriyle tayin yapılır. 1964 senesi kayıtlarına göre deniz divizyonunda 31 gemi mevcuttur. Bu motorlar çeşitli büyüklüktedir. 20 ayaktan 178 ayağa kadar çeşitli büyüklükte gemiler vardır.

HAVA JANDARMASI :

Kanada jandarmasının birde hava divizyonu mevcuttur. 1948 de 6 olan uçak mevcudu bugün 20 ye ulaşmıştır. Diğer memleket jandarmalarının aksine Kanada jandarması helikopter kullanmamaktadır.

Kanadanın nüfusu az, kışı fazla olan uçsuz bucaksız bölgelerinde uçaklar hayati görevler ifa etmektedirler. Personel, mahpus ve mevkuf nakli, hasta ve yaralıların tahliyesinde uçaklar çok başarılı olmaktadır. Bu uçaklarla gözetleme, irtibat, trafik kontrol görevleri ifa edilmektedir. Jandarma hava divizyonunun uçakları ortalama olarak senede 1 milyon 250 bin mil yaparlar. Uçaklar genel olarak tek motorludur. Uçakları genel olarak HAVİLİLAND, BEAUERS, ATTER'den havalanırlar.

Kanada jandarmasının pilotları mesleklerinde çok ustadırlar. Çok güç atmosfer şartları altında bir mendil büyüklüğündeki yerlere veya göllere uçaklarını indirmek zorundadırlar.

KRİMİNAL LABORATUVARI VE POLİS KÖPEKLERİ :

Kanada jandarmasının emrinde çok iyi yetişmiş personelden kurulu en modern donatılara ve gereçlere sahip bir çok laboratuvarlar

vardır. Bu laboratuvarlarda bir otomobilin dolaştığı yeri, bir sanığın ayağındaki çamurdan herhangi bir suçun işlendiği yere gidip gitmediğini öğrenmek mümkündür.

Kanada jandarması polis köpeklerinden bir çok alanlarda faydalanmaktadır. Bu köpekler yalnız suçluların aranmasında değil, yolunu kaybetmiş insanların ve kayıp eşyaların aranmasında ve evlerin korunmasında, uyuşturucu maddelerin aranmasında kullanılır. Köpekler kuzey bölgesinde görev ifa eden jandarmaların kızaklarının çekilmesinde de kullanılır. Kraliyet jandarması polis köpeği takımı 1935 senesinde kurulmuştur. O zaman 2 köpek mevcuttu. Bu gün çok fazla sayıda köpek Kanada jandarmasının hizmetindedir. Köpekler takriben 9 sene faal hizmette kalırlar.

Polis köpekleri Kanada jandarmasının en sadık yardımcılarıdır. Bilhassa kuzeyin buzlu bölgelerinde çok önemli işler görürler. Polislerin kızaklarını çekerler.

1955 senesinde kuzey bölgesinde 251 adet kızak köpeği mevcuttu.

J. köpek takımının faaliyetleri her sene büyük bir hızla artmaktadır. Suçluların takibinde çalınan eşyaların saklandıkları yerlerin bulunmasında ve kayıp yahut çalıntı eşyaların aranmasında polis köpeklerinin başarılı hizmetleri görülmektedir.

1955 senesinde polis köpekleri 989 hizmette kullanılmışlardır.

Suçluların takibinde başarı nisbeti % 42,5 dir.

Kayıp insanların bulunmasında başarı nisbeti % 28,2 dir.

Suç delillerinin aranmasında başarı nisbeti % 51,7 dir.

Son senelere ait elimizde ayrıntılı istatistikler yoktur. Fakat bilhassa uyuşturucu madde kaçakçılığının önlenmesinde köpekler başarı kazanmaktadır.

Kanada jandarmasında kullanılan polis köpeklerinden birisinin başarısını kısaca anlatacağım :

Burnaby'daki Kanada Kraliyet Bankasından 27.000 dolar 3 soyguncu tarafından çalınmıştır. GÜMÜŞ adındaki polis köpeği üçüncü soyguncunun bulunmasında kullanıldı.

. Gümüş, çalılar arasında bir iz bularak güney istikametinde takibe başladı. 500 metre kadar takipten sonra bir ağaç kökünün dibinde yan yana gömülü plâstik bir çanta buldu. Çantanın içinde bankadan çalınan paraların büyük bir kısmı ile birde tabanca vardı.

Köpek buradan tekrar iz takibine başladı. Yarım mil kadar güneye gitti, sonra doğuya döndü, bir ara kuzeye dönerek izi takibe devam etti. Takriben bir mil kadar gittikten sonra 2000 doların içine saklandığı çantayı da bakıcısına gösterdi.

Bundan sonra takip daha hızlandı ve takriben 15 dakika sonra banka soyguncusu ele geçirildi.

GÖREV AŞKI VE GÜÇLÜKLERE TAHAMMÜL :

Kanadanın kuzeyindeki 1,5 milyon mil kare genişliğindeki uçsuz bucaksız arazi adeta kutupları andırır. Bu bölgede takriben 25100 kızılderili ve eskimo, pek azda beyaz insan yaşar. Kanada jandarması bu bölgede insan takatim aşan güç şartlar altında efsane kahramanları gibidir. Onun vazife aşkı karşısında hiçbir engel dayanamaz. Vazifesi gerektirince gözünü kırpmadan hayatını feda eder.

KUZEY BATI VE YUKON eyaletlerinde her türlü görevleri Kanada jandarmasının (c) bölüğü ifa eder.

Yukarı eyaleti, Fort Smith, Haykuer, Yellovknife gibi kuzey batı eyaletlerinde jandarma sulh yargıcı, noter muhaceret ajanı görevlerini ifa eder. Yerli çocuklarını okula götürmek için araç sağlamak, açlık veya hastalık kurbanlarına yardım etmek buradaki jandarmaların normal görevlerindendir.

KANADA JANDARMASI (c) Bölüğü komutanı Süper Enterdan ALBERT HUGUET bu konuda şunları söylemiştir : (Bu bölgedeki personelimiz her şeyi yapmayı bilmelidirler. Onlar hem zabıta memuru, hem sorgu yargıcı, hem sulh yargıcı, hem posta komutanı, hem veteriner, av bekçisi ve vergi memurudurlar. Çok önemli besin maddelerini dağıtmak, ihtiyarlara yapılacak yardımı tesbit etmek, hatta hamile bir kadının ebeliğini yapmak görevi onlara düşmektedir.)

Kuzey bölgesinde rastlanan büyük ısı farkları sağlık için büyük tehlike teşkil eder.

Bu bölge jandarmalar için tehlikeli ve öldürücüdür. Kuzey, doğu ve batı bölgeleri kutup bölgesine kadar uzanırlar. İki ilimiz büyüklüğündeki bir bölgeye 3-4 jandarma düşer. Bu jandarmalar buralarda yaşayan eskimolara Kanada kanunlarını uygulamaya çalışırlar. Onlar av bekçisi, ölçü ve ağırlık kontrolörü olarak da görev yaparlar. Genel

idare namına mirası düzene korlar, aile tahsisatlarını, yardım fonlarını, maaşları dağıtırlar.

Jandarmalar bu uçsuz bucaksız yerlerde devriye hizmeti yaparken köpeklerden, kızaklardan, motorlu sandallardan, uçaklardan ve otomobillerden faydalanırlar. Bu güç şartlar altında sık sık yaya devriye dolaşmak zorunda kalırlar. Kuzeydeki birlikler 1955 senesinde 754.783 mil devriye gezdiler. Bunlardan 58.957 mili köpeklerin çektiği kızaklarla, 77.872 mili kayaklı devriyelerle, 15.977 mili de yaya olarak yapıldı.

Uçaklarla ve motorlu araçlarla yapılan devriye hizmetleri her sene artmaktadır. Jandarmanın uçakları her sene ortalama 1,5 milyon mil uçuş yapmaktadırlar. Tek motorlu olan bu uçakların pilotları çok ustadırlar. Uçaklarını en güç şartlar altında ufacak alanlara, göllere indirirler.

Bununla beraber köpekli devriye hizmetleri hala çok önemlidir. Jandarmalar köpeklerin çektikleri kızaklarla uzun mesafeler dolaşmaya, kulübelerde yaşamaya, kendilerinin ve köpeklerinin hayatını devam ettirmek için yol boyunca avlanmaya mecburdurlar.

Hayat şartları çok serttir. İyi huy, sabır, dayanıklılık ve zekâ bu güç şartları ancak yenebilir. Eskimolara karşı tarafsız olmak, onlara tepeden bakmamak lâzımdır. Her jandarmanın başarıya ulaşması için iyi bir psikolog olması gerektir. Eskimolar arasında sarhoşluk ve hırsızlık yoktur. Fakat onların da medenî insanlarınkine uymayan aneleri vardır. Meselâ onlar da adam öldürmek suç değildir. Jandarmanın buradaki rolü onlara hakikatleri anlatmak, bu gibi taşkınlıkları önlemektir.

Bazı jandarmalar, kendiliklerinden eskimoların yaşadıkları bölgede görev almak isterler. Fakat bu bölgelerde yaşayabilmek için iyi eğitilmek şarttır.

Bu bölgede tam altı hafta süren mutlak bir karanlık vardır. Bu kutup gecesı süresince dışarıda iş görmek imkânsızdır. Vakit geçirmek için yanılacak tek şey okumaktır. Yanındaki arkadaşı ile kardeş gibi geçinmesi lâzımdır. Jandarma Genel Komutanlığınca tayinler yapılırken bu hususa bilhassa önem verilir.

Kızakları çekmek için kullanılan köpekler, sadık çalışkan hayvanlardır. Fakat onları şımartmamak lâzımdır. Onları asla okşamamalı-

dır. Aksi halde bütün sürü gevşer. Daima kamçı elde vurmaya hazır şekilde tutulur. Köpeklere günde bir öğün taze et veya fok eti verilir. Yemek akşam molasında verilir. Eğer gündüz karınları doyarsa hareket etmezler.

Kanada jandarmasının kuzeydeki hizmetlerinde 1910 senesinde vuku bulan bir kayıp devriye olayı vardır ki hemen herkesin hafızasında yaşamaktadır.

JANDARMA DEVRİYE komutanı ASTSUBAY FRANCİS FİTZEGARD 21 Aralık 1910 da MAC PHERSON kalesinden üç jandarma ve 15 köpekle 800 Km. uzunluğundaki normal devriye görevini yapmak üzere çıkmıştır. Dağları ve dereleri aşarak YUKON bölgesindeki DAOSON'a kadar gidecekti. Devriyenin belirli bir saatte DAOSON'a gelmesi bekleniyordu. Devriye bu tarihte gelmeyince akibetinden endişe dilerek karşılamak ve yardım etmek üzere daha kuvvetli bir devriye çıkarıldı. Bu devriye MAC PHERSON kalesine 55 Km. mesafede çoktan sönmüş bir ateşin başında iki jandarmanın cesetlerini buldular. Yapılan incelemede onların açıklıktan öldükleri anlaşıldı. Bunlardan 15 Km. daha ötede astsubay FİTZGERALD'm ve üçüncü ajanın cesetleri bulundu. YUKON'a ulaşmak için buzlu dağları aşamıyacağını anlayan astsubay, hareketinden 500 Km. sonra geriye dönmüştü. Yönetmeliğin emrettiği yol jurnalim da aksatmadan tutmuştu. Bu jurnalda şunlar yazılı idi :

(31 Ocak salı, ısı sıfırın altında 43 derece akşamları eksi 52 dereceye kadar düşüyor. Yüzümüzün derileri kuruyor. Vücudun bazı kısımları ve dudaklar şişiyor, çatlıyor. Bunun köpek eti yediğimizden meydana geldiğini sanıyorum. Herkes soğuktan ve açlıktan ızdırıp çekiyor.)

3 Şubat tarihli jurnaldan :

(İnsanlar ve köpekler çok zayıfladı. Daha uzun zaman yolumuza devam edemeyiz. Daha yüz mil kadar yolumuz var. Oraya varıncaya kadar ancak üç veya dört köpeğimiz kalacağını düşünüyorum.)

FİTZGERALD, MAC PHERSON kalesinden 40 Km. uzakta öldü. Bir kâğıt parçasına kömürleşmiş bir ağaç çubukla şunları yazmıştır : (Bankadaki ve cüzdanımdaki bütün paralarımı elbiselerimi HALİFAX'daki sevgili annem madam JOHN FİTZGERALD'a bırakıyorum. Allah hepimizi korusun. Kuzey batı jandarmalarından astsubay F. J. FİTZGERALD.)

Bugün artık bu çeşit devriye hizmetleri daha ziyade kar otomobilleri ve uçaklarla yapıyor. İrtibat telsizle sağlanıyor.

Türk jandarması da buna benzer güç şartlar altında görev yapmaktadır. Erzurum ve Kars illerinin buzlu yaylalarında, Diyarbakır, Siirt ve Urfa illerinin cehennemi sıcağında jandarmalarımız yurdun huzur ve sukûnunu sağlamak için zaman ve mevsim gözetmeksizin aralıksız vazife başındadırlar ve gerektiğinde canlarını severek feda etmektedirler.

Kanada jandarması görevinde çok yeterlidir. 1964 senesinde MONTREAL hava alanında, Uruguaylı diplomat M. JUAN ARİTZİ'ni Amerika Birleşik Devletlerine götürmek üzere yanında taşıdığı 4 bavul içindeki 625 Kg. saf eroini imalâtçıda beyaz un torbalarıyla değiştirdiler. Sanığın suç üstü durumunda yakalamak için bavullarda birer parça eroin bırakmışlardı. Elde edilen eroinin değeri 52 milyon dolardı.

Kanada jandarması 1 Haziran 1868 de 250.000 pasaport isteği arasında sahte hüviyetle pasaport isteyen Amerikalı zenci lider MARTİN LUTHER KİNG'in katili olan JAMES EARL RAY'ı teşhis ederek bu şahsın Londradan Brüksele kaçmasına meydan vermeden yakalanmasını sağladılar.

3 Nisan 1956 günü saat 10.30 da Kanadanın VANCOUVER şehrinde bir bankaya haydutlar taaruz etmişlerdi. Bankanın alarm zillerinin çalması üzerine, jandarma radyosu bütün karakollara ve jandarma araçlarına soygunu haber vererek en kısa zamanda olay yerine hareket etmelerini emretti.

İki genç jandarma, JOHNSTON ve A. L. BEACH olay yerine herkesten önce geldiler, arkadaşı arabayı düzeltirken JONSTON hızla bankaya girdi. Her şey normal görülüyordu. JOHNSTON, müdüre : İşler yolunda mı? diye sordu. Müdür cevap yerine başını sallamakla yetindi. Bu sırada kasanın gerisine saklanmış olan yüzü maskeli bir haydut, jandarmanın sırtına tüfeğin namlusunu dayadı. Haydutun suç ortaklarından birisi meydana çıkarak yakın mesafeden jandarmanın üzerine ateş etti. JOHNSTON yere yıkıldı. Bununla beraber soğukkanlılıkla silâhını çekerek haydutlardan birisini omuzundan yaralıyarak elindeki silâhı yere bıraktırdı. Bundan sonra güçlkle yerinden doğrularak On bin doları koltuğunun altına sıkıştırarak kaçan birinci hayduta ateş etti. Jandarma JOHNSTON bankanın dışında bulunan arkadaşı BEACH'e yetişti. İki jandarma ile haydutlar arasında şiddetli bir mü-

sademe başladı. Haydutlardan birisi kalbine isabet eden bir kurşunla öldürülmüştü. Diğeri de teslim olmaktan başka çare bulamadı.

Enteresan bir olay da bundan bir kaç sene evvel yeni BRUNSWICK şehrinde cereyan etmiştir. 90 yaşında bir ihtiyarın evi soyulmuş, kendisi de öldürülmüştü. Şüphelilerden birisinde üzerinde kan lekeleri olan bir para bulunmuştu. Mikroskopla yapılan incelemede kan lekesi üzerinde bir kıl görülmüştü. Ottovada Tarım Bakanlığı uzmanlarının yaptığı incelemede bunun bir eşek arısı ayağı olduğu meydana çıktı. Jandarmalar kulübeyi tekrar aradılar. İhtiyarın paralarını ve evraklarını koyduğu eski bir kutuda eşek arısının kurumuş vücudunun artıklarını buldular. Bu delil diğer delillere ilâve edilince olayın sonuçlanmasına kâfi geldi.

KANADA JANDARMASININ MEVCUDU :

31 Mart 1948 deki mevcut
 94 J.subay
 2331 astsubay ve jandarma
 274 jandarma adayı
 313 özel jandarma
 188 sivil personel
 90 daimi memur
394 muvakkat memur

3684 TOPLAM

31 Mart 1955 deki mevcut
 133 j. subayı
 4366 astsubay ve jandarma
 392 özel jandarma
 485 sivil memur
 154 daimi memur
796 muvakkat memur

6326 TOPLAM

1968 mevcudu :
 6100 subay, astsubay ve jandarma
2300 özel ajan memur

8400 TOPLAM

Aralık 1970 tarihli Selection dergisinde kaydedildiğine göre Kanada jandarmasının bugünkü mevcudu 11.250 kişidir.

NOTLAR:

1. Kanada atlı polis kuvvetler teşkilât ev idaresine ait kanun ve nizamlar Madde 1
2. Aynı kanun Madde 2
3. Kanada atlı polisi hakkındaki Mart 1955 tarihli İngilizce rapor sayfa.
4. Kanada Kraliyet Atlı Polis Kanunu Madde 12
5. Kanada jandarması hakkında kıdemli yüzbaşı Memduh ERGÜL'ün 1948 senesinde hazırladığı rapordan.
6. Kanada Kraliyet Atlı polis kanunu Madde 15
7. Kanada Kraliyet Atlı polis kanunu Madde 20

FAYDALANILAN ESERLER :

1. La Grande Larousse
2. Resimli coğrafyaansiklopedisi
3. Gökkuşağı 3 ncü cilt
4. Hayat ansiklopedisi
5. 1948 de Yzb. Memduh ERGÜL'ün yazdığı Kanada jandarması hakkında rapor.
6. La Revue de la Gendarmerie 72 nci sayısı ve diğer sayılar
7. Kraliyet atlı polisi hakkında Mart 1955 tarihli İngilizce rapor.
8. Kanada Kraliyet atlı polisi hakkında 1932 basımlı kanun
9. Kanada Kraliyet atlı polisinin teşkilât ve idaresine ait 27 Aralık 1952 basımlı kanun
10. Selection ve Belçika j. dergileri.

BELEDİYELERİ İLGİLENDİREN İDARİ BİR KARAR

İhsan OLGUN

Özü : 1580 sayılı Belediye Kanununun 70 inci maddesinin 8 inci fıkrasıyla 5237 sayılı Belediye Gelirleri Kanununun 10 ve 11 inci maddeleri uyarınca düzenlenen tarifelerin Belediye Kanununun 73 üncü maddesi gereğince ilân edilmesi zorunluğu bulunup bulunmadığı, ilân edilmemiş bulunduğu taktirde uygulama olanağının olup olmadığı Hk.

1580 Sayılı Belediye Kanununun 70 inci maddesinin 8 inci fıkrasıyla 5237 sayılı Belediye Gelirleri Kanununun 10 ve 11 inci maddeleri uyarınca düzenlenen tarifelerin, Belediye Kanununun 73 üncü maddesi gereğince ilân edilmesinin zorunlu bulunup bulunmadığı ve ilân edilmemiş bulunduğu taktirde uygulanma olanağının olup olmadığı konusunda ortaya çıkan idari uyuşmazlıklar Danıştay’ca incelendi :

Aykırı Kararların Açıklanması :

1 — Mükellef, kendisinden, noksan ödendiğinden bahisle ve ödeme emri ile ikmalen istenilen 296,02 lira et kesim ve nakliye ücretine karşı, Belediye Kanununun 73 üncü maddesine göre ilân edilmediğini, bu nedenle itiraz hakkının kullanılmasına imkân verilmediğini ileri sürerek itirazda bulunmuş ve itirazının reddi üzerine Vergiler Temyiz Komisyonuna baş vurmuştur.

Vergiler Temyiz Komisyonu, (Belediye Kanununun 70 inci maddesi gereğince, Belediye Meclislerince ittihaz olunan mukarrerattan, 71 ve 72 inci maddelerde yazılı olan hususattan gayri mevadda müteallik olanları kat’i olup, ancak bu kabil mukarrerata usulen ilân tarihinden itibaren 10 gün zarfında alâkalılar tarafından itiraz edilebileceği, 73 üncü madde gereğidir. Uyuşmazlığa konu olan olay, Belediye Meclisince 5237 sayılı kanunun 10 ve 11 inci maddelerine göre 1580 sayılı Belediye Kanununun 70 inci maddesinin 7 no. lu fıkrası gereğince alınan et kesim ve taşıma ücretlerine ait tarife kararı, 73 üncü maddede açıklanan ve 71, 72 inci maddelerde yazılı hususlardan gayri mevadda müteallik bulunması hasebiyle, 73 üncü madde gereğince usulen ilân edilmesi lâzımdır.

Söz konusu tarifenin ise ilân edilmemiş olduğu anlaşılmaktadır. Henüz kesinleşmemiş tarifeyle dayanılarak tarhiyat yapılmasında isabet yoktur.) gerekçesiyle İtiraz Komisyonunun kararını bozmuş ve tarhiyatı kaldırmıştır.

2 — Başka bir mükellefin aynı tarife sebebiyle yapmış olduğu itiraz, birinci bentte açıklandığı üzere reddedilmiş, Temyiz Komisyonunca ise, yine birinci bentte yazılı gerekçeye dayanılarak tarhiyat terkin edilmiştir.

Bu kerre Danıştay 7 inci Dairesi; et kesim ve taşıma ücretlerine ait tarifelerin Belediye Kanununun 70 inci maddesinin 7 inci bendinde değil, 8 inci bendinde yazılı tarifelerden olduğu, aynı kanunun 71 inci maddesinde de bu kabil ücret tarifelerinin mahallin en büyük mülkiye memurunun tasdikıyla tekemmül edeceğinin belirtilmiş olduğu, bu kararların ilânının mecburi bulunmadığı gerekçesiyle; Belediye Meclisince tesbit olunan et kesim ve taşıma ücreti tarifesinin ilân edilmediğinden bahisle ikmalen salınan ücretin terkinine müteallik Vergiler Temyiz Komisyonunun kararını, bozmuş, karar düzeltilmesi istemi de süre aşımı nedeniyle ret edilerek söz konusu karar kesinleşmiştir.

3 — Tetkik konusu kararlarda, konu bakımından ayniyet bulunduğu içtihadın birleştirilmesinde zorunluk bulunduğu fikri ortaya atılmıştır.

4 — Danıştay Başkanunsözcüsü; (Belediye Meclislerinin bu kabil ücret tarifelerinin 1580 sayılı Belediye Kanununun 71 inci maddesi uyarınca mahallî en büyük mülkiye âmirinin tasdikile tekemmül edeceği ve yasada ilân zorunluğu hakkında da bir hükme yer verilmemiş olduğu cihetle; bu tarifelerin ilân edilmedikçe tekemmül etmeyeceği ve yürürlüğe girmeyeceği) düşüncesini savunmuştur.

Tartışma ve Sonuç :

5237 Sayılı Belediye Gelirleri Kanununun 10 ve 11 inci maddelerinde et kesim ve taşıma ücretlerinin nasıl ve ne miktarda alınacağı gösterilmiş ve bu hususta Belediye Meclisi görevli kılınmıştır.

Yine aynı kanunun 39 uncu maddesinin ikinci fıkrasında, et kesim ve taşıma ücret tarifelerinin Belediye Meclisince tanzim edileceğini ve bu tarifelerin tasdikinin ve bunlara ait itirazların incelenip karara bağlanmasının Belediye Kanununun 71 inci maddesi hükmüne tâbi

olacağı belirtilmiş, söz konusu 71 inci maddede de bu gibi kararların mahallin en büyük Mülkiye Memuru tarafından tasdik edilmek suretiyle tekemmül edeceği kabul edilmiş, ayrıca ilân edileceğine dair kayda yer verilmemiştir.

Belediye Kanununun 70 inci maddesinin 7 inci bendindeki tarifeler (Kanunlarla vazedilmiş olan belediye vergi ve resimlerine ait tarifeler) olup bunlar 71 ve 72 inci maddelerde yazılı hususlar dışında ve 73 üncü maddede açıklanan ilânı zorunlu kesin belediye meclisi kararlarındandır.

Halbuki 70 inci maddenin 7 inci bendinde yer alan (Belediye dairesi tarafından ifa olunacak hizmetlere mukabil alınacak ücret tarifeleri) ise, 71 inci maddedeki mahallî en büyük mülkiye memurunun tasdikiyle tamamlanacak kararlardan olup, bunların ilânında zorunluk bulunmamaktadır.

Şu duruma göre, 1580 sayılı Belediye Kanununun 70 inci maddesinin 8 inci fıkrasile 5232 Belediye Gelirleri Kanununun 10 ve 11 inci maddeleri uyarınca düzenlenen tarifelerin Belediye Kanununun 73 ncü maddesi gereğince ilân edilmesi zorunlu olmayıp, Belediye Kanununun 70 inci maddesinin 8 inci bendinde yer alan (Belediye Dairesi tarafından ifa olunacak hizmetlere mukabil alınacak ücret tarifeleri grubuna dahil bulunduğuundan Belediye Kanununun 71 inci maddesindeki mahallî en Büyük Mülkiye memurunun tasdikiyle tamamlanacak kararlardan olup, bunların ilânında zorunluk bulunmamaktadır.

İdare âmirlerde Belediye Başkanlarımızın Danıştay'ın bu içtihadına göre muamele tesis etmeleri kanunun ruh ve maksadına daha uygun düşeceği tabiidir.

Uygulayıcılara ışıktutar umudile bu konuyu aydınlatmış bulunuyorum.

2. BEŞ YILLIK KALKINMA PLÂNI NİN İÇİŞLERİ BAKANLIĞI İLE İLGİLİ AMAÇLARI, İLKELERİ, TEDBİRLERİ

Yazan :

Dr. Jur. Âlim Şerif ONARAN

Plân :

Giriş

- I. 2. Cİ BEŞ YILLIK PLÂNDA İÇİŞLERİ BAKANLIĞI İLE İLGİLİ AMAÇLAR, İLKELER, TEDBİRLER
- II. 2. Cİ BEŞ YILLIK PLÂNIN İLK DÖRT PROGRAM YILINDAKİ AMAÇLAR, İLKELER, TEDBİRLER
- III. 2. Cİ BEŞ YILLIK PLÂNIN İLK DÖRT YILINDA BAKANLIĞIMIZCA GERÇEKLEŞTİRİLEN ÇALIŞMALAR
- IV. 2. BEŞ YILLIK PLÂNIN 1972 YILI PROĞRAMINDAKİ AMAÇLAR, İLKELER VE TEDBİRLER

Sonuç:

Giriş:

İnsan hak ve hürriyetlerini, millî dayanışmayı, sosyal adaleti, ferdin ve toplumun huzur ve refahını gerçekleştirmeyi ve teminat altına almayı mümkün kılacak bir demokratik düzeni seçmiş olan Türk milletinin; Anayasamızın 41. maddesinde ifadesini bulan İktisadî ve sosyal hayatı, keyfi ve plânsız davranış tecrübelerine son verip adalete, tam çalışma esasına ve herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlanması amacına göre düzenlemek arzu ve azmine uygun olarak;

İktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı demokratik yollarla gerçekleştirmek; bu maksatla, millî tasarrufu arttırmak, yatırımları toplum yararının gerektirdiği önceliklere yöneltmek ve kalkınma plânlarını yapmak Devlet'e bırakılmış görevlerdendir.

Bu maksatla ilkin 1963 - 1967 Birinci Kalkınma Plânı hazırlanmış; bu plânda, daha çok, İktisadî ve sosyal plânlamaya ağırlık verilmiş; bununla ilgili kamu sektörünün durumu ele alınarak; özellikle : Belediye hizmetleri ve bununla ilgili yatırımlar; bölge plânlaması gibi konular gözönünde tutulmuş; genellikle de : plânın ilgilendiği konularda araştırma yönteminin getirilmesi zorunluğu işaret edilmişti.

Birinci Beş Yıllık Plânın ışığında yapılan araştırmalar bir çok sorunları ve bunlara çözüm yolları bulunması sürecini ortaya çıkardı. Bu plânın araştırma konusunda Kamu İdarelerine yönelttiği emperatifin doğrultusunda Bakanlığımızda 1966 yılından itibaren İç-Düzen (İçişleri Hizmet Teşkilâtını Yeniden Düzenleme) Projesi hazırlandı ve 1968 yılı Eylülünde yapılan bir toplantıda teşkilât ve yöntemlerle ilgili bu projenin anahatları ve geliştirilen bazı çalışmalar hakkında izahat verildi.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı, birincisinin boşluklarını kapatmak ve ortaya çıkan sorunları çözebilmek için daha geniş soluklu bir düzenleme niteliğine büründü.

1. 2. Cİ BEŞ YILLIK PLÂNDA İÇİŞLERİ BAKANLIĞI İLE İLGİLİ AMAÇLAR, İLKELER, TEDBİRLER :

2. Beş Yıllık Kalkınma Plânında İçişleri Bakanlığı ile doğrudan doğruya ilgili konular : (1) Köy ve köylü sorunları; (2) Bölgesel gelişme, şehirleşme ve yerleşme sorunu; (3) Bölge plânlaması; (4) Belediye Hizmetleri; (5) Yeniden düzenleme çalışmalarıdır.

(1) Köy ve köylü sorunları bakımından kabul edilen ilkeler : (a) Köylerde kalkınmanın köylünün de demokratik yollarla katılmas ile gerçekleştirilmesi; (b) Köyde alt-yapı yatırımlarının dengeli dağılım sürecine bağlı tutulması; (c) Tarımsal düzenin toprak-insan ilişkileri yeniden gözden geçirilerek etkili bir tarım politikası konusu yapılması; (d) Tarımsal üretimin arttırılması amac ile kooperatifler kurulması; (e) Köy sorunlarına eğilen çeşitli kamu kuruluşlarının çalışmalarının ortak ilkelere bağlanması; (f) Köye götürülen hizmetlerin yıllık kalkınma programlarına göre gerçekleştirilmesi; (h) Köy kalkınmasının belli İdarî kademelerde koordine edilmesi v.b. dir.

Millî kalkınma hedeflerine ulaşabilmek için, köy topluluklarının sahip oldukları tüm kaynaklar ile millî kalkınma çabalarına katılmala-

rının ve elde edilen sonuçlardan yararlanmalarının, tüm kalkınma içinde kendine özgü gerekliliği ve önemi olduğu da plânda belirtilmiştir.

(2) Bölgesel gelişme, şehirleşme ve yerleşme sorunu konusundaki ilkeler : (a) Bölgelerarası dengeli gelişmeyi sağlamak üzere bölgesel yatırımların dengeli bir dağıtıma bağlı tutulması; (b) İktisadî faaliyetleri geri kalmış bölgelere kaydırmak için teşvik tedbirlerinin alınması; (c) Şehirleşmenin desteklenmesi ve bundan ekonomiyi itici bir güç olarak yararlanılması; (d) Şehirleşmenin sosyal değişme hızının azamiye çıkarmasının gözetilmesi; (e) Dengeli bir şehirleşme politikasıyla şehirselle ve kırsal hayatın İktisadî ve sosyal bakımdan sarsıntısız geliştirilmesi için gerekli tedbirlerin alınması; (f) Sanayileşme, tarımda modernleşme ve şehirleşme üçlü sürecinin düzenli ve dengeli bir şekilde geliştirilmesine gayret edilmesi; (g) Şehirleşme sürecinin çevre ve bölge içinde gözönünde tutulması; (h) Geleceğin sanayileşmiş toplumunun istekleri gözönünde tutulurken, alt-yapı stratejisinin bugünden tayini; (i) Köyden şehire göç konusunda yerleşme ve şehre intibak yönünden, iskânla ilişik gerekli tedbirlerin alınması; (j) İkinci Beş Yıllık Plân Dönemi'nde alınacak İktisadî ve sosyal kararların dengeli gelişme ve şehirleşmeyi gerçekleştireci yönde olması.

Türkiye'de İkinci Cihan Savaşı'ndan sonra şiddetle artan şehirleşme, sınırlı bir gelişme kaydetmesine rağmen, pek çok sosyal ve İktisadî sorunlar doğurmuştur. Son yıllara kadar şehirleşmeyi İktisadî ve sosyal kalkınmanın bir unsuru olarak değerlendiren bir anlayışta ortaya çıkmıştır.

Plânlı kalkınmanın amacı İktisadî ve sosyal yapıyı modernleştirmek ve sosyal değişmeyi hızlandırmak olduğuna göre, önüne geçilemez bir süreç olarak tecelli eden şehirleşmenin, sanayileşme ve tarımda modernleşme ile dengeli bir gelişme göstermesi bakımından gerekli tedbirlerin alınması da 2. Beş Yıllık plânın emperatifleri arasındadır.

(3) Bölge plânlamasının ilkeleri : (a) Yatırımların yurt içinde dengeli dağılımını sağlayarak, çeşitli bölgeler arasındaki gelişmişlik, farklarını azaltmak bakımından, bölgesel gelişme, şehirleşme ve yerleşme politikasına uygun olarak bölge plânlaması yapılması; (b) Gelişme gücü az olan bölgelere öncelik verilerek, bunların sorunlarına çözüm yolu bulucu, yatırım konularını tamamlayıcı çok yönlü ve ayrıntılı çalışmalar yapılarak, en büyük faydayı sağlayan tercihlerin ortaya konulması; (c) Az gelişmiş bölgelerde, bölgesel gelişme bakımından çekici gücü yüksek olan şehirleşme mihraklarının tesbit edilmesi; (d) Bu

maksatla, İktisadî ve sosyal tutarlılığı olan bölge yerleşme plânları hazırlanması.

2. Beş Yıllık Kalkınma Plânı, bu doğrultuda uygulanacak politikayı şu esaslara bağlamaktadır : (a) Bölge plânlama çalışmalarının millî plân çalışmalarını tamamlayan ve millî plân uygulamasına yardımcı olan, millî plân ilke ve politikalarına uygun nitelikte çalışmalar olması özellikle gözetilecektir; (b) Yapılacak çalışmalarda ele alınacak bölgenin kaynaklarının durumunu tesbit, kamu ve özel kuruluşlarının işbirliği ile yapılacak; bu kaynakların gelişme yolları ortaya konacak; çeşitli projeler arasında ilişkiler bulunacak; bölgenin ekonomik ve sosyal gelişmesinde ağırlığı görülen ve bu gelişmeye önderlik edecek büyüme noktaları tesbit edilecek; İktisadî ve sosyal faaliyetlere, kalkınma plânının gereklerine uygun bir yerleşme düzeni gösterilecektir; (c) Çok yönlü grup çalışmaları niteliğinde olan bölge plânları çalışmaları, çeşitli kamu kuruluşları ve çevredeki özel teşebbüs arasında çok sıkı ve ahenkli işbirliğini gözetilecektir; (d) Devlet Plânlama Teşkilâtı (DPT), bölge plânlama tekniklerini ve metodlarını geliştirecek, gerekli işbirliğini sağlayacaktır, (e) Bölge plânlama çalışmalarına katılacak kuruluşlar, bu çalışmalar için gerekli tahsisatı bütçelerine koyacaklar, teknik elemanları zamanında görevlendireceklerdir.

(4) Belediye hizmetleri bakımından temel ilkeler : (a) Gelişen şehirleşme hareketi muvacehesinde belediyelerin mecburî ve ihtiyarî hizmetlerinin yeniden düzenlenmesi; gelir kaynaklarının günün ihtiyaçlarına uygun hale getirilmesi; (b) İtfaiye ve kanalizasyon yatırımlarının yeniden düzenlenmesi; yetersiz ödeneklerin yeterli hale getirilmesi; (c) Sanayileşmenin ve şehirleşmenin gerektirdiği zorunlukların imar plânlarında gözetilmesi; özellikle gelişme potansiyeli yüksek şehirlerin imar plânlarının hızla hazırlanmasına öncelik verilmesi; (d) Tarım reformu konusunda alınacak tedbirlerden istenilen sonucun elde edilmesi ve bu çalışmaların çiftçilerimizce benimsenip desteklenmesi her şeyden önce toprağın mülkiyet durumunun hukukî yönden kesin ve açık bir şekilde tesbitini zorunlu kılar. Bu bakımdan 2. Beş Yıllık Plân Dönemi'nde kadastro ve tapulama işlerinin ön plâna alınarak yurt kadastrasının 20 yılda tamamlanmasına çalışılması.

(5) Yeniden Düzenleme Çalışmaları Bakımından İlkeler : (a) Merkezî idarenin yeniden düzenlenmesi, idare birimlerinin aşırı büyümesine engel olunması; (b) Kuruluşların fonksiyonel esasa göre yeniden teşkilâtlanarak görev ve yetkilerin kademeler arasında en uygun şekil-

de dağıtılması; (c) Malî ve İdarî denetimin veriminin arttırılması; (d) Ekonomik ve sosyal kalkınma gayretlerine mahallî idarelerin katkılarının arttırılması; (e) Merkezî idarelerin, kısıtlayıcı ve mahallî teşebbüsleri önleyici bir İdarî vesayet yerine yol gösterici ve millî hedeflerle ahenkli kılıcı bir İdarî vesayetin temel anlayış olarak kabul edilmesi; (f) İktisadî Devlet teşekküllerinin 440 sayılı kanunda öngörülen anlayış içinde yeniden düzenlenmesi.

Bu ilkelerin ışığı altında yeniden düzenlemelerin İdarî ve İktisadî kamu kuruluşları bakımından gerçekleştirilmesi plânın öngördüğü en önemli konudur.

Bu maksatla daha önce “İdareyi ve İdarî Metodları Yeniden Düzenleme Komisyonu” nun hazırladığı MEHTAP Projesi Hükümetçe kabul edilmiş; ayrıca merkezî hükümetin taşra teşkilâtı ve mahallî idareler ve İktisadî devlet teşekküllerinin yeniden tanzimi konusunda da hazırlık çalışmaları yapılmıştır.

1968 yılına kadar bazı teşekküllere ait kuruluş kanun tasarıları hazırlanarak ilgili mercilere sunulmuştur.

Uzun süredir devam eden düzenleme çalışmalarında plân uygulaması ve tatbikatın gözetimi ile koordinasyon açısından iki önemli husus ortaya çıkmaktadır :

(1) Yeniden düzenlemenin yerindeliği kabul edilmekle beraber; reorganizasyonun insan unsurunun kusur ve noksanlarını tam olarak telâfiye kâfi gelmeyeceği;

(2) Kamu idaresinde carî masrafların yüksek oluşunun finansman sağlanmasını güçleştirdiği ve hizmetlerin maliyetini arttırdığı.

II. Beş Yıllık Kalkınma Plânı’nda yukarıda açıklanan konularda şu tedbirler getirilmiştir :

1. Bakanlar Kurulu’nca onaylanan ilkelere göre gerekli kanun tasarıları ilgili bakanlık ve kuruluşlarca hazırlanacak; bu faaliyetler, üniversiteler temsilcisiyle kamu idaresi ve organizasyon alanlarında tecrübe sahibi yöneticilerden meydana gelecek bir “Danışma Kurulu” nun istişarî yardımı ile Hükümet içinden belirlenecek bir siyasî sorumlunun nezaret ve koordinasyonunda yürütülecektir.

2. Yatırımcı kuruluşlarca meydana getirilen bölge birimleri arasındaki görev duplekasyonlarının önlenmesiyle sağlanacak tasarruf imkânlarından titizlikle faydalanılacaktır.

II. 2. BEŞ YILLIK PLÂN'IN İLK DÖRT PROĞRAM YILINDAKİ AMAÇLAR, İLKELER, TEDBİRLER :

A. 1968 Yılı Programı :

Bir yandan günün ihtiyaçlarına uymayan 1580 sayılı kanun, diğer yandan belediyelerin verimsiz gelir kaynakları, bugün belediyeleri çalışma gücünden yoksun hale getiren başlıca faktörlerdir.

Bu kanunun günün şartlarına cevap verebilir bir duruma getirilmesi ve bu yeni şartları karşılayacak gelir kaynaklarının belediyelere sağlanması kaçınılmaz bir zorunluktur.

Bu bakımdan alınması gerekli tedbirler şunlardır : (1) Belediyelerin gelir kaynakları günün ihtiyaçlarına uygun hale getirilecektir; (2) Kanalizasyon hizmetinin, yapım, bakım ve onarım giderleri bu hizmetlerden yararlananlardan sağlanacaktır; (3) Belediye hizmetlerinde kullanılan araç ve gereçlerin çeşitli büyüklük esaslarına göre sınıflandırılması için çalışmalara başlanacaktır.

B. 1969 Yılı Programı :

(a) 1580 sayılı Belediyeler Kanunu ile Belediye Gelirleri Kanunun'da öngörülen İslâhat gerçekleştirilmediğinden belediyeler hâlen dar imkânlarla çalışmaktadır. Belediyelerin 1969 proğram döneminde kendi kaynaklarında yapacakları yatırım 275 milyon lira olarak tahmin edilmektedir.

(b) Köy ve köylü sorunu : köylerin içme suyu, orman köylerinin sorunları, üretim, pazarlama, kooperatifçilik sorunları olarak özetlenebilir. Köylerde âmme işlerinin görülmesi bakımından halkın etkili katkısının sağlanması; özellikle kooperatifçiliğe ağırlık verilmesi tedbirler arasında sayılmaktadır.

(c) Küçük toplum birimlerinde teşebbüs gücünü geliştirme programları : Bu konudaki programların hazırlanması ve uygulanmasında sektörler ve kademeler arası haberleşme ve koordinasyonu ilçe kademesinde kaymakamlar, il kademesinde valiler ve merkezî kademedede İçişleri Bakanlığı yapacaktır.

İçişleri Bakanlığı Mahallî İdareler Genel Müdürlüğünde kurulmuş bulunan Dördüncü Daire, merkezî kademedeki haberleşme ve koordi-

nasyonun sağlanması için gerekli olan sekreteryaya, uzmanlık hizmetlerini ve illerle ilişkileri yürütebilecek şekilde teşkilatlanacaktır.

Teknik yardım dışında büyük malî katkı gerektirmeyen mahallî toplum kalkınması projelerine kamu katkısını sür'atle sağlamak amacı ile Köy İşleri Bakanlığında tesis edilmiş bulunan fon'un ilçe kaymakamlarınca kullanılması esas olacaktır. İçişleri Bakanlığı fonun kullanılmasını ana hatları ile tesbit edip her yıl bir raporla belirtecektir.

Fonun kullanılmasına ait malî işlemler İl özel İdaresi'nce yürütülecektir. Bu maksatla İçişleri ve Köy İşleri Bakanlıkları mevcut yönetmelikleri 1969 yılı sonuna kadar düzelteceklerdir.

İçişleri Bakanlığınca Yeni Köy Kanunu Tasarısı ile Toplum Kalkınması ve mahallî idareler Enstitüsü Kanun Tasarısı süratle tamamlanarak ilgili mercilere yollanacaktır.

Şehrsel toplum kalkınması programları, şehirleşen ve tarımdan endüstriye geçiş içinde bulunan fert ve ailelerin özellikleri ve ihtiyaçları dikkate alınarak hazırlanacaktır.

C. 1970 Yılı Programı :

(a) Belediye Hizmetleri : Belediyelerin gerek görevlerini, gerekse gelirlerini düzenleyen mevzuatın değişen ve gelişen görevlere göre yenilenmemiş olması nedeniyle belediyelerin bugün gördükleri hizmet, kapsamı ve niteliği itibariyle yeterli olmaktan uzaktır.

(b) Köy içme suları : Yerleşme birimlerinin küçük ve dağınık parçalar halinde bulunması ile sayılarının zamanla artma eğilimi göstermesi ve hızlı nüfus artışları sebebiyle bütün birimlere su temini için önemli miktarda yatırım yapmak gerekecektir. Bu konuda maliyetler de gittikçe artma eğilimi göstermektedir. Bu durumda gönüllü halk katılımlarının devam etmesi ve hatta artması zorunludur.

(c) Köylerin diğer sorunları : Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun uygulanması bakımından tesis edilen fonun, ihtiyaca cevap verecek şekilde kullanılması için, çiftçiye verilecek kredi miktarları, faiz ve vadeleri ilgili teşkilâtlarca yeniden düzenlenmiştir.

Alt-yapı hizmetlerinin götürüleceği köyler, köy yerleşim birimlerinin sür'atle artması yüzünden kabarık bir yekûn teşkil etmiştir. Köy ve köylüyü kalkındırma konusunda kamu hizmetlerinin koordine edil-

mesi gereklidir. Bu maksatlarla, İller Bankası'nda devamlı bir "İstatistik, Araştırma, Koordinasyon ve Plânlama Ünitesi" kurulacak; mahallî idarelerin gerek kendi bünyelerinde organizasyon, metod ve rasyonalizasyonun; gerekse bağlı işletmelerinde kârlılık ve verimlilik ilkelerinin gerçekleşmesi konusu incelenecektir.

Topraksız ve az topraklı çiftçi ailelerinin İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânıyla yıllık programlarda belirtilen ilke ve tedbirlere uygun şekilde Hazine arazilerinden faydalanılarak yeter gelirli tarımsal işletmelere kavuşturulmasında; toprağın iyileştirilmesi, verimliliğin artırılması için, toprak belirli bir süre için, geçici olarak, çiftçilerimizin tasarrufuna verilecek ve bu sürenin sonunda toprağın iyileştirildiği, verimin arttırıldığı görüldüğü takdirde, bu toprak köylünün mülkiyetine geçirilecektir.

Köylerin yola, içme suyuna ve elektriğe kavuşturulmasında; bu hizmetlerin görüleceği en küçük yerleşim birimi; hane ve nüfus ölçekleri esas olmak üzere kesin bir şekilde Köyüşleri, İçişleri ve İmar ve İskân Bakanlıklarınca Devlet Plânlama Teşkilâtı ile işbirliği sağlanarak tamamlanacaktır.

Dağınık bir özellik gösteren köy yerleşim düzenini belirli ölçüde ve olumlu yönde etkilemek için tarım kooperatifleri ve sair sosyal hizmet merkezlerinin tesis edileceği merkezî durumdaki köyler Devlet Plânlama Teşkilâtı tarafından araştırmayla tesbit olunacaktır. Bu araştırmaya İçişleri, Köyüşleri, İmar ve İskân Bakanlıkları ile diğer ilgili kuruluşlar tüm olanaklarıyla yardımcı olacaklardır.

Yerleşim yerlerinin düzensiz dağılımını önlemek amacile, ilgili mevzuat ve uygulanan politikalar İçişleri Bakanlığınca, Devlet Plânlama Teşkilâtı ve diğer ilgili kuruluşlarla da işbirliği sağlanarak program yılı içinde hazırlanıp uygulamaya konulacaktır.

Köyün ve köylünün kalkınmasına yönelmiş hizmetlerin köy kademesinde birbirini tamamlayacak şekilde yürütülmesi için İçişleri Bakanlığının yürütücülüğünde Tarım, Köyüşleri, Sağlık, Millî Eğitim, İmar ve İskân ve Orman Bakanlıkları ile T.C. Ziraat Bankası ortak bir çalışma yaparak, İlçe kademesindeki teşkilâtları; günün şart ve ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde görev ve yetkilerini, kuruluşlarını, işleyişlerini il kademesile olan ilişkilerini ve anılan hizmetlerin köy kademesinde birbirlerini tamamlayacak şekilde yürütülmesini sağlayacak, yeniden düzenleme çalışmalarına esas olmak üzere tesbit edeceklerdir.

özellikle tarım ürünlerinin değerlendirilmesi bakımından kooperatifleşmeye ağırlık verilecek; Orman köylerinin durumlarının düzeltilmesi faaliyetine gergi verilecektir.

D. 1971 Yılı Programı :

(a) Belediye gelirlerinin halen ihtiyaçlara yeterli bir miktara ulaşmamış olması dolayısıyla yatırım harcamalarının seviyesi ve kapsadığı proje adedi çok düşük bir durumda bulunmaktadır. Görev ayrımının günün şartlarına göre yeniden tanzim edilmemiş olması da, belediyelerin etkili ve yeterli bir çalışma düzenine kavuşmamış olmasının ikinci ve önemli bir sebebidir.

(b) Köy ve köylünün kalkındırılmasına yönelmiş kamu hizmetlerinde, köylünün daha gelişmiş bir yaşama düzeyine ulaşmak istek ve gayretlerinde gelişmeler sağlanmıştır.

1970 dönemine kadar yalnız toprak verme şeklinde oluşan Hazine topraklarının ihtiyaç sahibi çiftçilere tapulanması uygulamaları, bölgesel özelliklere göre geliştirilmiş; kurulan işletmelerin en kısa sürede üretime geçmesini sağlayacak esaslar protokolle tesbit edilmiştir.

Köy alt-yapı ihtiyaçlarının karşılanması konusunda hem kamusal ve özel idarelerce yapılan harcamalarda, hem de halk katılımında mutlak sayı olarak artışlar olmuştur. Halk katılımının yüzde oranındaki düşüş, bu konudaki kamu ödeneklerinin artışı sonucu olup, halk katılımının gerilemesi anlamına gelmemektedir.

Ayrıca, 1 Ocak 1969'da 73.751 olan köy yerleşim birimlerinde yaşayan nüfusun bilinçli olarak istediği daha iyi yaşama düzeyine ulaşma eğilimlerde uyusan bir kalkınma sürecine kavuşturulmalarında, küçük toplum birimlerinde teşebbüs gücünü geliştirme (toplum kalkınması) programları etkili bir araç olarak kabul edilmiştir.

(c) Kamu idaresinin yeniden düzenleme ilkeleri şöylece saptanmıştır :

(1) Kalkınma plânları ve programlarının tesbit ettiği ekonomik ve sosyal hedeflerin tam gerçekleştirilmesini sağlamak amacile uygulanması zarurî fonksiyonel, dinamik ve modern kamu idaresi sistemi ile ilgili tedbirler konusunda Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı döneminde yapılmış bulunan çalışmalar; değişen ve gelişen şartlar ve artmış bulunan ihtiyaçlar karşısında yeniden değerlendirilecektir.

(2) Bu değerlendirmede, plân uygulamasile birlikte İdare'nin ve İdare metodlarının islâhî çalışmalarında, plân - idare ilişkilerinde, kalkınmanın hızlı ve verimli olmasında, İdarî bünyenin dinamizme kavuşturulması hedefi gözönünde bulundurulacaktır.

(3) Bu hedeflerin gerçekteştirilmesi için yapılması gerekli düzenlemenin en kısa zamanda ve kademeli olarak uygulanması bakımından, tamamlayıcı nitelikte inceleme ve çalışmalar yapılacaktır.

Yukarıda açıklanan konuların gerçekteştirilmesi bakımından gözönünde tutulan tedbirler şöyle özetlenebilir :

1. şehirleşme süreci modern entegre şehirlerde, fertlerdeki mahallî topluma bağlılık anlayışı içinde, gözönünde tutulacak; yatırımcı kuruluşlar, dengeli bölgesel gelişme bakımından alternatifli projeler hazırlayacak; metropoliten plânlama geliştirilecektir.

2. Belediyelerin ve köylerin içme suyu ve kanalizasyon durumları ilgili kuruluşların işbirliği ile düzene sokulacaktır.

3. Sulama alanları kapsamına alınmış ve alınacak olan tarım arazisinden en yüksek oranda yararlanmayı sağlamak için ilgili bakanlık ve kuruluşlar gerekli projeleri hazırlayacaklardır.

4. Köyde çeşitli alt-yapı hizmetlerinin gerçekteştirilmesi sorununun, Devlet, özel İdare, Köy işbirliği ve halk katılımına da yer verilerek çözümlüne kavuşturulmak üzere, esasları bir yönetmelikle tesbit edilecektir.

5. Köy ve köylü sorunlarının çözümlüne kavuşturulması merkezî kademedede hazırlanan programlara paralel ve onlarla ilişkili olarak köy kademesi çalışmalarına dayalı kaymakamların sorumluluk ve yürütücülüğünde ve il kademesinden teknik yardım da sağlanarak, ilçe kademesi köy programları hazırlanacaktır.

6. Yeni Köy Kanunu Tasarısı ile Toplum Kalkınması ve Mahallî İdareler Enstitüsü Kanun Tasarıları ile ilgili çalışmalar tamamlanarak yasama organına sunulacaktır.

7. Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın yönetiminde ve hazırlayacağı yöntemlere göre İdarî teşkilâtın ve İdarî metodların yeniden tesbiti için :

(1) Bu maksatla kamu kuruluşları ve ilgili enstitülerden yararlanılması;

(2) 657 ve 1327 sayılı kanunların uygulamaları hakkında yapılacak araştırma ve kadro analizlerine germi verilmesi.

III. 2. BEŞ YILLIK PLÂNIN İLK DÖRT YILINDA BAKANLIĞIMIZCA GERÇEKLEŞTİRİLEN ÇALIŞMALAR :

Yerine getirilmesi doğrudan doğruya Bakanlığımızın sorumluluğu altında bulunmayan mahallî idarelerin sorunlarıyla ilişkili (belediye ve köylerin içme suları, toprak ve tarım reformu, kooperatifleşme v.b.) hususların dışında gerçekleştirilen belli başlı çalışmalar şunlardır :

1. İç-Düzen Çalışmaları :

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plâm'nın gözettiği; İkinci Beş Yıllık Plânın da teyit ettiği düzenleme çalışmalarının Bakanlığımızla ilgili bölümü, "İçişleri Bakanlığı Hizmet ve Teşkilâtın Yeniden Düzenleme" (İç-Düzen) projesine göre 1966-1968 yılları arasında, bir grup tarafından gerçekleştirilen hazırlık çalışmalarına göre; 1969-1971 yıllarında aynı grupla yürütülmüş; geri kalan çalışmalar da yeni kurulan APK (Araştırma, Plânlama ve Koordinasyon) Genel Müdürlüğü'ne devredilmiştir.

Gerçekleştirilen çalışmalar sonucu yüze yakın rapor hazırlanmış; bunların 40'ı aşan miktarı yayınlanmıştır.

Yayınlanan raporlar şunlardır : "İdarî Reform Açısından Değişen Şartlar", "İl Genel İdaresi ve Plânlı Kalkınma", "Bucak İdaresi Üzerinden Bir Araştırma", "Valilik Yardımcı Büroları Kuruluş ve Görevleri", "İl ve İlçelerdeki İdarî Kuruluşlarının Dış Kanalları Üzerinde Bir Araştırma", "Merkez İlçe Yönetimi", "Nüfus Hizmetleri Araştırma Raporu", "Adlî Zabıta Görevleri", "Gayrimenkûl Zilyedliğinin Vali ve Kaymakamlarca Korunması", "İdare ve Zabitanın Grev ve Lokavt Uygulamasında Görev ve Yetkileri Hakkında bir Rapor", "Mahallî İdarelerin Turizm Görevleri", "özel İdarelerin Köy Yolu Yapma Görevi", "İl özel İdarelerinin Tarım Hizmetleri", "İl özel İdarelerinin Veterinerlik Hizmetleri", "özel İdarelerin Köy İçme Suyu Yapma Görevi", "İl özel İdarelerinin Ekonomik Görevleri", "İl Özel İdarelerinin Sağlık Hizmetleri", "Mahallî İdarelerin Korunmaya Muhtaç Çocuklarla İlgili Görevleri", "Belediyelerin Şehir Haritasını Yapma Görevi", "Belediyelerin Bayındırlık Görevleri", "Belediyelerin Sağlık Görevleri", "Belediyelerin Esenlik Görevleri", "Belediye Harcamaları", "Belediye Eğitim

Görevleri”, “Belediyelerin İçme Suyu Tedarik Etme ve İşletme Görevi”, “Belediyelerin İktisadî Görevleri”, “Toplum Kalkınması”, “Mahallî İdare Birimi Olarak Köye Verilen Ekonomik Görevler”, “Köy Muhtarlıklarının Köyde Elektrik Tesisatı Kurma Görevi”, “Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Üzerinde Bir Araştırma”, “Personel Hizmetleri”, “Personel Sorunları”, “Personel Moral Araştırması”, “İçişleri Bakanlığı Teşkilât Metod Bürosu Üzerinde Araştırma Raporu”, “Bakanlık Basın Bürosu Üzerinde Araştırma Raporu”, “Müdürler Encümeni Araştırma Raporu”, “Bakanlık Disiplin Kurulu Üzerinde Bir Araştırma”, “Parlamento ile İlişkiler Bürosu”, “Bakanlık Hukuk Müşavirliği Üzerinde Bir Araştırma”, İçişleri Bakanlığı Teftiş Kurulu Araştırması”, “İçişleri Bakanlığı Sivil Savunma ve Diğer Millî Seferberlik Hizmetleri Araştırma Raporu”.

Yurt içindeki incelemeler dışında İç-Düzen çalışma grubu tarafından “Belçika’da Mahallî İdareler” ve “Belçika’da Teftiş Görevleri” de yurt dışı inceleme konusu olarak ele alınıp raporları yayınlandığı gibi; çeşitli ülkelerdeki İdarî mevzuat, yöntemler ve uygulamalar üzerindeki raporlarla İdarî reformla ilişkili raporlar celbedilerek İç-Düzen Grubuyla ahenkli bir işbirliği halinde Tetkik Kurulu Müşavirleri tarafından dilimize çevrilmiş ve yayınlanmıştır.

Bu raporlar şunlardır : “İdarî Reformların Hazırlanması ve İcrası Bakımından Usuller”, “Fransa’da İçişleri Bakanlığı ve İdarî Reform”, “İtalya’da Devlet İdaresinde Yapılacak Reform Çalışmaları”, “İtalya’da Kamu İdaresinde Son Gelişmeler”, “Fransa’da, Belçika’da ve İspanya’da İdare Âmirlerinin Statüsü”, “Fransa’da Toplum Zabıtası”, “Fransa’da İller ve Bölgesel Faaliyet Çevrelerinde Devlet Hizmetlerinin Teşkilâtlanması”.

Bunlar dışında daktilo ile tesbit olunan çeşitli konulara ilişkin raporlar peyderpey yayınlanacak ve mevzuat hazırlama çalışmalarında el altında bulundurulacaktır.

2. Metropoliten İdare İncelemesi :

29.6.1968 tarihinde alınan bir onayla Tetkik Kurulu bünyesinde oluşturulan bir çalışma grubu, ilkin yurdumuzda bu konu ile veya buna yakın konulardaki çalışmaları : diğer bakanlıklar, kuruluşlar ve Üniversiteler ölçüsünde tesbit etmiş; bunu izleyerek Kanada, Danimarka, İngiltere, Fransa ve Almanya’dan konu ile ilgili mevzuat ve uy-

gulama raporları getirtilerek tercüme edilmiş; İzmir ve İstanbulda ön-araştırmalar yapılarak anket ve mülakatlarla bu araştırmalar tamamlanmış; ayrıca 1969 ve 1970 yıllarında Fransa, İngiltere ve A.B.D. indeki metropoliten idareler mahallinde incelenmiş ve 3.10.1969 ve Mart 1971 tarihlerinde raporları İdare'ye sunulmuştur.

Sonradan yayınlanan bu raporlardan gayrı konu ile ilgili çeşitli metinler de dilimize çevrilmiş ve yayınlanmıştır.

3. Diğer konular :

Yine bu dört yıl zarfında Bakanlığımızda II. Beş Yıllık Plânın direktiflerine uygun olarak “Köy Kanunu”, “İller İdaresi Kanunu”, “Belediye Kanunu”, “Belediye Gelirleri Kanunu”, “Mahal? İdareler Enstitüsü Kanunu” üzerinde hazırlık çalışmaları yapılmış;

1969 yılı programında işaret olunan tedbirlerden Merkezî kademedeki haberleşme ve koordinasyonun sağlanması bakımından Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü'nde dördüncü bir daire tesis olunarak gereğince teşkilâtlandırılmıştır.

Ayrıca III. Beş Yıllık Kalkınma Plânı'nın hazırlanması bakımından, “Genel İdare”, “Şehirleşme ve Metropoliten İdare”, “Bölgesel Gelişme ve Yerleşme”, “Küçük Toplulukların ve Mahallî İdarelerin Sorunları” özel ihtisas komisyonlarının çalışmalarına Bakanlığımız mensupları da katılmış; geçici ve nihai raporların verilmesiyle bu çalışmalar tamamlanmıştır.

IV. 2. BEŞ YILLIK PLÂN IN 1972 YILI PROGRAMINDAKİ AMAÇLAR, İLKELER VE TEDBİRLER :

2. Beş Yıllık Plân'ın bu son yılında, bir yandan bir önceki yılda gerçekleştirilen hazırlık çalışmalarına göre III. Beş Yıllık Plân hazırlanırken; diğer yandan Bakanlığımızla ilgili amaçlar, ilkeler ve tedbirler bu yıla ait programda şöyle belirtilmiştir :

1. Köy bakımından; Toplam nüfusumuzun % 64,6'sının yaşadığı köylerin kalkınmasında üretimin artırılması ve elde edilen gelirin sosyal adalet ilkelerine uygun olarak paylaşılmasının sağlanması başlıca sorun niteliğindedir.

Bu maksatla toprak-insan ilişkilerinin Anayasa'nın öngördüğü biçimde ele alınması, köylünün eğitsel ve sosyal varlığının geliştirilmesi-

mesi, kırsal yerleşim birimlerinin çokluğu ile dağınıklığı sorunu ve bunlardan dağsal ve ormansal yörelerde bulunanların sorunlarının yeniden ele alınması,

2. Diğer mahallî idareler bakımından kırsal ve kentsel plânlar arasındaki çelişkilerin ve düzensiz gelişmelerin önlenmesi;

3. Genel idare örgütlerinin mahallî idareler üzerindeki geleneksel vesayet sisteminin; gerçekten önderlik yapılabilecek şekilde yeniden düzenlenmesi;

4. Mahallî idarelerin köklü bir yeniden düzenlemeye tâbi tutulması;

5. Pilot illerde (Van, Elâzığ, Samsun, Zonguldak ve İzmir illeri “pilot proje alanı” seçilerek) il plânlaması yapılması; bu maksatla “il plânlaması danışmanı” sıfatile Devlet Plânlama Teşkilâtı uzmanlarının gruplar halinde görevlendirilmesi;

6. Yerleşme konusunda “çevre sorunları” göz önünde tutularak; yurt düzeyinde dengeli gelişme sürecinin verilerinin tesbit edilmesi; kalkınmada öncelikli yörelerin gözönünde tutulması; yalın nitelikteki tarımsal kalkınmaya rağmen karmaşık nitelikteki sınaî kalkınmanın şehirleşmeyle tev’em olan sorunlarının çözümlenmesi;

7. Kamu idaresinin yeniden düzenlenmesi (İdarî reform) konusunda plân hedeflerini en etkili biçimde geliştirecek İdarî bünye ve yönetsel yöntemlerin bulunması.

Bu maksatla şu ilkelerin gözönünde tutulması derpiş edilmiştir :

(a) Her İdarî birimin amacı belirtilecektir.

(b) Fonksiyonların en iyi şekilde gerçekleşmesini sağlayacak bir organizasyon geliştirilecektir.

(c) İdarî metodlar, işlemler, formlar basitleştirilecek ve iş akımları düzenlenecektir.

(d) Gerek bir İdarî birim içinde ve gerek birimler arasında yakın işbirliği sağlanacaktır.

(e) Gerekli olduğu halde yerine getirilmeyen fonksiyonlarla tekrarlanan fonksiyonlar belirlenecektir.

(f) Görev tanımları yapılarak yetki ve sorumlulukların açıkça belirtilmesine çalışılacaktır.

(g) Gerekli hallerde yetki ve sorumluluklar alt kademelere devredilerek üst kademelerin politika kararları ile uğraşmalarına olanak sağlanacaktır.

(h) İyi bir haberleşme ve kontrol sistemi kurulacaktır.

(i) Personel eğitimi ve idaresi geliştirilecektir.

(j) Destek-bakım hizmetleri geliştirilecektir.

(k) Halkla ilişkiler etkili hale getirilecektir.

Bu maksatlarla plânda gözetilen tedbirler şunlardır :

1. Tarımsal gelirin dağılımındaki dengesizlikleri de gidererek köylü nüfusun gelirini yükseltmek, toprağın en verimli biçimde işletilmesini gerçekleştirmek maksadiyle toprak reformunu yerine getirmek;

2. Toprak reformunun gerçekleştirilemediği yerlerde makinalaşmayı sağlamak ve toprağın gereğinden fazla parçalanmasını önlemek;

3. Mahallî idarelerin günün koşullarına uygun olarak yeniden düzenlenmesi bakımından İçişleri Bakanlığınca yapılan araştırma sonuçlarından da yararlanılarak, mahallî idare birimlerinin görev ve yetkileri, merkezî idare ile ilişkileri ve denetim biçimleri, görev-kaynak dengesinin sağlanması; örgütlenme, kadro ve işleyiş düzenlerinin iyileştirilmeleriyle ilgili ön-çalışmaların program döneminde tamamlanması; bu çalışmaların İçişleri Bakanlığı'nın yürütücülüğünde Maliye, İmar ve İskân, Köyşleri, Orman ve Tarım Bakanlıklarile Türkiye ve Orta Doğu Âmme İdaresi Enstitüsü tarafından ortaklaşa yapılması;

4. İl plânlaması konusunda, illerdeki vali yardımcılarının birinin, gerektiğinde bu konuda görevlendirilerek, yapılacak yöneltme eğitimine bu vali yardımcılarının da katılması; Kaymakamlık kursunda bu konuya, önemi ile orantılı yer verilmesi;

5. Çevre sorunlarının çözümünü sağlamak amacile, kamu kesiminde işbirliğini sağlamak üzere, Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın yürütücülüğünde bir programlama çalışması yapılması; kalkınmada öncelikli yörelerde rasyonel ve etkin bir çalışma düzeninin kurulmasına ilişkin örgütün, yöntem ve düzenleme önerilerini 1972 yılı sonuna kadar hazırlaması;

6. Şehirselleşme çalışmasının eksik kalan diğer kriterlerin de tamamlanmasıyla, kullanılabilecek bir düzeye çıkarılması;

7. Metropol, bölge gelişme merkezi, şehir kasaba ölçeklerinde yapılması gerekli yersel plânlama çalışmalarının, her yerleşme kademesinin fonksiyonel gerekleri ve bu kademelerin çevreleriyle olan ilişkilerindeki dinamizmin derecesine göre değişik yaklaşım ve teknikler kullanılarak gerçekleştirilmesi;

8. Merkezî kaynaklardan belediyelere ayrılan payların doğrudan dağıtılması uygulamasından vazgeçilerek; bu kaynakların Devlet Plânlama Teşkilâtı tarafından saptanacak ilke ve kriterlere göre belediyelerce hazırlanacak ana gelişim programlarının değerlendirilmesiyle, uygun görülecek projelerin finansmanında kullanılan bir sistemin geliştirilmesi;

9. Kamu kuruluşlarında yapılacak yeniden düzenleme çalışmalarının Başbakanlık Devlet Plânlama Teşkilâtının yönetim ve koordinatörlüğünde yürütülmesine devam olunması; bu amaçla Hükümetçe kararlaştırılıp Devlet Plânlama Teşkilâtı'na yaptırılan İdarî reform çalışmalarının, Devlet Plânlama Teşkilâtı müsteşarının başkanlığında kurulacak komisyon tarafından yürütülmesi ve alınan tedbirlerin uygulama alanına konulması.

Sonuç:

II. Beş Yıllık Kalkınma Plânı'nın bu son yılma ait amaçlar ve bunlara ulaşılması için yerine getirilmesi istenen tedbirlere göre çalışmalar devam etmektedir.

Bu cümleden olmak üzere İçişleri Bakanlığınca Şubat 1972'den bu yana, özellikle mahallî idareler konusundaki İç-Düzen ve mevzuat çalışmalarının sonuçları beş ayrı çalışma grubu tefrik edilmek suretile; bunların sıkı bir çalışma sonunda gerekli tasarıları en geç 15 Nisan 1972 gününe kadar İdare'ye tevdi etmeleri kararlaştırılmıştır.

Nihaî çalışmalarını yapan bu grupların ele aldığı konular şunlardır : “Metropolitan Alanlar Kanun Tasarısı”, “Mahallî İdareler Arttırma Eksiltme Kanun Tasarısı”, “Mahallî İdareler Enstitüsü Kanun Tasarısı”, “Mahallî İdareler Malî Denetim Kanun Tasarısı”, “Mahallî İdareler Personel Kanun Tasarısı”.

Adı anılan tasarılar tamamlanmış olup genel ve özel gerekçeleri de kaleme alındıktan sonra tasarlanan süresi içinde gerçekleştirilmiş olacaklardır.

İçişleri Bakanlığında, ayrıca, sonsuz artma istidadı gösteren köy yerleşme birimlerinin, maliyeti de yükselen alt-yapı ve müşterek tesislerin uygun merkezi köylerde kurulması sorunlarına bir çözüm yolu getirmek bakımından Devlet Plânlama Teşkilâtının tevali eden iş'arlarına uygun biçimde bir yorumlama ve uygulamaya girişilerek, köylerde gereksiz yeni yerleşme birimlerinin hükmî şahsiyet edinmemeleri bakımından cari "process" 'e de bir tutarlılık getirilmiştir.

III. Beş Yıllık Plânda, Bakanlığımızla ilgili konulardan, özellikle "yerleşme yerlerinin kademeleşmesi", "Şehirleşme" sorunlarına; "metropolitan İdare", "Köy Kalkınması", "Toprak ve Tarım Reformu", "Kooperatifçilik" ve "İl Plânlaması" konularına ağırlık verileceği anlaşılmaktadır.

ÇEVİRİLER

AÇLIK ORDUSUNU YENEN ÜLKELER

1. MEKSİKA

Yazan : Fritz Baade

Çeviren : Rıza AKDEMİR

Olur Kaymakamı

Daha evvelde gördüğümüz gibi ikisinde de nüfus artışı takriben % 1 civarında olduğu için Yunanistan ve İspanya'da açlığı yenmek bu yüzden nisbeten kolay oldu. Meksika da nüfus artışının devamlı baskısına rağmen açlık tehlikesini önlemek imkânını buldu. Meksika'da doğum nisbeti daima yüksek bir seviye göstermiştir. (Binde 43) Diğer taraftan ölüm nisbeti ise hijyenik tedbirlerle mühim bir ölçüde azaltıldı. 1930 yılında binde 26,2 ye varan ölüm nisbeti 1950 de binde 16,2 ye düşürüldü. Bugün ise binde 13,3 nisbetindedir. Ayrıca çocuk ölümünü önlemede de büyük bir başarı kaydedildi. 1930 yılında doğan her bin çocuktan 131,6 sının ölmesine mukabil bugün bu sayı binde 80,8 e düşmüştür.

Aynı demografik bünyeye sahip olan bütün diğer memleketlerde olduğu gibi bu hâdise muazzam bir nüfus artışı meydana getirdi. 1930 dan 1960 yılına kadar olan zaman bölümü içinde Meksikanın nüfusu 16,6 milyondan 34,6 milyona ulaştı.

Açlık ordusunun kaç tümeni olduğunu ifade ederken misâl olarak bir rakam zikretmiş ve nüfusunu güçbelâ besleyebilen bir memlekette artan her 30.000 kişinin açlık ordusunun yeni tümenleri olarak telâkki edilebileceğini söylemiştik.

1950 yılında beslenme problemi Meksika'da en müşkül bir safhaya varmış ve Meksika geniş ölçüde gıda maddeleri ithal etmek zorunda kalmıştı. Bunun önemli bir kısmını Birleşik Amerika'nın hibe olarak verdiği gıda maddeleri teşkil ediyordu. 1950 yılından 1960 yılına kadar nüfus takriben 9 milyonluk bir artış göstermiş, dolay sile, açlık ordusunun emrindeki kuvvetler de 300 tümen daha çoğalmıştı.

BUNA MUKABİL MEKSİKA AÇLIK ORDUSUNU YENMEĞİ BAŞARDI.

Bu muvaffakiyeti temin eden vasıflardan bir kaçını Yunanistan'ın ve İspanya'nın tetkikinde, açlıktan kurtulma savaşının esas silâhları olarak tanımıştık. Bunlar bilindiği gibi, Hektar başına verimin ve sulanabilen arazinin artışı, daha iyi bir gübreleme imkânının yaratılışı idi. 1950 yılında Meksika'da bir hektar'dan 880 Kg. buğday alınırken, bu miktar 1960 yılında 1420 Kg.'a yükseldi. Aynı zamanda ekim sahası da genişlediğinden 0,5 milyon ton olan buğday rekoltesi aşağı yukarı 2 milyon tona vardı. Nüfusun yüzde 30 nisbetinde artışına karşılık buğday istihali 4 misli bir artış kaydetti.

Böylece Meksika buğday ithal eden bir memleket olmaktan çıkıp buğday ihraç eden bir duruma geldi. 1952 yılında büyük bir kısmı Amerikan yardımı olan 400.000 ton buğday ithali zorunda kalan Meksika, 1964 yılında buğday ihraç etmeğe başladı. Meksikanın beslenmesi mevzuunda Mısır büyük bir önemi haizdi. Çünkü geniş bir çevrede hâlâ doğrudan doğruya yiyecek maddesi olarak kullanılıyordu. 1950 yılı başında mısır istihali 3 milyon tona varmaktaydı. 1963/1964 hasat yılında ise mahsül 6,5 milyon tona ulaşarak, 1950 yılına nisbetle 2 mislinden fazla bir artış gösterdi. Böylece mısır istihali de beslenmesi gerekli insanların sayısından daha sür'atle arttı. 1950 yılına kadar hektardan ancak 730 Kg. mısır elde edilirken 1963/1964 yılında bu miktar 1200 Kg. a vardı. Birleşik Amerika'da bir hektardan 3300 Kg. mısır istihsal edildiği düşünülecek olursa, nüfusunun mütemadi artışına rağmen Meksika'nın hâlâ büyük imkânlara sahip olduğu anlaşılır. Mısır randımanının artışında üç mühim faktör rol oynadı : İyi tohumluk, gübreleme ve sulama yardımıyla mısır ekimi sahasının artışı.. Meksika iyi tohum kullanma hususunda Amerikalıların tavsiyelerinden çok istifâde etti. Amerika'da yetiştirilen Hybrid cinsi mısır (Bu mısırın en başarılı yetiştiricilerinden biri de Amerika'nın eski Ziraat bakanlarından Henry E. Wallace idi) Amerikalı müşavirlerin açlık tehlikesine maruz halka yardım etmek istedikleri yerlerde yayılıverdi.

Meksikalı'lar gayretli öğrencilerdir. Ama bununla beraber hybrid cinsi mısır tohumunun yayılması ve daha iyi gübreleme suretiyle randımanı enaz 2 misli ve hatta 3 misli artırabilirler. Gübreleme durumunu tesbit için sun'î gübre istihlâkını bir miyâr olarak ele alabiliriz. 1949/1950 yılında Meksika'da 8000 ton azotlu gübre kullanılmaktaydı.

Bu miktar 1959/1960 yılında, 20 mislinden fazla bir artış kaydederek, 172.000 tona ulaştı.

Kitabımızda sun'î gübre kullanılımasının ve bilhassa azotlu gübre istimalinin açlığa karşı savaşta en müessir silâh olduğu fikrinin daimî surette tekrarlanması, sun'î gübrenin mucizevî bir tesiri olduğu, yalnız tarlaya serpmek suretiyle mahsulü hemen 2 misline, üç misline çıkaracağı yolunda yanlış bir kanaate yol açmamalıdır.

Sun'î gübre istimaline ait rakamlar yalnız bir memleketin gıda maddeleri istihsalinin artışını karakterize veya memleketleri birbirleriyle mukayese maksadiyle kullanılmaktadır. Azotlu gübre kullanılması Ziraatteki teknik ilerlemeyi en iyi şekilde ifade eden bir kıstastır. Toprağın daha iyi işlenmesi, zararlı bitkilerle mücadele, iyi tohum kullanılması gibi verimi artırıcı çalışmalar, sun'î gübre istimalinin artışı ile sıkı bir münasebet gösterir. Meksika'da gıda maddeleri randımanının artışına tesir eden en mühim âmil sulama olmuştur. Elimizde, hükümetin kontrolü altında bulunan ve halkın istifâdesine tahsis edilmiş olan sulanabilen sahalara ait güvenilir istatistikler mevcuttur. Sulanabilir sahanın yüzölçümü 1930 yılında oldukça düşüktü. Sadece 20.000 hektardı. 1930 yılından 1940 yılına kadar 10 sene içinde bu alan 267.000 hektara, yani 13 katma yükseldi. Müteakip 10 yıl içinde, 1950 ye kadar, 1.188.000 hektara vardı. 1958 yılında ise 2.610.000 hektara ulaştı. Hâlen 3 milyon hektarı aşmış olmalıdır. Çünkü son yıllarda büyük çapta sulama Projeleri ele alınmıştır. Buna, takriben bir milyon hektara varan ve şahsî teşebbüsle sulanan sahanın ilâvesi icabeder. Meksika'nın bu mevzuda faaliyetinin diğer memleketlerle mukayesesinde, Meksika'nın muazzam bir toprak rezervine sahip olduğu gözden uzak tutulmamalıdır. Şimdiye kadar bu toprağın cüz'î bir kısmından istifâde edilebiliyordu. Meksika'da Ziraate elverişli arazi 1950 yılında 14,6 milyon hektar olarak tahmin edilmekteydi. 1950 yılında bu miktar 20 milyon hektara yükseltildi. Bu şayanı hayret netice, evvelki istatistiklerin yanlış veya Meksika'da bir mucize olduğu mânâsına gelmez. Ekime müsait arazinin genişlemesi hükümetin büyük gayretlerinin sonucudur. Şimdiye kadar ulaşım imkânı olmayan veya bataklık halinde bulunan veya yeteri kadar su olmadığı için kullanılamayan araziler yolların yapılması, bataklıkların kurutulması ve sulama kanalları inşası ile ekime elverişli hâle getirildi.

Meksika'da ziraî verimin büyük ölçüde artışı; kısmen randımanı artırıcı metodlarının kullanılması ve kısmen de işlenen sahanın genişle-

mesi sayesinde kabil oldu. Her iki alanda da Meksika'nın sahip olduğu imkânlar alabildiğine geniştir. Üç misli olmasa bile, mısır istihsalinde görüldüğü gibi, hektar başına randıman rahatlıkla iki misline çıkarılabilir. Keza kabili istifade arazi iki misli artırılabilir.

Meksika süratli bir nüfus artışı karşısında kat'iiyen endişe göstermeyen örnek memleketlerden biri olarak karşımızdadır. Nüfus 1930 yılında 16,6 milyon iken 1960 yılında 34,9 milyona çıktı. İki mislinden fazla bir artış gösterdi. Meksika'da hiç kimse, nüfus sayısının 1970 yılma kadar 46 milyona çıkacağı ve bu şartlar altında hattâ 1975 yılında, 1960 yılma nisbetle 2 misli olabileceği ihtimali karşısında herhangi bir endişe duymamaktadır.

Meksika'da hâlen doğumun kontrolü hususunda bir propaganda da yoktur. Tamamen katolik olan böyle bir memlekette doğumun tahdidi büyük müşkülâtlarla karşılaşabilirdi. Meksika bu bakımdan, doğumun tahdidine karşı olan katolik kilisesi ile demografik zaruretlar yüzünden ihtilâfa düşmek ihtimalinden daha uzun müddet uzaktır. Zaten doğumun; şehirleşme hareketi, eğitim seviyesinin yükselişi ve refahın artışı nisbetinde azaldığı, diğer memleketlerin tecrübesi ile sabit bir hakikattir.

Ziraî prodüksiyonun yükselişinde, ziraî bünyenin islâhı; istihsal tekniğindeki hamleler ve işlenebilen arazilerin kazanılması kadar mühim bir rol oynadı. 1890 ve 1910 yılları arasında Meksika'nın ziraî yapısı son derece bozuktur. Büyük toprak sahipleri ziraî arazinin mühim bir kısmını ele geçirmeğe muvaffak olmuşlardı. Câhil köylüler çiftlik sahiplerinin tarla ve ormanlarında köle olarak çalışmakta idiler.

1910 devrimi ve bunun neticesinde çıkarılan 1917 anayasası, insanların hür olduğu prensibini vaz ve sosyal islâhatı hükümetin en önemli vazifesi olarak ilân ediyordu. Her yıl gittikçe artan bir şekilde topraklar büyük çiftlik sahiplerinin elinden alınarak hür köylülere dağıtıldı. Toprak sadece eski sahibinden alınıp bilgi, ehliyet ve kabiliyet bakımından geri olan başka birine verilmedi. Toprak reformunun muvaffak oluşunun asıl sebebini bunda aramak lâzımdır. Bilhassa Brezilya'da büyük güçlülere sebep olan bu problem, Meksika'da eğitim için yapılan yatırımlarla atbaşı beraber giden köylülerin şahsî mülkiyetinin devamlı surette artırılması ile çözüm imkânı buldu.

Eğitim alanında Meksikanın böyle büyük bir eseri nasıl gerçekleştirebildiği sorusuna, Meksika devlet bütçesine bir göz atmak cevap

verecektir, sanırım. 1964 yılında 16 milyar Meksika dolarına baliğ olan devlet bütçesinin 4 milyarı Eğitim Bakanlığına tahsis edilmiştir. Bunun, 1,4 milyarı aşan bir meblâğ ile su işleri Bakanlığı takip etmekte idi. Buna karşılık memleket savunması için ayrılan para ise bir milyardı.

Bu durumun, emsalsiz bir özellik olduğunu, açlık ve sefaletten kurtulmak için savaşı Türkiye'nin içinde bulunduğu şartları incelerken göreceğiz. Meksikadan gençler arasında bir tek cahilin bulunmamasına ve en uzak köylerde dahi hemen hemen her çocuğun okula kavuşturulmasına rağmen, Türkiye ancak gelecek 15 yıl içinde bütün vatandaşlarını ümmilikten kurtarabileceği inancındadır.

Meksikanın eğitim ve askerî masraflarının federal Almanya'nın bu alanda yatırımları ile mukayesesini faydadan hâli değildir. Şüphesiz ki 20 yıl evvel eğitim faaliyetine sıfırdan başlayan bir memleketle, ümmiliğin kökünün çoktan kazındığı bir memlekette şartlar bambaşkadır. Bununla beraber federal Almanya'da askerî masrafların eğitim-öğretim ve araştırma masraflarından takriben 1,5 misli fazla olması yine de üzerinde düşünülmeğe değer bir hâdisedir. Buna rağmen bir Alman İktisadî mucizesi yaratmağa muvaffak olduk.

Bütün dünyada açlık ve fakrû zarurete galebe çalan bir İktisadî mucizeye cidden yardım etmek istiyorsak, askerî masraflarla, eğitim harcamaları arasında olduğu gibi açlık ve sefaletle karşı hissemize düşen masraflarda da makûl bir denge kurmamız lâzımdır.

Memleketlerin açlık ve yokluktan kurtularak yükselmesinde beşerî faktörün ne mühim bir rol oynadığını Meksikanın son 30 yıllık tarihi gözlerimizin önüne sermektedir. 1910 devrimi ve 1917 tarihli Anayasanın ilanı ile Meksika ileriye doğru büyük bir hamle yaptı. Böylece memleketi devamlı olarak huzursuzluk içinde bırakan ihtilâlciler savaşılar, hükümet darbeleri, irtikâp ve rüşvet devri kapanmış oluyordu.

1917 Anayasası ilerici bir Anayasa idi. "Mülkiyetin bir hak değil, bil'âkis sosyal bir hizmet olduğu" prensibini koyuyor ve memleket menfaatinin icap ettirdiği ahvalde şahsın mülkiyetinde bulunan arazinin müsadere edilmesi hakkını hükümete bahşediyordu. Anayasanın ilânını takip eden ilk yıllar, bir takım karışıklıklar ve hükümet darbeleri tecrübeleri ile geçti. Meksika'da politik istikrarı sağlayan ana prensip cumhurbaşkanının olağanüstü yetkilere sahip olması, fakat hizmet müddetini doldurunca mevkiini bir başkasına devretmesi ve tekrar adaylığını koyamamasıdır.

Bu temel kaide 1917 den beri şeklen ihlâl edilmiş değildir. Fakat Plutarco Elias Gaillesin cumhurbaşkanlığı zamanında bu prensip ihlâl edilmek istendi. Calles, seçim müddetinin sona ermesini müteakip bütün icratı esnasında kendisine bağlı olan bir taraftarını cumhurbaşkanı seçtirdi. Lazore Cardenasın cumhurbaşkanlığına seçildiği 1934 tarihindenberi Meksika'nın siyasî hayatı bugüne kadar devam eden bir istikrar kazandı. Cardenas gerçi Calles tarafından onun adamı olarak işbaşına getirilmişti ama 1936 yılında Calles'in tesirinden kurtuldu. Calles'le birlikte politik münasebetleri ve şahsî servetleri yüzünden büyük nüfuza sahip olan 50-60 kişiyi bir uçağa doldurup teksasa gönderdi. O tarihten sonra Cardenas sarsılmaz bir otorite kazandı. O ve halefleri Anayasaya sadakat yeminlerine hiç bir şekilde ihanet etmediler. Hiçbiri, Meksika cumhurbaşkanının haiz olduğu fevkalâde geniş salâhiyetleri iktidar koltuğunda kalma süresini uzatmak gayesiyle en ufak bir şekilde suiistimal teşebbüsünde bulunmadı. 1934 yılından 1964 yılına kadar memlekete hizmet eden 5 cumhurbaşkanından herhangi birisi şahsî veya ailevî servetini artırmak yoluna sapmadı.

Yukarıda da temas edildiği gibi Meksika'da Cumhurbaşkanının salâhiyetleri çok geniştir. Hattâ bazı sahalarda kuzey Amerika Başkanının salâhiyetlerini bile aşar. Çünkü Amerika Birleşik Devletlerinde icra, kaza ve teşriî organlar arasında kesin bir kuvvetler ayrımı prensibi hâkim olduğu halde, Meksika cumhurbaşkanı kanun yapma sahasında da büyük haklara sahiptir. Cumhurbaşkanının, memleketin ilerlemesi için faydalı saydığı kanunları neşretmesine Parlâmento mâni olamaz. Cumhurbaşkanı, kanunları imzalamak, ilân etmek ve meriyete koymak hususunda tam bir yetki sahibidir. Her kanunu veto edebilir. İsterse kanunu kısmen, isterse tamamen ilga edebilir. 1920 yılından beri iki defa vuku bulduğu gibi eğer kongre kanunun çıkarılmasında ısrar ederse, cumhurbaşkanını, uygun bulmadığı kanunu meriyete koymağa icbar edecek bir hukuk yolu yoktur.

Burada, Meksika hükümetinin 1934-1964 yılları arası tarihini teferrüatı ile tasvir niyetinde değiliz. Siyasî emniyeti İktisadî istikrarın en mühim bir unsuru saydığımız için bu tarihi kısaca gözden geçirmek istedik.

Meksika doları geçmiş yıllarda bir kaç defa devalüe edildi. Son devalüasyon 1954 yılında oldu. O tarihten sonra Meksika parası, bir çok memleketlerin bilhassa Lâtin Amerika ülkelerinin gıpta ettiği tam bir sağlamlık kazandı. Paranın istikrarı devlet mâliyesinin sıhhatle geliş-

meşine yol açtı. 1962 ve 1963 yılları içinde Meksika hükümetinin vergi gelirleri nisbeti yüzde 14,4 ten yüzde 16,1 e yükseldi.

Eğitim dâvası, yol inşası ve sulama işleri için icap eden muazzam masraf, açık vermeyen aksine fazlalık arzeden devlet bütçesinden ödendi. Bu arada yeni vergiler koymak lüzumu hâsıl olmadı. Mevcut vergilerin geliri önemli bir nisbette artmıştı. Bu artışın sebeplerinden biri : Millî hâsılanın yüzde 6 nisbetinde artmasına imkân verecek şekilde İktisadî hayatın canlılık kazanması diğeri ise bütün vergi mükelleflerinin tam olarak tesbit ve tâdadı olmuştur.

Adolfo Lopez Mateos'un 1958 yılında cumhurbaşkanlığı mevkiine geldiği tarihte memlekette 700.000 vergi mükellefi vardı. Hizmet devresi sona erdiği zaman ise vergi mükelleflerinin sayısı 4,5 milyona varmıştı. Tediye bilançosu da keza devlet mâliyesi gibi sıhhatli bir gelişme gösteriyordu. Fakat bununla beraber Meksika ticaret bilançosu henüz açık vermemekteydi. Çünkü sosyal hasılanın artışı ve süratle çoğalan nüfusa yeni iş sahalarının yaratılması mecburiyeti bir çok makine, fabrika tesisi ve ham madde ithalini şart koşuyordu. Bu bakımdan-Yunanistan ve İspanya'yı incelerken gördüğümüz gibi ithalât için ödenen para ihracattan gelen miktarı aşmaktaydı.

Ticaret bilançosunun açığı Yunanistan ve İspanya'da olduğu gibi Turizm gelirinden ve çoğu Amerika Birleşik Devletlerinde mevsimlik işçi çalışan Meksikalıların gönderdikleri paralarla kapatılmaktadır. 1962 yılı ticaret bilançosundaki 200 milyon Amerikan dolarına varan açığa rağmen tediye bilançosu, turizm gelirlerinden ve yurt dışında çalışan mevsimlik işçilerin havaalelerinden meydana gelen 400 milyondan fazla sâfi gelire sahipti. Aslında turizmin gayri sâfi geliri 500-700 milyon dolara varmaktadır. Buna mukabil hükümetin, diğer memleketlere, bilhassa Amerika'ya giden Meksikalı'lar için tahsis ettiği döviz mühim bir meblâğa balığ olmuştur. 1963 yılında Meksika'dan Amerika'ya gidenlerin döviz harcamaları 232 milyon dolara varıyordu. Bu Meksikalıların çoğu turist değil, tahsil ve tecrübelerini ilerletmek isteyen gençler ve iş adamlarıdır. İktisadının müstakbel inkişafına faydası dokunacak bu derece yüksek masraflara Meksika'nın katlanabilmesi, yarattığı İktisadî mucizeyi ifâde eden en büyük bir delildir.

Bütün bu sebeplerden dolayı yatırım maksadı ile kredi talebinde bulunan Meksika borcuna sadık bir devlet telâkki olunmaktadır. Aldığı krediyi faiziyle birlikte ticarî prensiplere uygun olarak vaktinde ödemektedir. Amerika Birleşik Devletleri tarafından idare edilen "Allianz

für den Forschritt” kısaca “Alpro” teşkilâtının müsait şartlarla verdiği, kredileri, ekonomik gelişmesini daha da hızlandırmak için memnuniyetle kabul etmektedir. Meksika’da tıpkı Yunanistan ve İspanya gibi artık hibeye ihtiyacı olmayan memleketlerden biridir. Çünkü daha evvel aldığı yardımları yerinde kullanmış ve kendi inisiyatifleriyle İktisadî durumunu her gün biraz daha ilerletmiştir.

Meksika’nın bu icraatının kuzey ve Güney Amerika’da nasıl takdirle karşılandığı “ALPRO” teşkilâtının 1964 nisanında yaptığı bir toplantıda açıkça belirtildi.

“Alpro” nun Amerikalılar arası komitesi başkanı Dr. Carlos Sanz de Santamaria bu oturumda şunları söylemiştir.

“Meksika’nın sevinç ve gurur duyacağı İktisadî ve siyasî istikrarı, bütün Amerika halkına müstesna bir örnek olarak gösterilmek vasfını haizdir.”

Kabul edilmesi gereken bu hükümden çıkarılacak netice şudur ki : Açlık ve sefâlete karşı dünya savaşının başarı kazanabilmesi, Meksika’nın vardığı netice ve onun kullandığı metodlar dikkatle incelenmedikçe ve tahlil edilmedikçe, imkânsızdır.

İDARİ COĞRAFYA

KİLİS İLÇESİ İDARİ COĞRAFYASI

Necati ÖZEN
Ayvalık Kaymakamı

ÖZÜ: (Plân)

1. Coğrafi mevki ve durumu
2. Tarihî durumu
3. İdarî durumu
4. Nüfus ve İskân durumu
5. İklim durumu
6. İlçe teşkilâtı ve memurları
7. Ekonomik durumu
 - a) Ziraat durumu
 - b) Hayvancılık
 - c) Orman
 - d) El san'atları
 - e) Ticaret
 - f) Kaçakçılık sebepleri ve önlenme çareleri
8. Kültür durumu
9. Bayındırlık durumu
 - a) Köy yolları
 - b) Köy içme suları
 - c) Köy elektriği

1 — COĞRAFÎ MEVKİİ VE DURUMU :

Kilis İlçesi, Gaziantep İli'ne bağlı olup İl merkezine 59 Km. mesafededir. İlçe'nin kuzeyinde Gaziantep, doğusunda Oğuzeli, batısında İslahiye ve güneyinde Suriye ile 70 Km. lik hududu bulunan bir sınır şehridir. Yüz ölçümü 1243 Km. karedir. İlçe hudutları dahilinde büyük yükseklikler ve engebeler bulunmamaktadır. Batı kısmında kayalık ve tepeler varsada, doğu kısmı genellikle düzlüktür. İlçe merkezinin rakımı 670 metredir. İlçe hudutlarını, güneyden kuzeye kateden Sabun suyu, Afrin suyu ve Sinnep suyu dereleri Suriye'ye akmaktadır. Batıdan doğuya olan Balık suyu ise Oğuzeli İlçesinden geçerek yine Suriye'ye akmaktadır.

2 — TARİHÎ DURUMU :

Kilis, oldukça eski ve mazisi Asurlular zamanına dayanan ve o zamandan beri meskûn olan bir sınır şehridir. Bir Asuri vesikasında ismi K-Lİ-Zİ olarak geçer.

Ancak bu devreye ait bir araştırma yapılmadığından durumu ve büyüklüğü kat'i olarak bilinmemektedir.

Kilis'in Makedonya Kralı Büyük İskender'in fetihleri sırasında, kurulduğu ve Yunanca efendi, anlamına gelen CYRRHUSC (Kiriştir) adı ile söylendiği belirtilmektedir.

Burası zamanla büyüyerek Romalıların 117 bin nüfuslu eyaleti olarak (KİRİSTİKİ) adıyla tarihe geçmiştir. Eyaletin sınırları ıfır nehrinden, İskenderun körfezine kadar uzamaktaymış. Karnebi köyünde kazı esnasında bulunan LAHİT, Tahtalı köyünde bulunan TANRIÇE, Kilis'in Romalıları'a ait bir şehir olduğunu göstermektedir.

M;S. 175 yılında Kilisli General OVIDÜYÜS KASİYÜS Roma İmparatoru ve doğu İlleri genel valisi olmuştur.

Roma İmparatorluğu devrinde ise buradan. "CİLİZA ŞİVE URMAGİGANTİ" adı ile bahs olunmaktadır. Orta çağda ismi pek nadir olarak geçen bir meskûn yerdir. Uzun zaman Haleb'in Azaz nahiyesine bağlı bir köy olarak kalmıştır. Müslümanlığın ilk yıllarında İslâm hakimiyeti altına girmiş, Bizans'a karşı hudut bölgesi içinde yer almıştır.

Doğudan batıya doğru göç eden Türk]er Kilis'e ilk olarak yerleşmiştir. M.S. 1065 yılında Halep Atabeyi Nurettin Özengi (Zengi) be-

raherindeki Türklerle Kilis'e yerleşmiştir.

Daha sonra Kilis'e akın eden Oğuz boyları Kilis'i bir Türk şehri haline getirmişlerdir.

Bu Türkler (Haçlı seferlerindeki) Haçlı orduları ile kahramanca savaşmıştır. O zamanki adı KALCIS idi. Oğuzlar İslâm dinini kabul edince Kilis; bir Türk ve İslâm şehri olmuştur. Hazreti Ömer zamanında Halit Bin Velid'in komutasındaki İslâm ordusu Kilis'i Bizanslılardan almıştır. Bu sıralarda mücahitlerden ve İslâm alimlerinden bazı kıymetli şahıslar şehit olmuştur.

Peygamberimizin vahiy kâtibi Şerahbil Bin Hasene (Mezar'ı Karataşın kuzeyindedir.) eshabî güzideden Abdurrahman Bin Avuf, Şeyh Muhammet Ensarı ve MİKDAT BİN ESVED Kilis'te şehit olmuştur.

1095 yılında Haçlıların istilâsına uğramış Urfa Kontluğu topraklarına katılmış fakat 1150 yılları civarında tekrar İslâm hakimiyeti altına girmiştir. 1400 yılında Timur, Azaz müstahkem mevkiini zabıt ve tahrip etmesi sebebi ile Kilis gelişmeye başlamış ancak 1417'de Yavuz Sultan Selim'in Kilis'i Osmanlı ülkesine katması ile Kilis Osmanlı ve Türk hakimiyetine devamlı olarak girmiş olup her sene 25 Ağustos tarihinde Mercidabık savaşının Yavuz tarafından idare edildiği, Yavuzlu köyünde bu mutlu olay kutlanmaktadır.

Bu gün Kilis'te bulunan tarihi yazıların hemen hemen hepsi Osmanlılardan kalmadır. Kısa zamanda gelişmesi sonunda Halep Eyaletine bağlı bir sancak olmuş ve Valide Sultanlara has bir belde haline gelmiştir. Evliya Celebi seyahatnamesinde, şehir evlerinin çok yüksek olduğunu, şehrin dört tarafında sekiz kapı bulunduğunu, kapılar civarındaki evlerin kule şeklinde bir çıkıntılarının olduğunu ve şehir etrafında bir hendek olsa muhkem bir kale olarak kullanılabileceğini söyler. Seyahatnameden, şehirde 4660 ev, 30 camii, 7 medrese, 4 hamam ve 2170 dükkân olduğu anlaşılmaktadır ki buna nazaran şehrin 20 000 nüfuslu ticarî bakımdan önemli bir şehir olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu camilerden en mühimi 1550 tarihlerinde ve Kanunî Süleyman zamanında yaptırılmış olan Tekke camiidir.

XVII. Asır ortalarında XIX. Asrın başlarına kadar vakit, vakit mütegalibe ve derebeylerinin hükmüne girmiş olan Kilis 1247 (1831)'de İbrahim Paşanın Mısır'lı kuvvetleri tarafından işgal edilmiş ve bu işgal sırasında şehrin garp tarafında halktan alınan ağır vergiler ile büyük bir kışla yaptırılmış ve Mısırlılar çekildikten sonra bu kışla harap

olmuştur. XIX. asrın son yıllarında Kilis, Halep Vilâyetinin merkez sancağına bağlı bir kazanın merkezi olarak takriben 20.000 nüfusu ihtiva etmekte idi. Bu nüfusun büyük ekseriyetini Türkler teşkil ediyor, Türklerden sonra dil bakımından başlıca ekalliyet araplar, din bakımından ekalliyette hiristiyan ermeniler tarafından meydana getiriliyordu bununla beraber hemen bütün kaynaklarda açıkça zikredildiği gibi, Kilis iktisadiyet ve hatta kültür sahasında galip vasfı ile bir Türk şehri hususiyetlerini taşıyor ve öğretim müesseseleriyle örf ve adetlerinin sağlamlığı ile civarının da Türk medeniyeti altında kalmasında büyük etki yapıyordu.

Kilis Milattan önceki tarihlerden beri meskûn olduğundan gerek şehirde gerek köylerde bir çok tarihi eser bulunmaktadır. Tarihi eserlerden en mühimi ve bu güne kadar muhafaza edilen HAVANDAN kalesidir. Kale Milâttan önce 2500 yıllarında Hititler zamanında inşa edilmiş sonradan bir çok tadile uğramıştır.

Romalılar zamanında kale hemen hemen tamamen yıkılarak yeniden inşa edilmiştir. Bu günkü Ravanda kalesi bir Bizans eseri olup Osmanlılar bazı cüz'î tadilât yapmıştır. Hititler ve Romalılar devrinden kalan bir çok eser bugün Gaziantep müzesinde bulunmakta ise de Kilis ve çevresinde yapılacak arkeolojik tetkikler ve kazılar bir çok eserin ortaya çıkmasına vesile olabilir.

İkinci ayakta kalabilen tarihi eser Mevlevihanedir Yavuz Sultan Selim'in 1517 de Mısır Kölemenlerini mağlup etmesi üzerine Osmanlı hakimiyetine giren Kilisteki ilk Osmanlı eseridir. 1525 yılında Kilis beyi Abdülhamit Murtaza tarafından yaptırılmıştır. Mevlevihanenin tekkesi, bahçesi ve müstemilatı harap olmuş semahanesi ve mescidi halen durmaktadır. Tarihi kıymeti çok büyüktür ve Osmanlı-arap mimarisinin karışımından doğmuş bir eserdir. Tamiri ve restorasyonu Vakıflar idaresince ele alınmıştır.

Şehirde bundan başka Osmanlı devrinden kalma camii, mescit ve türbe bulunmaktadır.

Birinci Cihan Harbi bittikten sonra yapılan mondros andlaşması hükümlerine göre İngilizler 1920 yılının aralık ayında Kilis'i işgal etmişler ve bir sene sonrada işgal ettikleri yerleri Fransızlara terk etmişlerdir.

Ancak Antep ve Kilis'te teşkil edilen Kuvvayı Milliye teşkilâtı Fransızlara rahat vermemiş ve Fransızlar 1921 yılında Ankara itilâf-

namesi imzalayarak 7 aralık 1921 tarihinde Kilis'i boşaltmışlar ve Türk kuvvetlerine teslim etmişlerdir.

3. İDARÎ DURUMU :

Asurlular zamanından beri meskûn bir yer olan Kilis, tarih boyunca zaman zaman büyümüş bazı zamanlar önemini kaybederek köy haline gelmiş bir şehirdir.

Yavuz Sultan Selim'in 1517 yılında yaptığı (Mercidabık) savaşı sırasında da Kilis köy olarak bulunuyordu. Osmanlı hakimiyetine girdikten sonra tekrar sür'atle gelişmeye başlamış ve kısa zamanda büyük bir belge haline gelmiştir.

1859 yılında neşredilen idare âmirlerinin vazife ve salahiyetlerini gösteren talimatname hükümlerine göre Kilis İlçe haline getirilmiştir.

XIX. Asrın sonlarında Kilis 12 nahiyesi 580 köyü olan ekonomik ve kültürel yönden gelişmiş bir İlçe merkezi bulunmakta idi. Ankara itilafnamesiyle Kilis Azez, Afrın, Fellah, Ameki, Şakağı, Karaçalı, Com, Okçu İzzettin ve Şeyler isimli 9 nahiyesi ile 400 köyünü kaybetmiş Cumhuriyet devrine 3 nahiye 180 köylü bir İlçe olarak intikal etmiştir. Sonradan Elbeyli nahiyesinin ayrılması ve Gaziantep'e yakın köylerinin Antebe bağlanması sebebiyle iki nahiye ve 108 köyü kalmıştır. Bugün bu köylerden 33 ü merkeze, 57 si Musabevli nahiyesine 19 u da Polateli nahiyesine bağlıdır. Bu 108 köyün ayrıca 44 tanede mahallesi bulunmaktadır.

Belediye teşkilâtı 1883 yılında kurulmuştur. İlçe merkezinde 50 mahalle muhtarlığı bulunmaktadır. Nahiye ve köylerde Belediye teşkilâtı kurulmamıştır.

4. NÜFUS ve İSKÂN DURUMU :

Kilis'te ilk nüfus sayımı 1897 yılında yapılmıştır. Bu nüfus sayımına göre Kilis'in nüfusu 76.042 idi 1897 tarihli Halep salnamesine göre nüfusun teşekkülü şu şekilde idi.

Din ve Milliyeti	Kadın	Erkek	Toplam
İslâm	34.094	34.319	68.413
Rum	122	183	305
Ermeni-Katolik	1.276	1.280	2.551
Ermeni-Protestan	157	177	334
Yahudi	266	257	523
Yabancı	1.670	1.887	3.557
Toplam :	37.765	38.277	76.042

Birinci Cihan harbinin sonunda Ermeninin büyük kısmı Kilis'ten kaçmış ve Beyruta yerleşmişlerdir. İsrail Devletinin kurulmasından sonra museviler kabileler halinde Kilis'i terk etmişler, en son musevi aileside 1968 yılında İsrail'e göç etmiştir. Bu gün Kilis'de gayri müslim nüfus kalmamış durumdadır.

1921 yılında Fransızlarla yapılan Ankara anlaşması ile dokuz Bucak ve Köylerin büyük bir kısmının Suriye'de kalması sebebiyle nüfusu azalmışsa da son 15 yıl zarfında bilhassa şehir nüfusu gelişme göstermektedir. Son dört sayımın neticeleri aşağıdaki cetvelde gösterilmiştir.

SAYIM NETİCELERİ

	1955	1960	1965	1970
Şehir	29.964	33.005	38.095	43.597
Bucak ve Köy	33.984	34.377	36.997	40.012
Toplam :	63.948	67.382	75.092	83.609

Mevcut 108 köyden Akdilek "Bekere" köyü mayın sahasının içine Tasladığından terkedilmiştir. Köyler az nüfuslu olmalarına rağmen bir-üç kilometre mesafede mahallelere ayrılmış bulunmaktadır. 108 köyde 152 meskûn yer bulunmaktadır.

1970 nüfus sayımı neticelerine göre köylerde köy ve mahalle başına 235 kişi düşmektedir.

Kırsal yerleşmelerin lüzumundan fazla dağılışı devlet hizmetlerinin yapılmasında aksaklıklara meydan vermektedir.

Köy kalkınmasının başarılması içinde küçük köy ve mahallelerin birleştirilmesinin zaruri bir şart olduğu kanaatindeyiz.

Köyleri birleştirmek bu araya, köyün mesken durumunu ıslah edici şartları aramak Türkiyemiz için kaçınılmaz bir zaruret haline gelmiştir.

İKLİMİ : Kilis, Akdeniz Bölgesiyle güney doğu bölgesinin geçiş sahasında bulunmaktadır. Bu bakımdan hem Akdeniz, hem de kara iklimi tesiri altındadır. Yazları kurak ve sıcak kışlar oldukça soğuk geçmektedir. Yağışlar daha ziyade ilkbahar da yağmaktadır. İlçe merkezi ve batı kesimlerinde Akdeniz iklimi daha çok tesir göstermekte ve zeytin, incir, pamuk gibi Akdeniz nebatları yetişmektedir.

YILLIK İKLİM TABLOSU

SICAKLIK					YAĞIŞ		
	Ortalama	En sıcak	En soğuk	Donlu	Yağış	En yağış	Nem
	Sıcaklık	Gün	Gün	Gün	mm	Gün	Karlı
1967	15,5	39,9	-12,0	51	722,7	35,1	63
		14.8.967	2.2.967			21.11.967	6
1968	17,08	42,03	-2	8	452,5	43,8	60
		18.8.968	13.1.968			17.12.968	-

İLÇE TEŞKİLÂTI :

İÇİŞLERİ BAKANLIĞI : Kaymakam, iki Bucak Müdürü, üç Tahrirat Kâtibi Sivil Savunma Memuru, Nüfus Memuru, üç Nüfus Kâtibi, bir şoför, üç odacı.

Emniyet Amirliği : Emniyet Âmiri, Komiser yirmi Polis Memuru, kırk Bekçi.

Jandarma Komutanlığı : Subay, dört assubay, yedi uzman çavuş.

Seyyar Jandarma Taburları : İki Tabur Komutanı, yirmi subay, on assubay, ondört uzman çavuş.

ADALET BAKANLIĞI : Savcı, Savcı yardımcısı, dört hakim, onüç memur, iki kâtip, noter.

MİLLÎ SAVUNMA BAKANLIĞI : Albay, binbaşı, yüzbaşı, kâtip.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI :

- a) İlk öğretim Müdürlüğü : İki Müfettiş, Müdür, yüziki öğretmen, Kütüphane Memuru, Kâtip.
- b) Lise : Müdür, üç Müdür yardımcısı, yirmi beş öğretmen, üç Memur.
- c) Kız Enstitüsü : Müdür Müdür yardımcısı, oniki Öğretmen iki Memur.
- d) Erkek Sanat Enstitüsü : Müdür, iki Müdür Muavini, ondört Öğretmen, iki Kurs Öğretmeni, iki Memur.
- e) Kız Öğretmen Okulu : Müdür, dört Muavin, otuziki öğretmen, dört Memur, şoför.
- f) Kız Yetiştirme Yurdu : Müdür, iki öğretmen, üç Memur, Şoför.

TARIM BAKANLIĞI :

- a) Ziraat Teknisyeni : Ziraat Teknisyeni, üç mütehassıs, dört Memur, üç Selektör makinisti, Şoför.
- b) Hükümet Veterinerliği : Veteriner, Sağlık Memuru, Kâtip, şoför, iki bakıcı.
- c) Orman : İşletme Müdürü, Bölge Şefi, Muhasip, beş Memur, sekiz Muhafaza Memuru, şoför.
- d) Bağcılık ve Tavukçuluk Araştırma Müdürlüğü : Müdür, sekiz Memur, Şoför.

SAĞLIK BAKANLIĞI :

- a) Hükümet Tabibliği : Sağlık İdaresi Başkanı, altı Sağlık Memuru. altı Ebe, Kâtip, Şoför.
- b) Devlet Hastanesi : üç mütehassıs Hekim, altı Memur, altı Hemşire, sekiz Hastabakıcı, sekiz müstahdem, şoför.
- c) Trahom Hastanesi : Göz Doktoru, sekiz Memur, kırk personel iki şoför.
- d) Verem Savaş Dispanseri : Doktor, iki memur, iki Hemşire,

MALİYE BAKANLIĞI :

Mal Müdürü, Yirmi iki Memur, Hazine Avukatı.

ULAŞTIRMA BAKANLIĞI :

P.T.T. Müdürlüğü : Müdür, Müdür vekili, yirmi dört personel.

GÜMRÜK TEKEL BAKANLIĞI :

a) Gümrük Müdürlüğü : Müdür, Muhasip, dört Muayene Memuru, altı çeşitli personel, Şoför.

b) Gümrük Muhafaza Müdürlüğü : Müdür, oniki Muhafaza Memuru, Şoför.

c) Tekel Müdürlüğü : Müdür, Muhasip, dört Tekel Kâtip Memuru, dört çeşitli Memur.

d) İçki Fabrikası : Memur, Teknisyen, üç eleman.

TAPU SİCİL MUHAFAZLIĞI :

Mahafız, Mahafız Muavini, iki Fen Memuru, üç Kâtip.

TAPU KADASTRO MÜDÜRLÜĞÜ :

Müdür, sekiz Memur, Fen Memuru.

MÜFTÜLÜK :

Memur, Vaiz, iki Kuran Kursu Hocası, otuz imam, yirmi sekiz müezzin, kâtip.

ÖZEL İDARE MEMURLUĞU :

Özel İdare Memuru, dört tahsildar, sekiz personel.

BELEDİYE :

Başkan, Muhasip, doksan çeşitli personel.

VAKIFLAR MEMURLÜĞÜ :

İdare Memuru, beş personel. Ayrıca, Ziraat Bankası, İş Bankası, Ak Bank, Yapı ve Kredi Bankası, Halk Bankası'nın teşkilâtları İlçe Merkezinde bulunmaktadır.

EKONOMİK DURUM :

a) Ziraat Durumu: Halkın geçim kaynağı Köylerde, ziraat Kaza merkezinde ticarettir. Ancak İlçe merkezi halkının da büyük bir kısmının ziraî faaliyetle ilgili bulunmaktadır.

1.243.000 dekar arazide 873.400 dekar kültür arazisi olup bu arazinin 25.700 dekarı sulanabilmektedir. Sulanan topraklar görüldüğü gibi çok azdır. Küçük barajlar ile sulanabilecek arazi beş misline çıkabilir.

Kilis'te 15.456 aile bulunmakta, bunun 11.894 ü ziraatla iştigâl etmekte veya ziraatla ilgili bulunmaktadır. 11.894 çiftçi ailesinin arazi işletme bölünüşü aşağıdaki cetvelde gösterilmiştir.

	<u>Aile Adedi</u>
Hiç arazisi olmayan	2206
10 dan 50 dekara kadar	7.218
51 den 100 dekara kadar	1.753
101 den 200 dekara kadar	438
201 den 500 dekara kadar	254
500 dekardan fazla arazisi bulunan	25
Toplam :	11.894

Hiç arazisi olmayan 2.206 aile ortakçılık yapmaktadır. Çiftçilikle uğraşan veya ilgili bulunan kimseler ettikleri ve elde ettikleri mahsulü cins ve miktarı aşağıdaki listede gösterilmiştir.

Ekilen Mahsullerin

Cinsi		Miktarı	Elde Edilen Mahsul
		Dekar	Ton
Buğday		150.000	20.000
Arpa		80.000	9.000
Zeytin	Adet	2.000.000	30.000
Üzüm	Adet	13.000.000	160.000
Fıstık	Adet	10.000	50
Mercimek		17.500	1.750
Pamuk		18.500	1.250
Burçak		12.500	8.000
Susam		4.500	2.250
Sebze		10.000	20.000
Meyve		4.000	8.000
Bostan		24.000	40.000

Listenin tetkikinden de anlaşılacağı üzere en mühim mahsulün üzüm, zeytin ve buğday olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Yetişen buğday ancak İlçe halkının kendi ihtiyacını karşılayacak miktardadır.

Zeytin iki senede bir mahsul vermekte, 30 milyon kilogram zeytinden elde edilen 6.000 ton zeytin yağının 2.000 tonunun halk kendi ihtiyacı için kullanmakta 4.000 ton zeytin yağı dış piyasalara ihraç edilmektedir. Kilosu ortalama 6 liradan satılan zeytin yağından elde edilen gelir iki senede 24 milyon lira olup senede halkın eline geçen miktar 12 milyon liradır.

Bu yıl kurulan “Zeytin Tarım Satış Kooperatifinin ve Günaş Anonim şirketinin zeytin yağı alımı yapması fiatların müstekâr kalmasına sebep olmuşsa da elde edilen zeytin yağının rafine ve ambalaj yapılmadan fiçılarda satışı halkın eline daha az para geçmesine sebep olmaktadır. Günaş’ın elindeki fabrikada rafine ve küçük kutularda ambalâj tesisinin kurulması zeytin mahsulünün daha iyi değerlendirilmesine müncer olacaktır.

İlçenin diğer önemli mahsulü üzümdür. Elde edilen 160 bin ton üzümden 80 bin tonu yaş olarak kullanılmakta veya civar İlçelere sevk edilmektedir. Kalan 80 bin tonu da kurutulmaktadır. Yaş ve kuru üzümden kilo başına ortalama 30 kuruştan yılda 40 milyon lira civarında

gelir sağlanmaktadır. Üzümün resmi alıcısının yalnız tekel olması ve tekel şarap fabrikası kapasitesinin ve depolama imkânının az olması sebebiyle halk yaş ve kuru üzümü satmakta müşkülâta uğramaktadır. Kilis üzümünün Kilis'te değerlendirilmesi, yeni iş sahalarının açılabilmesini temin bakımından Kilis Şarap Fabrikasına ilâve olarak Soma fabrikasının kurulması faydalı olacaktır. Diğer mahsul cinsleri, yetişen sebze ve meyve ancak Kilis halkının ihtiyacını karşılamakta diğer İllere önemli bir ihracat yapılmamaktadır.

b) Hayvancılık: İlçede bir kısım halkta hayvancılıkla geçinmekte ve 32 bin koyun, 52 bin kıl keçi, 8 bin sığır, beslenmektedir. Büyük başların sütleri oldukça iyi olmasına rağmen seneden seneye miktarı azalmaktadır. Mer'a ve avluların kifayetsiz olması küçük baş hayvanlarında beslenmesini ve bakımını temin edememektedir. Köylerde ağılların yapılması ve hayvan besicilerine daha geniş imkân sağlanması hayvancılığı inkişaf ettirebilir.

c) Ormancılık: İlçe hudutları içinde 150.000 dekar ormanlık saha mevcut ise de sahanın büyük bir kısmı bozuk ormandır. Orman Baş Müdürlüğü İlçenin batı kesimlerinde geniş şekilde ağaçlandırma faaliyetine girmiş olup son dört sene içinde bir milyona yakın çam fidanı dikilmiş bulunmaktadır.

d) El Sanatları: El sanatları oldukça inkişaf etmiştir. Bilhassa İlçe merkezinde Kilis işi yatak ve masa örtüleri, yatak takımları makina ile örülmekte ve civardan gelen turistler tarafından büyük ilgi görmektedir. Ayrıca köylerde kilimcilik yapılmakta ise de bu ancak mahallî ihtiyacı karşılayabilmektedir. El sanatlarının inkişafı için kurslar açılmaktadır.

e) Ticaret: İlçede ticaretin esas unsurunu üzüm ve zeytinyağı teşkil etmekle beraber tuhafiyeye, parfümeri ve oyuncak ticareti de oldukça gelişmiş bulunmaktadır.

f) Kaçakçılık, Sebepleri ve önleme Çareleri: Kilis'in bir hudut İlçesi olması, nüfusunun kalabalık bulunması elde edilen mahsulün halkın zarurî ihtiyacını karşılamaktan uzak kalması, Türk halkının kaçak mala karşı büyük alakası, Beyrut limanında satılan malların fiatlarının ucuz olması sebebiyle Kilis merkez İlçesi halkının bir kısmı kaçakçılıkla iştigâl etmektedir.

Uzak ve yakın İllerden çok sayıda yerli turist gelmesi de kaçakçılığın çoğalmasına sebep olmaktadır. Bu gün Kiliste 500 e yakın tuha-

fiye dükkânında muhtelif tarihlerde elde edilen gümrük makbuzları ve faturalarla kaçak eşya satıldığı inkâr edilmez bir hakikattir. Bu malların % 25 e yakın bir kısmının üzerinde yabancı marka işlenmiş Türk malı olmakla beraber kaçakçılığın Ekonomik bünyemizde büyük zararlar yapmakta olduğu ve gün geçtikçe kaçakçılık olaylarının genişlediği görülmektedir. Kaçakçılık yalnız ekonomik bakımdan değil sosyal ve malî bakımdan da memlekete büyük zararlar vermektedir. Yalnız Kilis İlçesinde yakalanan kaçak malın değeri yılda 6 milyon lirayı geçtiği halde kaçakçılığın devam etmesi, bu işte çok büyük paraların ve kazançların mevzu bahis olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Buna rağmen kaçak eşya satan dükkânlar fatura ile alım satım yapmadıklarından ve dükkân kiralarnı da çok ucuz fiatla gösterdiklerinden gelir vergisine tâbi olmamakta ve dolayısıyla hemen hemen hiç vergi vermemektedirler.

Kilis’de ilk ve orta dereceli okullarda 10 bine yakın öğrenci bulunmakla kaçakçılığın tevlit ettiği olaylar dolayısıyla gençlik kötü olayları her gün müşahade etmekte ve bu olaylar gençliğe kötü örnek olarak sosyal bünyede sarsıntılar meydana getirmektedir.

Kaçakçılıkla sık sık müsademe yapılması İlçenin asayişine de büyük ölçüde tesir etmektedir.

Yukarıda izah edilen kaçakçılığı teşvik eden sebeplerden dolayı, kaçakçılığın zabıta tedbirleriyle önlenemediği ve seneden seneye yurda giren kaçak malların çoğaldığı inkâr edilmez bir vakiadır.

Yine yukarıda izah edildiği gibi yalnız ekonomik bakımdan değil, bir çok bakımlardan memleketimize büyük zararlar ifa etmekte ve sosyal bünyede tahribat yapmaktadır. Bu zararların önlenmesi, dışardan yurdumuza kaçak olarak giren malların meşru olarak girmesinin memleketin ekonomik ve sosyal bünyesinde büyük faydalar sağlayacağı bir çok yolsuzluk kapılarının da kapanacağı düşünülmektedir. Bunun temini için bu gün Kilis’te ve hudut Vilâyetlerinde satılan, halkın zaafı sebebiyle sürümü çok olan muayyen malların hudut kapılarından cüz’i bir gümrükle geçirilerek Kilis’de açık hudut pazarlarında muayyen şartlarla satılmasının kanunî tedbirlerini temin etmek gerekmektedir.

Kilis’de satılan mallar daha ziyade çakmak, dolma kalem, oyuncak, kadın süs eşyası, sun’î ipekli mensucat, parlak kumaşlar, çay, kahve, oyun kâğıdı ve saatten ibarettir. Bu malların büyük bir kısmını Türkiyede imâl etmek kabildir. Böyle olmasa bile yan ekonomik tedbirlerle, kaçakçılığın hudut pazarlarıyla millî bünyemizi kemiren sosyal ve ekonomik kötü etkilerinin önleneceği kanatındayız.

KÜLTÜR DURUMU :

İlçe Merkezinde on ilkokul, 2500 mevcutlu bir Lise, bir Kız Öğretmen Okulu, bir Kız Enstitüsü ve Kız Yetiştirme Yurdu bulunmaktadır. Köylerin 71 adedinde İlkokul bulunmaktadır. Nüfusu yüzelliden az yirmi köyün okul ihtiyacının karşılanması bakımından İlçe merkezinde yapılmakta olan 580 kişilik yatılı bölge okulunun inşaatı bitmek üzere olup 1971 yılında öğretime açılacaktır. 1970 yılında hizmete açılan iki bin kişilik kapalı spor salonu okulların spor ve eğitsel faaliyetleri için büyük ölçüde faydalı olmuştur. Kız Öğretmen Okulunun İlçenin sosyal ve kültürel bakımından kalkınmasına büyük rolü bulunmaktadır.

BAYINDIRLIK DURUMU :

a) Köy Yolları: Devlet yolu güzergâhı dışında İlçe köylerinin tamamının yola kavuşması 450 Km. lik yol şebekesinin tamamlanmasına bağlıdır. 1970 yılı sonuna kadar 110 Km. köy yolu yapılmış bulunmaktadır. 340 Km. köy yolunun daha yapılması icap etmektedir.

Kilis'de köylü vatandaşlar yolun önemini anlamış bulunmakta ve hemen hemen bütün köyler akaryakıt için para toplamış bulunmaktadırlar. Kilis'de senede 25, 30 kilometre yol yapılmaktadır. Bu şekilde yol yapımı devam ettiği takdirde köy yolları ancak on senede bitecektir.

Vilâyetten gelen yol ekipleri gidip gelirken, çok zaman kaybettiklerinden köy yolları çalışması rantabl ve verimli olmamaktadır. Bu bakımdan Kilis ve Kilis çapındaki büyük İlçelerde ayrı bir yol yapım ekibinin kurulmasına mutlak zaruret bulunmaktadır.

Köy yolları yapıldıktan sonrada 450 Km. lik yolun bakımı için devamlı bir ekibe ihtiyaç hissedilmektedir.

b) Köy İçme Suları: Henüz on köyün yeterli suyu bulunmaktadır. Ancak köy çeşmelerinden yapılan tahliller içme sularının çoğunun kolili olduğunu ortaya koymuş bulunmaktadır. İçinde koli bulunan köy içme suyu şebekelerinin teker teker tetkiki, ile gayri sıhhi durumlarının izâle edilmesi icap etmektedir.

Köylerin büyük bir kısmı da su ihtiyaçlarını kuyulardan karşılamaktadırlar. Ancak kuyuların ıslâh edilmesi lâzımdır.

c) Köy Elektriği: Hududa yakın bulunan yirmi beş köyün elektriğinin yapılması için proje tamamlanmış bulunup inşaat hazırlıklarına başlanmıştır.

Bu köylerin bir kısmının elektriği 1971 yılında geri kalanında 1972 yılında bitirilecektir.

KARARNAMELER

İçişleri Bakanlığından :

Karar Sayısı : 10397

- 1 — Münhal bulunan Üçüncü Sınıf Mülkiye Müfettişliklerine;
İçişleri Bakanlığı Özlükişleri Genel Müdürlüğü İşlemler Şube Müdürü Vecdi Gönül, 7 nci derece 4 ünü kademe,
İçişleri Bakanlığı Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü Şube Müdürü Aydın Özakin, 7 nci derece 4 üncü kademe,
İçişleri Bakanlığı Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü Şube Müdürü Baybars Sezerler, 7 nci derece 3 üncü kademe,
Kemaliye Kaymakamı Yılmaz Türktekin, 7 nci derece 4 üncü kaleme,
Saray Kaymakamı Fahri Öztürk, 7 nci derece 3 üncü kademe,
Sivrihisar Kaymakamı Sami Sönmez, 7 nci derece 3 üncü kademe, aylığı ile,
Naklen ve terfian atanmaları uygun görülmüştür.
- 2 — Bu kararı İçişleri Bakanı yürütür.

7/2/1972

İçişleri Bakanlığından :

Karar Sayısı : 10484

- 1 — Pervari eski Kaymakamı A. Vahap Yıldırım'ın Kızıltepe Kaymakamlığına, Gölhisar eski Kaymakamı Akın Gönen'in Kofcaz Kaymakamlığına, Aralık eski Kaymakamı Neşet Erol Yalçın'ın Horasan Kaymakamlığına, Delice eski Kaymakamı S. Hilmi Kayaş'ın Maden Kaymakamlığına, Göynücek eski Kaymakamı A. Hulûsi Yıldırım'ın Bozkır Kaymakamlığına. Karaisalı eski Kaymakamı Aydın Güçlü'nün Orta Kaymakamlığına, Çınar eski Kaymakamı Yaşar Kılıç'ın Mesudiye Kaymakamlığına,

Hakkı müktessepleri olan kadro, maaş, derece ve kademe aylıkları ile, yeniden,

2 — Gerze Kaymakamı Dursun Balkaya'nın Savaştepe Kaymakamlığına, Kargı Kaymakamı Avni Aksu'nun Sürmene Kaymakamlığına, Şiran Kaymakamı Arif Köndel'in Datça Kaymakamlığına, Maden Kaymakamı Aslan Yıldırım'ın Saimbeyli Kaymakamlığına, Horasan Kaymakamı Halit Güngör'ün Oltu Kaymakamlığına,

Naklen,

3 — Sapanca eski Kaymakamı İsmail Bir'in Tufanbeyli Kaymakamlığına, Ordu - Ulubey eski Kaymakamı Hüseyin Asan'ın Darende Kaymakamlığına,

Hakkı müktessepleri olan kadro, maaş, derece ve kademe aylıkları ile, yeniden, atanmaları,

Uygun görülmüştür.

4 — Bu kararı İçişleri Bakanı yürütür.

22/2/1972

Karar Sayısı : 7/3916

İçişleri Bakanlığı, Tetkik Kurulu Üyelerinden :

Yusuf Ziya Eroğlu, H. Nazım Başlamıştı, Nail Memik, Necmettin Kuteş, Nazım Kemal Diniz, Şükrü Kenanoğlu, Şevket Esen, Kemal Öztürk, Hamza Kişioğlu, Tahsin Aksoyoğlu, Mehmet Tarcan, O. Bedrettin Oğuz, Sebahattin Savacı, M. Dündar Egel, H. Ragıp Uğural, Nazmi Çengelci ve Niyazi Bicioğlu'nun,

Mülkiye Müşavir Müfettişlerinden :

M. Doğan Uluergüven, Fahrettin Erverdi ve A. Kemalettin Koray'ın

Birinci Sınıf Mülkiye Müfettişlerinden :

Durmuş Yalçın ve Nihat Etiz'in,

Emniyet Müdürlerinden :

Üçüncü derece kadroda Emniyet Müdürü Ali Ulvi Sulukioğlu ve dördüncü derece kadroda Emniyet Müdürü Ahmet Paftalı'nın,

Birinci derece aylığı ile,

5442 sayılı Kanunun 6 ncı maddesinin birinci fıkrası gereğince vali olarak terfian atanmaları ve aynı maddenin ikinci fıkrasına göre, merkez emrinde görevlendirilmeleri; adı geçen Bakanlığın 14/2/1972 tarih ve 531/408 sayılı yazısı üzerine, Bakanlar Kurulunca 17/2/1972 tarihinde kararlaştırılmıştır.

İçişleri Bakanlığından :

Karar Sayısı : 10776

1 — Halen münhal bulunan :

— 2. derece Kocaeli Emniyet Müdürlüğüne Emniyet Genel Müdürlüğünde Polis Müfettişı Salih Urgancıoğlu'nun;

— 2. derece Erzurum Emniyet Müdürlüğüne Emniyet Genel Müdürlüğünde Polis Müfettişı Selahattin Aydınalp'in;

— 3. derece Maraş Emniyet Müdürlüğüne Emniyet Genel Müdürlüğünde Polis Başmüfettişı Şadan Ferit Kansu'nun;

— 4. derece İstanbul 1. Şube Müdürlüğüne Giresun Emniyet Müdürü Şükrü Balcı'nın;

— 4. derece Nevşehir Emniyet Müdürlüğüne Mardin Emniyet Müdürü Cevdet İnan'ın;

— 4. derece Adana 2. Şube Müdürlüğüne Muğla Emniyet Müdür Muavini Adil Yazıcıoğlu'nun;

— 4. derece Başbakanlık Koruma Müdürlüğüne Kastamonu Emniyet Müdür Muavini Cihat Sunar'ın;

2 — Boşalan :

—4. derece Giresun Emniyet Müdürlüğüne Emniyet Genel Müdürlüğünde Polis Başmüfettişı Adnan Arslan'ın;

— 4. derece Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Başmüfettişliklerine aynı derece Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Müfettişleri Naci Tulun ile Nihat Türközü'nün;

657 sayılı Kanunun 1327 sayılı Kanunla değişik 68 inci maddesinin 3 ve 4 üncü bentleri uyarınca terfian, naklen ve alabilecekleri kademe aylıklarıyla atanmaları;

Uygun görölmüştür.

3 — Bu kararı İçişleri Bakanı yürütür.

14/4/1972

HABERLER

Yiğit KIZILCAN

Yayın Müdürü

52. Dönem Kaymakamlık Kursu Açıldı :

52. Dönem Kaymakamlık Kursu, 24 Nisan 1972 Pazartesi günü İçişleri Bakanlığı Konferans Salonunda açılmıştır.

Altı ay sürecek olan kurs, 24 Ekim 1972 tarihinde sona erecektir. Kursun ilk bölümü Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsünde geçecek ve bu devre 25 Nisan 1972 den 15 Haziran 1972 tarihine kadar devam edecektir.

Bakanlıkta geçecek devre ise 19 Haziran 1972 den 24 Ekim 1972 tarihine kadar sürecek ve bu devre 18 hafta olacaktır.

Yersel inceleme gezisi için 24 Temmuz 1972 - 12 Ağustos 1972 tarihleri arasındaki 20 günlük süre tesbit edilmiştir. Gezi Programı daha sonra düzenlenecektir.

Ayrıca İmtihan dönemi ve kur'a

çekimi için 16-24 Ekim 1972 günleri tesbit edilmiş bulunmaktadır.

Kursun sekiz haftalık süreyi kapsayan ilk dönemi Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü tarafından yürütülmektedir. Programı bu Enstitü tarafından hazırlanmıştır. 3 er saatlik 40 oturum halinde yürütülecek olan bu devre sözü geçen Enstitüde yer olmaması nedeniyle halen Bakanlık konferans salonunda devam etmektedir.

Enstitü tarafından yapılan programa göre bu devre üzerinde durulacak ve işlenecek konular şunlardır :

Yönetim Biliminin İlkeleri, Örgüt ve Yöntem, Karar Verme, Personel Yönetimi, Türk Malî Sistemi ve Gelişme Yönleri, Halkla ilişkiler, Türkiye'nin Yönetim Yapısı ve Sorunları, Türkiye'nin Ekonomik Yapısı ve Sorunları, Türkiye'nin Sosyal Yapısı ve Sorunları, Bürokrasi, Modern Yönetim Teknikleri, Türkiye'de Plânlama, ve 3. Beş Yıllık Plân.

Konuların ekspozesi bittikten sonra 15 Haziran 1972 tarihinde yazılı bir sınav yapılacaktır.

Kursun ikinci devresi Bakanlıkta geçecek ve bu devreye 19 Haziran 1972 tarihinde başlatılacak olan 53. Dönem Kaymakamlık kursu da dahil edilecektir. Bu devrenin programı daha sonra tanzim edilecektir.

Yapılan programa göre, 14 Ekim 1972 de derslere son verilecek ve sınavlara hazırlanma için bir süre bırakılacaktır.

Kurs sonu sınavları 18-21 Ekim

1972 tarihleri arasında Bakanlık Sınav Komisyonu tarafından yapılacak ve bundan sonra kur'alar çekilecektir.

Bu dönem kursta da, geçen dönemde olduğu gibi öğleden sonraları kursiyerlerin lisan bilgilerini geliştirmek amacıyla yabancı dil eğitimine yer verilmesinin düşünüldüğü ilgililerce belirtilmiştir.

Bu dönem Kaymakamlık Kursuna Muhtelif tilerden 14 Maiyet Memuru katılmıştır. Katılanlar isim ve il'leri itibariyle şunlardır :

1 — T. Tamer Akalın	Ankara Maiyet Memuru
2 — Ömer Akın	İzmir » »
3 — M. Halûk Başçavuşoğlu	Ankara » »
4 — Salih Bor	Bitlis » »
5 — Nevzat Dalkıran	Ankara » »
6 — Müslim Dirican	Malatya » »
7 — Erol Ertuğrul	Ankara » »
8 — Hakkı Kaşlı	Antalya » »
9 — Fahri Keser	İstanbul » »
10 — Timur Metin	Ankara » »
11 — M. Halûk Saygı	Antalya » »
12 — Haşan Tülay	Gaziantep » »
13 — Müfit Yavuz	Malatya » »
14 — Şener Yüce	Ankara » »

Kursa katılan Maiyet Memurlarını kutlar başarılı olmalarını dileriz.

Uluslararası Kişi Halleri Komisyonunun Büro Toplantısı Yapıldı :

Uluslararası Kişi Halleri Komisyonunun Büro toplantısı Komisyon iç tüzüğü gereğince Nisan ayında yapılmıştır.

Komisyon Avrupa Konseyinin himayesinde çalıştığı için büro toplantıları Konseyin merkezi bulunan Fransa'nın Strasbourg şehrindeki Avrupa Sarayında yapılmaktadır.

Bilindiği üzere sözü geçen Komisyonun iki çeşit toplantısı vardır. Bunlar, Genel Kurul ve Büro toplantılarıdır. Genel Kurul toplantılarına Komisyona üye Devletlerin millî seksiyonlarının tamamı katılmaktadır. Halen Türk Millî Seksiyonu, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Devletler Hususî Hukuku Profesörü Dr. Osman Fazıl Berki Başkanlığında, Ankara Hukuk Fakültesi Medenî Hukuk Profesörü Dr. Turhan Esener, Genel Sekreter İçişleri Bakanlığı Nüfus İşleri Genel Müdürü Şevket Eker, İçişleri Bakanlığı Hukuk Müşaviri Kemal Özgüney, Nüfus İşleri Genel Müdür Muavini Nihat Üçyıldız'dan kuruludur.

Komisyonun iç tüzüğü gereğince her yıl Nisan ayında yapılmakta olan Büro toplantılarına Millî Seksiyon Başkanı ile Genel Sekreter ve bir de gündemdeki konu ile ilgili bir üye katılmaktadır. Bu yıl 10 Nisanda başlayan ve 20 Nisanda biten Büro toplantısına Millî Seksiyonumuzun yukarıda ünvanlarını verdiğimiz Başkanı Osman Fazıl Berki, Genel Sekreter Şevket Eker ve Nihat Üçyıldız katılmışlardır.

Büro toplantısında genellikle şu konular görüşülmüş ve üzerinde tartışılmıştır :

Bazı Vatansızlık Hallerinin Azaltılmasına İlişkin Sözleşme ön Projesi,

Resmî Doküman ve Kişi Halleri Kayıtlarında Ad ve Soyadların Kaydına İlişkin Sözleşme,

Kişi Halleri Komisyonunun Yayınları,

Komisyonun Yıllık Bütçesi,

1972 yılı Komisyon Genel Kurul toplantısı hazırlıklarına ilişkin çalışmalar görüşülmüştür.

Ayrıca, alt komisyonlar halinde, Evlilik Hukuku, Milletlerarası Evlenme Cüzdanı ihdası, Nesep tashihi gibi konular üzerinde çalışılmıştır.

**İçişleri Bakanı Ferit Kubat,
Kaçakçılıkla Mücadele Konusunda
İstanbulda Düzenlenen Toplantıda
bir Konuşma Yaptı :**

Kaçakçılıkla mücadele konusunda İstanbulda 5 Nisan 1972 tarihinde düzenlenen toplantıda İçişleri Bakanı Ferit Kubat bir konuşma yapmıştır.

Hudut ve kıyı Valilerinin, Bakanlık temsilcilerinin ve Devlet Plânlama Teşkilâtı mensuplarının katıldığı toplantıda yaptığı konuşmada Bakan, kaçakçılığın menfi yöndeki etkilerine değinerek bu konuda şunları söylemiştir :

“Yurdumuzun sosyo-ekonomik bünyesini çok büyük ölçüde etkileyen ve in’ikâsları ile toplumumuzda çok yönlü problemler yaratan kaçakçılık ve onunla mücadele konusunu enine boyuna görüşmek üzere, bütün görevli kuruluşların ve 21 Sınır ve Kıyı İl’i Valimizin katılımıyla böyle bir toplantıyı düzenleyen Sayın Gümrük ve Tekel Bakanı Arkadaşıma teşekkürlerimi sunmayı zevkli bir görev sayar, çalışmalarınızın aziz yurdumuz ve milletimiz için yararlı olmasını dilerim.

Kaçakçılığın ekonomik yönden gelişmekte bulunan ülkelerden olan

ülkemiz açısından son derece önemli bir sorun olduğunu belirten Kubat, konuşmasına şöyle devam etmiştir :

“Kaçakçılıkla mücadele, Türkiyemizin de içinde bulunduğu ekonomik yönden gelişmekte olan ülkeler açısından son derece önemli bir sorundur. Konu, yurdumuzda hemen her devirde ve bütün çevrelerde tartışılmış, mücadelenin etkililiğini sağlamak amacıyla yeni yeni tedbirler getirilmiş ve ağır cezaî müeyyideler konularak sorunun çözümüne çalışılmıştır.

Ancak, bütün bu çalışmalara rağmen, bu alanda tam bir başarıya ulaşıldığını söylemek mümkün değildir.”

Toplantının gündeminden de söz eden Bakan, konuşmasını şu şekilde bitirmiştir:

“Bu toplantıda, daha önce tesbit edilip sizlere gönderilen gündemde yer alan belli başlı konular derinliğine tartışılacaktır. Amaç kaçakçılıkla mücadele konusunda karşılaştığımız güçlük ve aksaklıkları hep birlikte teşhis etmek, konuya bakış açılarımızda mümkün olan yaklaşımı sağlamak ve sorunlara el birliği ile uygulamaya çalışacağımız çözüm yolları aramaktır.

Toplantının amacına ulaşacağına inanarak, başarılı olması yolundaki temennilerimi tekrarlar, hepinize saygı ve sevgilerimi sunarım.”

İçişleri Bakam Ferit Kubat, Polis Enstitüsü ve Kolejine Giderek Öğrencilerle Yemek Yedi :

İçişleri Bakanı Ferit Kubat, Polis Enstitüsü ve Kolejine giderek öğrencilerle birlikte yemek yemiş ve bu arada yaptığı konuşmada,

“— Atatürk, memleketin geleceğini, emanet ve ilkelerinin koruyucusu ve savunucusu olan sislere bırakmıştır. Memleketi yüceltmek ve ileriye götürmek güçlü omuzlarınızla mümkün olacaktır. Atatürk yolunda, ilkelerinin ışığı altında kanunların tatbikçisi olan sizlere, Hükümet ve Millet olarak güvenimiz ve inancımız sonsuzdur. Meslekteki başarınız, vatandaş sevmekle, vatandaşla birlikte el ele olduğunuz müddetçe olacaktır” demiştir.

Polis Enstitüsü ve Kolejinin noksanlarının en kısa zamanda tamamlanmasının yükümlülüğü içinde bulunduklarını ifade eden İçişleri Bakanı Kubat, Polis mesleğinin önemine değinerek bu konuda şunları beyan etmiştir :

“— Polis mesleği, vatanını,

memleketini ve Atatürk’ün emaneti ile birbirini seven cefakâr ve vefakâr insanların mesleğidir.

Polis mesleği, Atatürk inkılâpları ve ilkeleri ile Cumhuriyetimizin koruyuculuğunu yapanların mesleğidir. Kanunları uygularken vatan-daşa karşı müşfik, adil, müsamahasız ve tarafsız olunuz. Yasalara saygılı olan vatandaşımıza ne kadar yakın olursanız, ondan göreceğiniz sevgi ve yakınlık o kadar fazla olacaktır.”

Atatürk ilkelerinin kendilerine rehber olacağını belirten Kubat, konuşmasını şu şekilde bitirmiştir :

“— Başka düşüncelerin yer etmediğine inandığımız kafanızda, meşaleniz Atatürk yolu, rehberiniz Atatürk ilkeleri olacaktır.”

Siyasî Hizmetler Kursu Sona Erdi :

Bir süreden beri Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesi içinde devam eden “Siyasî Hizmetler Kursu” sona ermiştir.

Muhtelif tilerde 40 emniyet mensubunun katıldığı kursun sona ermesi nedeniyle yapılan toplantıda bir konuşma yapan İçişleri Bakanı Ferit Ku-

bat, Hukuk Devletinde yasaların hakim olduğunu söyleyerek bu konuda şu açıklamada bulunmuştur :

“— Devletin genel güvenliği sizlerin omuzlarındadır. Millet sizden hizmet bekliyor.

Bundan önce olduğu gibi başarılarınızın devamını dilerim. Hukuk Devletinde yasalar hâkimdir. Temsilcileri sizlersiniz.”

Eğitim plânının bir parçası olan bu kursta, kursiyerlere genellikle günün olayları ve bunlar karşısında nasıl hareket edileceği uzman kişiler tarafından açıklanmış ve konular detaylı olarak incelenmiştir.

İçişleri Bakanı Ferit Kubat, On İl'in Valisi ile Bir Toplantı Yaptı :

İçişleri Bakanı Ferit Kubat, On İl'in Valilerinin katıldığı bir toplantı yapmıştır.

Diyarbakır'da yapılan ve il'lerin genel sorunları ile ilgili olan bu toplantıya, Jandarma Genel Komutanı Kemalettin Eken, Emniyet Genel Müdürü Orhan A. Erbuğ, Diyarbakır Valisi Mehmet Karasarlıoğlu, Urfa Valisi Fikret Turgut Sayın, Mardin Valisi Ergun Gökdeniz, Siirt Valisi Fahri Centel, Bitlis Valisi Cemal

Orhan Mirkelam, Muş Valisi Ömer Haliloğlu, Bingöl Valisi Ahmet Tosun, Elâzığ Valisi Rifat Kaplan, Malatya Valisi Sadullah Verel ve Adıyaman Valisi Hakkı Kavlakoğlu katılmışlardır.

İçişleri Bakanı Ferit Kubat 17 Nisan 1972 Pazartesi sabahı saat 10-12 arasında yukarıda saydığımız 10 il'in Valisi ile bir toplantı yaparak il'lerin çeşitli sorunlarını görüşmüştür. Daha sonra aynı gün saat 14-20 arasında da İl Valilerinin, İl Jandarma Komutanlarının ve Emniyet Müdürlerinin katıldığı ve daha ziyade il'lerin asayiş konularını kapsayan bir toplantı daha yapılmıştır.

İçişleri Bakanı Ferit Kubat, toplantının, vatandaşları daha büyük bir döneme kavuşturmak, kendilerine en iyi hizmeti götürmek ve hizmetlerdeki noksanlıkları mahallen gerçek bir şekilde tesbit etmek ve bunları sür'atle gidermek amacıyla yapıldığını belirtmiştir.

İçişleri Bakam Ferit Kubatın, İstanbul Polis Okulunda Düzenlenen Diploma Töreninde Yaptığı Konuşma:

İçişleri Bakanı Ferit Kubat, 5 Nisan 1972 günü İstan-

bul Polis Okulunda düzenlenen diploma töreni nedeniyle bir konuşma yapmıştır.

İstanbul Polis Okulunu bitirerek emniyet kuvvetlerine katılan 279 genç mezunun diplomalarının verilmesi sırasında konuşan Bakan, Türk Polisinin kahramanlığı ve cesareti ile olduğu kadar, bilgisi ve üstün yetenekleri ve disiplini ile de dünya ölçüsünde haklı bir üne sahip olduğunu belirtmiş ve polisin görevi konusunda şunları söylemiştir :

“Polisin başta gelen görevi hukuk düzenini korumak ve kanunların mutlak hakimiyetini sağlamaktır. Devlet ve milletçe varlığımız yönünden son derece önemli olan bu şerefli görevini yerine getirirken polis de, hukuk düzenine saygı gösterir. Yetkilerini kanunî ölçüler içerisinde kullanmak için azamî çabayı sarfeder. Bu, hukuka bağlı devlet fikrinin tabii sonucudur. Ve Türk Polisi bunu davranışının temel ilkesi haline getirmiştir.”

Konuşmasının devamında Okulu yeni bitiren genç polislerle hitap eden Bakan, eğitimin önemini şöyle belirtmiştir:

“Bugün ayrılmakta olduğunuz bu bilim ocağında sizlere, görevlerinizi yapabilmeniz için gerekli ön ve temel

bilgiler verilmiştir. Eğitimin, hangi meslekte olursa olsun, insanları daha bilgili ve daha yetenekli kılan, son derece etkili bir araç olduğunu unutmayınız. Görevlerinizi yaparken burada öğrendikleriniz size en iyi rehber olacaktır.

Ancak, bunların yeterli olmadığı, devamlı olarak bilgilerinizi artırmak ve yeteneklerinizi geliştirmek için kişisel olarak da çaba göstermenizin zorunlu bulunduğunu belirtmek isterim. Görevlerinizi başarı ile yapmanızın ve meslekte yükselmenizin tek yolu budur.”

Vatadaşın polise güvenerek korkusuzca yaşantısını sürdürdüğünü söyleyen Kubat, bu konuda şu açıklamayı yapmıştır :

“Görevlerinizi yaparken bu yurdun insanların canlarını, namuslarını ve mallarını sizlere emanet ettiklerini ve sizler görev başındasınız diye yaşantılarını korkusuzca ve güvenle sürdürdüklerini de asla unutmamalısınız. Bu kutsal görevi de en iyi şekilde yerine getirerek, vatandaşın güvencini sarsmamağa çalışmak başlıca amacınız olacaktır.”

Türk Polisinin, vatandaşının yanında ve onun hizmet-

tinde olmaktan daima kıvanç ve gurur duyduğunu, aziz vatandaşlarını her toplumda görülebilen kötü niyetlilere, yolunu şaşırmışlara, şerir ve şakilere karşı korumayı, namuslu vatandaşın hamisi olmayı kendisine şiar edinmiş olduğunu, bu uğurda hayatını bile feda etmekten asla çekinmemiş bulunduğunu, Polis Teşkilâtının, görevlerinin kutsallığına inanmış ve onları her ne pahasına olursa olsun yerine getirmeğe azmetmiş fedakâr insanlarla dolu olduğunu, yeni mezunların da aynı üstün görev duygusu, vatan ve millet sevgisiyle çakışacağına inancın tam olduğunu belirterek konuşmasına şu şekilde devam etmiştir :

“Türk Polisi Atatürk devrimlerinin bekçisi, ilkelerinin savunucusudur. Sizlerin de bu değerlerin tavizsiz bekçileri olduğunuza yürekten inanıyorum.

Aralarına katıldığınız ocağın, içerisinde görev aldığınız teşkilâtın temel ilkelerinden birisi de disiplindir. Disiplinin bütün meslekler yönünden değer taşıdığı şüphesizdir. Ancak askerlikte ve poliste apayrı bir yeri ve hayatî önemi vardır. Polislik mesleğinin disiplin mesleği olduğu slogan haline getirilmiştir.

Bu nedenle, kanun, tüzük ve yönetmeliklerle konulmuş disiplin kurallarına, teşkilâtın küçüğe sevgi, büyüğe saygı esasına dayanan yerleşmiş iyi geleneklerine uymak, görev başında ve dışındaki davranışlarınızı giyiminizi, silâh ve teçhizatınızı bu kurallara göre ayarlamak en başta gelen ilkeniz olmalıdır.”

Polisin vatandaşa karşı nazik olması gereğine değinen Bakan, bu konu ile ilgili olarak şunları söylemiştir :

“Vatandaşlara karşı muamelelenizde daima nazik ve müşfik olmayı itiyad haline getirmelisiniz. Ancak, davranışlarınızın şenderece ölçülü, vakur ve mensup olduğunuz disiplinli teşkilâta, bu teşkilâtın geleneklerine ve disiplin kurallarına yaraşır şekilde olmasının gerektiğini de asla unutmamalısınız.”

Âmirlere karşı güven ve saygılı olmaları gerektiğine değinen Kubat konuşmasını şöyle sürdürmüştür :

“Âmirlerinize karşı daima güven, saygı ve sevgi duyguları ile dolu olacaksınız. Onlar sizin henüz geçmekte olduğunuz yollardan çok daha önce geçmiş, her durumda ne yapılması gerektiğini, başlarından geçen çeşitli olaylarda deneye

deneye çok iyi öğrenmiş, saygıya lâyık değerli kişilerdir.”

Polisleri yetiştiren âmir ve öğretmenlere teşekkür eden Bakan, konuşmasını şu şekilde bitirmiştir :

“Emniyet Teşkilâtının aziz şehitlerinin ruhları önünde tazimle eğilerek sizleri yetiştirmek ve bu kutsal ocağa lâyık insanlar haline getirmek için büyük emekler sarfeden değerli öğretmen ve âmirlerinize teşekkürlerimi bildirir, emekli olarak aranızdan ayrılan fakat gönülleri bizlerle dolu ve bizlerle olan emekli meslekdaşlarımızı saygıyla anar, okulu başarı ile bitiren sizlere tebriklerimi sunar, meslekte başarılı olmanızı, vatan ve millet hizmetinde yararlı çalışmalar yapmanızı dilerim.”

İstanbul Polis Okulunda Düzenlenen Diploma Töreni Nedeniyle Emniyet Genel Müdürü Orhan Erbuğ bir Konuşma Yaptı :

İstanbul Polis Okulunda 5 Nisan 1972 günü düzenlenen diploma töreni nedeniyle Emniyet Genel Müdürü Orhan Erbuğ bir konuşma yapmıştır.

İstanbul Polis Okulunun 89 ncü dönemini başarı ile bitiren ve 6 ay süreli meslek öncesi eğitimini tamamlayan genç

öğrencilerin mutluluğunu paylaşmanın kıvancı içinde bulunduğunu belirterek sözlerine başlayan Erbuğ, güç ve şerefli bir mesleğe atıldıklarından bahisle polislere şu şekilde hitap etmiştir :

“Genç meslekdaşlarım, bugünden itibaren milletimizin bütün fertlerini aynı derecede ilgilendiren, güç ve güç olduğu nisbette de şerefli bir hizmetin sorumluluğunu yükleniyorsunuz.

En önemli göreviniz, başta Anayasamız olmak üzere Cumhuriyet Kanunlarını ihlâl ettirmemektir.

Vatandaşın huzuru bizim huzurumuz, vatandaşın mutluluğu ve sevinci bizim mutluluğumuz ve sevincimizdir.

Atatürk ilkelerine ve devrimlere bağlı ve bunların savunucusu olarak şerefle görev ifa eden diğer mensuplarımızla birlikte ve daima aynı anlayış içerisinde bu hizmeti yürüteceğinize güven ve inancım tamdır.”

Okul eğitimi sırasında edinilen bilgi ve disiplin ruhuna değinen Genel Müdür, konuşmasını şu şekilde sürdürmüştür :

“Okulda geçirdiğiniz eğitim devresinde sizlere hizmetin

gerektirdiği bilgiler verilmiş ve mesleğinizin esası olan disiplin ruhu aşılanmıştır.

Görev alacağınız yerlerde eski arkadaşlarınıza örnek hareket ve yeni bilgilerinizle rehberlik edecek, sizler de onların tecrübelerinden yararlanacaksınız.”

Uygulamada adaletli, şefkatli ve tarafsız olmak gerektiğini belirten Erbuğ konuşmasını şu şekilde bitirmiştir :

“Kanun tatbikatında ve size başvuracak vatandaşların işlerinde son derece adaletli, şefkatli ve tarafsız olacaksınız. Mensubu olmaktan gurur duyduğumuz büyük milletimizin huzur ve refahı için kendinize düşen görevi yerine getireceksiniz.

Görev ve hizmet sırasında karşılaşacağınız güçlükler sizleri yıldırmamak, daima kanun ve nizamların çizdiği yoldan yürüyerek ve vicdanınızın asil sesine uyarak görevinizi başarı ile yürütmelisiniz.

Başta sizleri yetiştiren değerli öğretim üyeleri ve yönetici arkadaşlar olmak üzere, bu mutlu günümüzü şereflendiren kıymetli misafirlerimize teşekkür eder, sizlere, vatan hizmetinde başarılar dilerim.”

Trafik Kontrollerinde En Son Teknik İmkânlardan Yararlanmaya Başlandı :

Emniyet Genel Müdürlüğünden yapılan açıklamaya göre, trafik

kontrollerinde en son teknik olanaklardan yararlanılmaya başlanmıştır.

Son zamanlarda, motorlu taşıtların aşırı sür’at yapmaları nedeniyle çeşitli kazalara sebebiyet vermeleri üzerine, Emniyet Genel Müdürlüğünce yeni tedbirlere başvurulmuştur.

Yetkililerin belirttiklerine göre, çeşitli yönlerden Ankara’ya gelmekte olan araçların hızlarını kontrol altına almak amacıyla Ankara Bölge Trafik Müdürlüğü, en son teknik olanaklardan yararlanarak yeni bir çalışma uygulamaya başlamıştır.

Şehir merkezlerine giriş yollarında, özel oto, taksi ve otobüslerin süratleri radarlı ve telsizli araçlarla kontrol edilmekte, ve aşırı hız yapanlar cezalandırılmaktadır.

Bu cümleden olmak üzere, son dört gün içinde, cem’an 5470 çeşitli motorlu araç, radarlı ve telsizli araçlarla sür’at kontrolüne tâbi tutulmuş ve bunlardan aşırı hız yaptıkları görülen 29 şoför mahkemeye sevk edilmiştir. Mahkeme bun-

lardan 23'üne 1.000'er, ikisine 700'er, ikisine 500'er ve ikisine de 300'er lira para cezası vermiştir.

Ayrıca, çeşitli kusurları görülen ve trafik kurallarına uymayan şoförlerden de yekûn olarak 17.775 lira peşin para cezası alınmıştır.

Verilen bilgiye göre büyük etkisi görülen bu tip kontrollara bundan böyle de geceli gündüzlü devam edilecektir.

Polis Çelik Yelek ve Makinalı Tabanca ile Takviye Ediliyor.

Emniyet Genel Müdürlüğünden verilen bilgiye göre, polis çelik yelek ve makineli tabanca ile takviye edilecektir.

Takviyenin nedeni şu şekilde açıklanmaktadır :

“Demokratik rejimimizin, cumhuriyet ve hürriyet düzeninin bekasında ve korunmasında, asayişin, amme, şahıs tasarruf emniyetinin, mesken masuniyetinin, halkın ırz, can ve malının muhafaza ve amme istirahatının temininde, rejime ve hürriyetlere yönelmiş anarşist faaliyetlerin, kesin bir şekilde ve sür'atle bertaraf edilmesinde birinci derecede temel görev ve sorumlulukları taşımak durumunda olan zabıtamızın, müessir bir şekilde ve kendisinden beklenen ölçüde görev ve imkânlarla kavuşturulması artık bir zaruret halini almış

bulunmaktadır.

Bu nedenle, ilk olarak İstanbul polisi bir miktar daha çelik yelek ve hafif makinalı tabancalarla takviye edilmiştir.”

Polisin diğer çeşitli ihtiyaçları hakkında yetkililerin açıklamasına göre, zabitanın müessir hizmet olanaklarına sahip kılınması bakımından lüzumlu teçhizat, silâh, araç, muhabere vasıtaları, bina ve benzeri sair acil ihtiyaçlarının tesbit ve karşılanması için İçişleri Bakanlığınca yapılagelen çalışmalar, tamamlanmış bulunmaktadır, özellikle toplumsal olaylarda ve rejimi yıkmaya matuf hareketlerde esas ve temel görevleri yüklenecek olan toplum zabıtasının acil ihtiyaçları hakkında hazırlanmış bulunan rapor, İçişleri Bakanı tarafından Başbakana intikal ettirilmiş bulunmaktadır.

İçişleri Bakanı Ferit Kubat, Emniyet Teşkilâtının 127 nci Kuruluş Yıldönümü Nedeniyle Bir Mesaj Gönderdi :

Emniyet Teşkilâtının kuruluşunun 127 nci yıldönümü

nedeniyle İçişleri Bakanı Ferit Kubat bir mesaj yayınlamıştır.

Mesajına, Türk Cumhuriyetinin, Atatürk ilkelerinin ve vatandaşlarımızın huzur ve güveninin teminatı, korkusuz, fedakâr ve vefakâr bekçisi Emniyet Teşkilâtı mensuplarının 127 nci mutlu yıldönümlerini en içten duygularla kutladığını belirterek başlayan Kubat, hayatları boyunca yürekleri insanlığa ve milletimize daima daha iyi hizmet verme aşkı ile çarpan aziz meslekdaşlarına, şu günlerde şahsen hizmet etme olanaklarına kavuşmuş olmanın bahtiyarlığı içerisinde bulunduğunu açıklamıştır.

Emniyet Teşkilâtının istenen ve hakları olan geniş imkân ve şartlara kavuşturulacağını mesajında belirten Bakan, bu konuda şu açıklamada bulunmuştur :

“Bu vesile ile ifade etmek isterim ki, Emniyet Teşkilâtımız, çok kısa bir süre içerisinde istenen ve hakları olan geniş imkânlara ve şartlara kavuşturulması için, millet ve onun hizmetlisi olan hükümetimiz, büyük bir gayret ve ciddî çalışmalar içerisinde.

Polisimiz, muhakkak surette arzuladığı personel ve çalışma imkânlarına, eğitime, modern silâh ve binalara, teçhizata, araç-gereç’e ve muhabere gibi her türlü teknik imkânlara kavuşturulmak suretiyle

zevkle hizmet vermesi sağlanmış olacaktır.”

Mesajının bundan sonraki kısmında, Emniyet Teşkilâtının halkın sevgi ve güvenine lâyık bir duruma geldiğine değinen Ferit Kubat, bu konuda şunları ifade etmiştir :

“Bugün Emniyet Teşkilâtımız, her zaman fazlasıyla lâyık olduğu vatandaş sevgi ve güveninin üstün seviyesine ulaşmıştır. Bugün vatandaşlarımız, çocuklarını (polis amcası) ile korkutmuyor. Bunun aksine olarak polis düdüğünü, kendi güveni sayıyor. Ve çocuğunu bu şerefli mesleğe kazandırmanın yollarını arıyor, övünülecek mertebede olan bu karşılıklı iyi duyguların hergün daha da artacağına tam bir inanç içerisindeyim.”

Polisin beklediğinin kendisine verileceğini, vatandaşın mutlaka huzura kavuşturulacağını mesajında belirten Kubat, bu konuda şu açıklamada bulunmuştur :

“Polisimizin beklediği, kendisine mutlaka verilecek ve vatandaş da polisten beklediğini fazlasıyla alacaktır. Vatandaşımız, mutlaka huzura kavuşturulacak ve zorluklara uğradığı

gün polis, onun, rahatlıkla sığabileceği müşfik mercii olacaktır. Meslekdaşlarımın, arzuladığım bu hususları, ciddiyetle ve vekarla ve büyük bir titizlikle yerine getireceklerinden asla şüphem yoktur.

Şerefli, vefakâr, cefakâr, cesur ve üstün insan ve Atatürk ilkelerine inanmış insanların topluluğu asil Emniyet mensuplarına, içtenlikle güveniyor ve inanıyorum.”

Mesajının sonunda şahadet mertebesine erişen ve emekli olan Emniyet mensuplarına da değinen Bakan mesajını şu şekilde bitirmiştir :

“Cumhuriyet, Anayasal düzen ve vatandaş huzuru için gözünü kırpmadan görevi uğruna şahadet mertebesine ulaşmış bulunan kahraman meslekdaşlarımız, kardeşlerimiz huzurunda saygı ile eğilir, onlardan hiçbir gün geri kalmayacak bugün görevde olan veya emeklilik gibi en şerefli mertebeye temiz alinteri ile erişmiş her ferdi ayrı bir değer olan sevgili arkadaşlarıma, gelecekteki uzun yılların yıldönümlerinde de aile efradları ile birlikte engin mutluluk, sağlık ve başarı dileklerimi tekrarlar, her- günlerinin daha aydın olmasını temenni eder, gözlerinizden öperim.”

Emniyet Teşkilâtının 127 nci Kuruluş Yıldönümü Nedeniyle Emniyet Genel Müdürü Orhan

Erbuğ Bir Mesaj Gönderdi :

Emniyet Teşkilâtının Kuruluşunun 127 nci yıldönümü nedeniyle Emniyet Genel Müdürü Orhan A. Erbuğ emniyet mensuplarına bir mesaj göndermiştir.

10 Nisan 1972 tarihinde kuruluşunun 127 nci yıldönümünü idrak eden Emniyet Teşkilâtının şerefli bir maziye sahip olduğu belirtilen bu mesajda, Genel Müdür, vatandaşın can ve mal emniyeti yanında kamu düzen ve güvenliğini tesis etme amacı ile çalışan ve daima Atatürk ilkelerinin, Anayasa’nın ve rejimin koruyucusu olan emniyet mensuplarına yıldönümü nedeniyle sarsılmaz inanç ve sevgilerini duyurmak istediğini ifade etmiş ve polisin fedakârlığı ve teknik araç ve gereçlerle takviyesi konusunda şu açıklamada bulunmuştur :

“Vatansever ve Türklük şuuru ile dolu, görevinin kanun ve millî menfaatler ile sınırlı olduğuna inanan, bu uğurda hayatını ve her şeyini örnek bir cesaretle feda etmekten çekinmeyen Türk Polisinin bu mutlu gününü birlikte id-

rak etmenin gurur ve bahtiyarlığı içindeyim.

Görevimizin niteliği, hizmetlerin daha modern ve İlmî bir çalışma düzeni içinde yürütülmesini ve bunu sağlamak için de Teşkilâtımızın en yeni teknik araç ve gereçlerle teçhizini zorunlu kılmaktadır.”

Devleti ve Anayasa nizamını temelinden sarsmaya yönelmiş faaliyetlerin yoğunlaştığı bir dönemde dahi görevini yine liyakatla yapan ve canını tehlikeye atmadan kaçınmayan emniyet mensuplarının bu örnek davranışları ile polis tarihine şan ve şerefli anılar kattıklarını belirten Erbuğ, polisin geleceğinin teminat altına alınması gerektiğinden bahisle bu konuda şunları ifade etmiştir :

“Hedefimiz; kanunların kendine verdiği hizmetleri en iyi şekilde devam ettirebilmesi için, Teşkilâtımızı, hareket niteliği üstün bir seviyeye ulaştırmak; bunun yanı sıra polisin maddî olanaklarının artırılması, geliştirilmesi ve istikbalinin teminat altına alınması yönünden imkânlar hazırlamaktır.

Devletin ve vatandaşın emrinde ve kanun hakimiyetini sağlamada şerefle görev yapan ve daima üstün başarı göste-

ren, gerektiğinde şehit vermekten çekinmeyen fedakâr Emniyet Teşkilâtı Mensuplarımıza; 127 nci kuruluş yıldönümü münasebetiyle mutluluklar diler sevgiler sunarım.”

Kaybettiklerimiz

Ahmet Turgut Başkaya

40 yıldanberi Devlete hizmet eden Ahmet Turgut Başkaya, 4 Mart 1972 tarihinde tedavi edilmekte olduğu Ankara Numune Hastahanesinde vefat etmiştir.

1908 yılında Kırşehirde doğan Başkaya, ilk tahsilini burada ikmal etmiş ve Kırşehir Orta Okulunu P. iyi derecede ve birincilikle bitirmiştir. 1928 yılında Kayseri Lisesini iyi derecede bitiren ve aynı yıl içinde Mülkiye’ye giren merhum, 1932 yılında Mülkiye’yi bitirerek 31 Ağustos 1932 de İçişleri Bakanlığı Mahallî İdareler genel Müdürlüğü I. Şube Memurluğuna atanmış ve bu suretle Devlet Hizmetine ve idare mesleğine atılmıştır.

21 Eylül 1932 de yukarıda sözü geçen Genel Müdürlüğün 2. Şube Şefliğine atanan Başkaya, Kaymakamlık staj süresini bitirdikten sonra 1935 yılında Kaymakamlık Kursuna katılmış ve aynı yıl Kaymakamlık Kursunu bitirerek, 22

Haziran 1936 tarihinde Çankırı'nın Çerkeş İlçesi Kaymakamlığına atanmıştır. 5 Ekim 1937 de Tunceli'nin Hozat İlçesi Kaymakamlığına nakledilen merhum, 18 Şubat 1939 da Gaziantep'in Kilis İlçesi Kaymakamlığına atanmış ve bu arada, Çerkeş Kaymakamı iken, Çankırı, Kilis Kaymakamı iken, Gaziantep Vali Vekilliklerinde bulunmuştur.

8 Şubat 1941 tarihinde Niğde'nin Bor İlçesi Kaymakamlığına nakledilen Başkaya, 4 Mart 1941 de İstanbul Emniyet Müdürlüğü 2. Şube Müdür Vekilliğine, 25 Ağustos 1941 tarihinde Van'ın Gürpınar İlçesi Kaymakamlığına, 10 Ekim 1941 de ikinci defa İstanbul Emniyet Müdürlüğü 2. Ş. Müdür Vekilliğine atanmış ve burada bir yıl kadar kaldıktan sonra, 20 Eylül 1942 tarihinde İçişleri Bakanlığı Mülkiye Müfettişliğine 3 üncü sınıf Mülkiye Müfettişi olarak getirilmiş ve 5 Şubat 1945 te 2 nci sınıf Mülkiye Müfettişi olmuştur. Bu görevde iken, 14 Ocak 1947 den 6 Mart 1947 ye kadar Bitlis Vali Vekilliğinde bulunmuştur.

27 Haziran 1947 de vekâleten Siirt Valiliğine atanan Başkaya, 29 Mart 1948 de bu göreve asaleten atanmış ve 6 Temmuz 1949 da Ağrı, 27 Haziran 1950 tarihinde Gümüşhane, 18 Nisan 1951 de Bingöl, 14 Ekim 1953 tarihinde Samsun, 13 Haziran 1956 da Edirne, 22 Temmuz

1958 tarihinde Yozgat Valiliklerine atanmış ve bu illerde değerli hizmetlerde bulunmuştur.

8 Ekim 1959 da kendi maaş ve kadrosuyla İçişleri Bakanlığı Müsteşar Muavinliğine getirilen merhum, bu arada ek görev olarak 28 Aralık 1959 dan 8 Haziran 1960 tarihine kadar İçişleri Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkan Vekilliği yapmıştır. 8 Haziran 1960 tarihinde Bursa Valiliğine nakledilmiş ve Bursa Valisi iken tesbit edilemeyen bir nedenle 3 Ağustos 1960 da Bakanlık emrine alınmıştır. Onbeş gün sonra, 18 Ağustos 1960 tarihinde Bakanlık emri tasarrufu kaldırılmış ve Bursa Valiliği kadrosu ile Merkez Valiliğine getirilmiştir.

Merkez Valisi iken, 5 Şubat 1961 tarihinde Emniyet Genel Müdürlüğü Vekilliği yapmış, Nisan 1961 de eski görevi olan Merkez Valiliğine dönmüştür. Merkez Valisi iken, 16 Aralık 1964 tarihinde Anayasa Mahkemesince Danıştay Üyeliğine seçilmiş ve 24 Aralık 1964 te Danıştay da göreve başlamıştır. Danıştayda 8 yıla yakın bir zaman hizmet etmiş ve Danıştay 10 uncu Daire Üyesi iken vefat etmiştir.

Mülkiyeliler Birliğinin ve Türk İdareciler Derneğinin daimî üyesi bulunan Başkaya, Beşiri, Doğubayazıt, Çekerek ve Şefaattli İlçelerinin fahri hemşehrlik unvanına sahipti.

Evli ve dört çocuk babası olan Ahmet Turgut Başkaya'nın vefatı bütün meslekdaşları fazlasiyle üzmüştür. Ailesine, akraba ve dostlarına ve bütün meslekdaşlara başsağlığı ve merhuma Allahtan rahmet dileriz.

Kadir Demirel

İdare mesleğine uzun süre hizmet etmiş olmakla beraber daha genç denebilecek bir yaşta ve kendisinden istifade edilecek en olgun çağında aramızdan ayrılan Kadir Demirel uzun zamandanberi tutulduğu hastalıktan kurtarılamıyarak 2 Mart 1972 tarihinde vefat etmiştir.

1920 yılında Gümüşhanede doğan Demirel, ilk ve orta okul tahsilini burada bitirmiş ve Trabzona giderek orada Trabzon Lisesinden 1940 ta mezun olmuştur. 1944 yılında Siyasal Bilgiler Okulunu bitirdikten sonra 31 Ekim 1944 te İçişleri Bakanlığı özlük İşleri Genel Müdürlüğü Stajyer memurluğuna atanmış ve bu suretle Devlet hizmetine ve idare mesleğine girmiştir.

1945 yılı Şubatında, Pazaryeri (Pazarcık) Bucak Müdürlüğüne atanan Merhum, 1945 Ağustosunda

Bilecik Maiyet Memurluğuna nakledilmiş, Eylül 1945 tarihinde Bilecik'in Osmaneli İlçesi Kaymakam Vekilliğine atanmış, burada çok kısa bir süre kaldıktan sonra Ekim 1945 te silâh altına alınmış, Nisan 1947 tarihinde Muhabere Teğmen rütbesiyle terhis edilmiştir.

Mayıs 1947 de atandığı Rize Maiyet Memurluğunda iken Rize'nin İkizdere İlçesine bağlı Güneyce Bucak Müdürlüğünde bulunan merhum, Artvin'in Ardanuç İlçesi Kaymakam Vekilliğinde bulunmuş daha sonra Haziran 1948 de Gümüşhane Maiyet Memurluğuna nakledilerek burada Kaymakamlık stajını tamamlamıştır. Ocak 1949 da katıldığı Kaymakamlık Kursunu Mayıs 1949 tarihinde bitirerek Kaymakam olmuştur.

Haziran 1949 da Sinop'un Ayancık İlçesi Kaymakamlığına atanan Demirel burada iki yıl kadar kaldıktan sonra, 1951 de Siirt'in Kozluk İlçesi Kaymakamlığına nakledilmiş, 1954 te Samsun'un Alaçam İlçesi Kaymakamlığına, 1956 da ay-

nı ilin Çarşamba İlçesi Kaymakamlığına, 1957 de Antalya'nın Alanya İlçesi Kaymakamlığına atanmış ve buralarda değerli hizmetler vermiştir.

1958 yılında Konya'nın Karaman İlçesi Kaymakamlığına nakledilen Kadir Demirel, bu görevde iken, kısa sürelerle Konya'nın Kulu ve Manisa'nın Alaşehir İlçeleri Kaymakam Vekilliklerinde bulunmuş, 1960 yılı Temmuzunda, İçişleri Bakanlığı özlük İşleri Genel Müdürlüğü 1. Şube Müdürlüğüne atanmış ve daha sonra, Eylül 1961 tarihinde, İçişleri Bakanlığı Özlük İşleri Genel Müdür Muaviniğine getirilmiş ve bu arada, 1964 te Özlük İşleri Genel Müdür Vekilliğine atanmıştır.

Nisan 1964 tarihinde Tekirdağ Valiliğine atanan Merhum, burada bir yıldan daha kısa bir süre kalmış ve 1965 yılı Şubatında, Merkez Valiliğine atanmıştır. Bu görevde iken vefat eden Demirel, Mülkiyeliler Birliğinin ve Türk İdareciler Derneğinin Üyesi idi. A.B.D. "Miami Şehri" fahri hemşehriliği unvanına sahipti ve Amerika'da amme idaresi alanında inceleme yapmak üzere bir süre kalmıştı.

Evli, bir kız ve bir oğlan babası olan Kadir Demirel'in aramızdan ayrılışı bütün meslek camiasını derin bir acıya garketmiştir. Aile ve yakınlarına, bütün meslekdaşlara başsağlığı

ve kendisine Allahtan mağfiret dileriz.

Nafi Demirkaya

İdarenin çeşitli kademelerinde bulunan İçişleri Bakanlığı Müsteşar Muaviniğinde ve Tetkik Kurulu Müşavirliğinde bulunduktan sonra bu görevde iken emekli olan Haşan Nafi Demirkaya 10 Nisan 1972 de Ankaradaki evinde vefat etmiştir.

1908 yılında Niğdenin Bor İlçesinde doğan Nafi Demirkaya, 1933 yılında Ankara Hukuk Fakültesini bitirmiş ve idareye intisap ederek muhtelif memuriyetlerde bulunmuştur.

Ankara ve İzmir Defterdarlıklarından sonra Vergiler Temyiz Komisyonu azalığı ve Reisliği yapmış daha sonra İçişleri Bakanlığı Müsteşar Muaviniği görevinde bulunmuştur.

İçişleri Bakanlığı Tetkik Kurulu Müşavirliğine nakledilen Demirkaya bu görevden emekli olmuştur.

Evli ve iki çocuklu olan Nafi Demirkaya'nın vefatı nedeniyle ailesine, dost ve akrabalarına ve bütün meslekdaş-

lara başsağılığı ve merhuma Allahtan mağfiret dileriz.

Kitaplığımıza Gelen Kitaplar

Gayrimenkule Tecavüzün Def'i Hakkında Kanun

Kâzım Pamuk tarafından yazılan Gayrimenkule Tecavüzün Def'i Hakkında Kanun ve bu Kanunla Alakâlı "Türk Kanunu Medenisi ve Türk Ceza Kanunu" Tamim ve İçtihatları Külliyyatı adlı eserin ikinci baskısı yapılmıştır.

Kitabın önsözünde, Gayrimenkule Tecavüzün Def'i Hakkında Kanun ile ilgili İçtihatları, Tamimleri ihtiva eden bir eserin hazırlanmayışı ve Kanunun mufassal olmayışı yüzünden tatbikatçıların karşılaştıkları konularda tereddüde düştükleri, gerek yüksek tahsil kuruluşlarında, gerekse memur yetiştiren diğer kuruluşlarda icraatta, (İdarenin hukuka bağlılığı prensibi) üzerinde durulduğu açıklanarak, konunun önemi şu şekilde ifade edilmektedir :

"İdare âmirleriyle, Savcı ve Hâkimlerin bu kanun ve bu kanunla ilgili mevzuata nazaran, vazife, sâlâhiyet ve mesuliyetlerinin hududunu tâyin yekdiğerleriyle münasebetlerini tavzih, yukarıdaki nazârî prensibi amelileştirmek noktasından faydalı olacaktır. Çünkü böylece

adliyecilerin ve idarecilerin hukuk esasları ve mevzuat muvacehesinde faaliyet yönleri gösterilmiş olacaktır. Gerçi Hâkim tevhidî içtihat kararları dışında Yargıtay içtihatlarına bağlı değildir. Hatta bazen kendi içtihadının mahsulü kararda Yargıtay'ı nurlandırabilecek bir kararı da elde edebilir. Fakat bu, hakikatte istisnai, ender bir vâkıdır."

Kitabın, gayrimenkule tecavüzün def'i Kanunu ile alakâlı mevzuata dair, hukukî faaliyetleri gelişen ve gün geçtikçe, bariz bir tekâmül seyri tâkip eden, Bakanlıkların hayatî kıymeti haiz tamimleriyle Yargıtay ve Danıştay'ın daire, umumî heyet ve tevhidî içtihat kararlarını zaptetmek, muhafaza etmek amacıyla hazırlandığı belirtilen önsözünde, adı geçen kanunla ilgili mevzuatın uygulanış tarzının böylece tebellür edeceği, kanunun çok çeşitli veçheler arzeden gayrimenkule tecavüz olaylarıyla ilgili maddelerinin ruh ve mânalarına nüfuz etmenin bu şekilde mümkün olabileceği açıklanmaktadır.

Açıklanan nedenlerle kitabın önsözünde de belirtildiği gibi, kanunun vazedilmesinden beklenen, gayrimenkul zilyedliğini korumak, tecavüz ve müdahaleden dolayı bozulan emniyet ve asayiş iade etmek gayesi tahakkuk etmiş olacaktır.

Kitabın önsözünde, kitabın ne şekilde tanzim edildiğine değinilerek metin esas tutularak, kanunun maddelerinin alındığı, her maddenin altına, maddenin iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla, kat'î mahiyet taşıyan İdarî ve kazaî mercilerin tamim, içtihat ve tevhide içtihat kararlarıyla ilgili kanun maddelerinin alındığı belirtilmektedir.

Kitapta, zilyedliğin ve bununla ilgili kavramların Medenî Kanuna göre açıklandığı, bu meyanda, zilyedliğin himayesi, zilyedliğin çeşitleri, kapsamı, ihlâli, tercihe şayan hak, hüsnüniyetle zilyedlik, suiniyetle zilyedlik, mururu zaman, gayrimenkul mülkiyeti, mevzuu, iktisabı, izaası, şumulü, sınırı, inşaat takyitleri, şuf'a iştirak, vefa hakları, komşu hakkı, başkasının arazisine girmek, kaynaklar, müşterek kaynaklar, lüzumlu suların cebrî temellükü, istimlak, arz, aynî haklar, mülkiyet unsurları, şumulü, mütemmim cüzler, tabîi semereler, teferruat, istisnası, müşterek mülkiyet, İdarî tasarruflar, temlikî tasarruflar, masraflara ve mükellefiyetlere iştirak, taksim

dâvası, iştirak halinde mülkiyet, mülkiyetin gayri aynî haklar, irtifak hakkı, Ormanlar, madenler, sükna, inşaat hakları, başkasının arsasındaki kaynak üzerinde hak, gayrimenkul mülkiyeti ve rehni mevzuları, kanunla ilgisi nisbetinde açıklanmaktadır.

Bundan başka kitapta söz konusu kanuna göre izahı gereken hususlardan, zilyedliğin tahkikinin İdarî mercie ait olduğu, tapusuz gayrimenkulde zilyedlik ve hissedarlık, vergi kaydı, fer'i zilyedlik, kanunun şumulü, icar ve isticar ihtilâfları, yarıcı, ortakçı ve kiracının zilyedliği, tecavüzden dolayı ekim veya tesisin vücuda gelmesi, tercihe şayan hak ve bu iddianın tetkik mercii, men kararının adlî ve İdarî dâvaya mevzu olup olamayacağı, men'i müdahale kararı mevcut iken ihtiyatî tedbir kararı alınıp alınmayacağı, müracaat müddetinin araştırılması, tahkik memurları, zabıta üst ve altlarının muhakkikliği, idareye vaki müracaatta aranacak şey, tahkik varakası ile karar örneği, şahitlere yemin verdirilmemesi, mükemmel bir tahkik varakasının tanzim edilmesi, infaz zabtının tanzim şekli, ka-

nunsuz kararlar, karara pul yapıştırılmaması, onbeş gün içinde tahkikatın bitmemesi, mutat nakil vasıtası, mahallen keşif yapılması, ikinci tecavüzde tahkikatın mahiyeti icabı muhakkikine harciraah verilip verilmeyeceği gibi konular etraflıca İncelenmektedir.

Ayrıca kitapta özellik arzeden bazı konulara da değinilerek bunlar hakkında söz konusu kanunun uygulanamayacağı örnekleriyle açıklanmaktadır. Bucak Müdürünün menkararı, diğer kaza kaymakamının yetkisiz kararı, tecavüzün devamı, infaz zabtı ve ikinci tecavüzün tesbiti, gıyapta infaz, tebellüğden imtina, mahallen infaz ve infazın tekemmülü, Devlet Şurasına itirazın tahkiki, vazifeli mahkeme, birkaç veya bir çok kimseler tabiri, toplu veya münferit tecavüzün tesbiti, mülkiyet iddiası, müktesep hak, tapu senedi, dâvadan feragat, memuriyet vazifesiyle ilgili tecavüz sorunları etraflı olarak ve tereddüde yer vermeyecek bir biçimde İncelenmektedir

Kitapta ayrıca ilgisi nedeniyle Türk Ceza Kanununun değişik 513, 514, 515, 516 nci maddeleri ve bu maddelerle ilgili açıklayıcı örnek içtihatlar, intifa kasti, taksimde hudut, tapu kaydının tatbiki, bozulan hududun tesbiti, elektrik tesisatının, su kanalının bozulması, kapıyı kırma, cebir ve şiddet unsurlarının tekevünü, ev yıkma ve zararın tesbiti, müşterek

kiralama, müşterek mülkün satışı ve kiraya verilmesi, tasarrufu, ızzar, hırsızlık, kapı, pencere camları, asarı atika nizamnamesinin tatbik şekli, müstecirin ızzarı, kendiliğinden hak alma, kanunî hakkın istimali, amme binaları, sulamaya mahsus bendin yıkılması, içme suyu yoluna, değirmen suyu arkına, amme yoluna tecavüz edilmesi, yol inşaat kamyonunun tahribi, su arkının bozulması, içme suyu, ağaç kesme, nevilerini değiştirme, belediye bademliğinde otlatma, köyün üzüm fidanını kesme, mezarlıktaki ağacın tahribi, devlet ormanından meyvalı ve yaş ağaç kesimi, caddedeki ağacı kesme, duvar yıkma, meyvalı ağaç kesme, yabani kestane, yonca, pelit, dut ağaçları, muz fidanları, palamut ağacı gibi konuların tarifleri yapılmakta ve işlenen suçlara göre ne gibi cezalar verileceği örnek içtihatlar gösterilerek daha iyi anlama olanağı sağlanmaktadır.

Kitapta, Kanun metninden başka, Bakanlığın konu

ile ilgili genelgeleri, en çok ihtiyaç duyulan Danıştay ve yargıtay içtihatları, T.B.M.M. tefsir kararları, bunların uygulama şekilleri, notlar, ilâveler ve ilgili kanun maddeleri yer almış bulunmaktadır.

Tanzim ve içindeki konular ve bilgiler itibariyle İdarî ve kazâî merciler kadar, gayrimenkule tecavüz sorunlarıyla karşılaşan belediye ve köy idarelerini, diğer tüzel ve özel kişileri yakından ilgilleyen bu eser, 134 sayfadan ibaret olup 20 lira bedelle satılmaktadır. Edinmek isteyenler, acele sipariş adresi olan, Kâzım Pamuk; Eyüp Kaymakamı, P.K. No. 14, Eyüp-İstanbul'dan temin edebilirler.

Memurin Muhakematı Hakkında Kanun :

Halen İstanbul-Eyüp Kaymakamı bulunan Kâzım Pamuk tarafından yazılan “Memurin Muhakematı Hakkında Kanun” adlı eser, bu kanuna tâbi olanların suç, ceza ve muhakeme usullerini 1609 sayılı Kanun da dahil olmak üzere incelemektedir.

Bilenin endişeden uzak bir tarzda çalışacağını kitabının önsözünde belirten yazar konunun önemini şu şekilde belirtmektedir :

“Amme hizmeti ifa edenlerin, suçlarına, cezalarına ve muhakeme usullerine müteallik kaidelerin

muhtelif kanunlara serpilmiş bir vaziyet arzemesi, onları, bu meselelerle karşılaştıklarında tereddüde sevketmektedir. Halk hizmeti ifa edenler, suçlarını, cezalarını, muhakeme usullerini ne kadar iyi bilirlerse, o kadar endişeden uzak bir şekilde kendilerini hizmete vakfedebilirler. Böylece hat ve hareket yönlerini (idarenin hukuka bağlılığı) nazari prensibine uygun düşecek tarzda tanzim de edebilirler.”

Kitapta, idare edenlerin suç, ceza ve muhakeme usullerini ihtiva eden, 1609 sayılı Bazı Cürümlerden Dolayı Memurlar ve Şerikleri Hakkında Takip ve Muhakeme Usulüne Dair Kanun, Memurin Muhakematı Hakkında Kanun, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun ilgili maddeleri, Türk Ceza Kanununun ilgili maddeleri, İl İdaresi Kanununun ilgili maddeleri, memurin muhakematı yönünden hususiyet arzeden teşkilâtların kanunlarının ve alâkalı mevzuatının ilgili maddeleri, birbirini tamamlayıcı ve mukayese edici bir yöntemle incelenmiş ve en yetkili kimselerin tetkik, tahkik ve tahlilleri, en çok önem

taşıyan Danıştay ve Yargıtay içtihatları, bağlı bulunulan teşkilât genelgeleri, T.B.M.M.' nin tefsir kararları kitaba alınmıştır.

Kitabın önsözünde kitabın tanzimi konusunda şu açıklama yapılmıştır :

“Tanzimde son tadilleriyle ilgili kanun maddeleri alınmış, değişen maddeler (MUADDEL) kelimesiyle gösterilmiş ve değiştiren kanun maddesinin altında işaret edilmiş. Adliye, Millî Müdafaa, Dahiliye, Maliye, Maarif, Nafia, İktisat ve Ticaret, Sıhhat ve İçtimâî Muavenet, Gümrük ve İnhisarlar, Ziraat, Münakalat, Çalışma, Basın ve Turizm, Koordinasyon, Toprak ve İskân, Tapu ve Kadastro vesair tekml Devlet Teşkilâtı, bunlara bağlı müesseseler, Belediye ve Köy idareleri, İl özel İdareleri, İktisadî Devlet Teşekkülleri mensuplarının suç, ceza ve muhakeme usulleri yönünden vaziyetlerinin tebellürüne çalışılmıştır.”

Kitapta, uygulamada kolaylık sağlamak amacıyla, Memurin Muhakematı Hakkındaki Kanuna göre yapılacak tahkikat neticesinde tanzim edilecek fezlekenin şekli örnekleriyle verilmiş ve sözü geçen

kanuna istinaden birinci derecede idare heyetlerince verilecek kararın yazılış şekli açıklanmıştır.

Kitabın sonuna eklenen tahlilî fihrist içindekileri sıra ile göstermekte ve bu yönden kitaptan istifadeyi kolaylaştırmaktadır.

193 sayfadan ibaret bulunan kitap yazarının da belirttiği gibi her kademede çalışan devlet memurlarını ve uygulayıcıları çok yakından ilgilendirmektedir.

20 lira bedelle satılan ve ikinci baskısı yapılan kitaptan edinmek isteyenler, acele sipariş adresi olan Kâzım Pamuk, Eyüp Kaymakamı P.K. No. 14 Eyüp-İstanbul adresinden temin edebilirler.

Kalkınma Yolunda Japon Örneği ve Türkiye :

Dr. Tayyar Sadıklar tarafından yazılan “Kalkınma Yolunda Japon Örneği ve Türkiye” adlı eseri, tanıtma yazısında Prof. Dr. Osman Okyar’ı Japonyada üç yıldan fazla bir müddet için resmî görevle bulunan yazarın, Japon kalkınmasının sırrını keşfetmek amacı ile İktisadî hayatı yakından izlediği, bu eseri meydana getirmek için bir çok kaynaklara başvurduğu, bu çalışma esna-

sında bir Türk'ün tabii olarak aklıa gelebilecek sorunun, Japonya'da elde edilen neticenin Türkiye'de niçin sağlanamadığı olduğu, bu sorunun yazarı Japonya'yı Türkiye ile kıyaslamaya, İktisadî büyümenin stratejik unsurlarını araştırmaya, sistemin kalkınmada rolünü incelemeye sevkettiğini, kitabın böyle bir gayret ve incelemenin mahsulü olduğunu belirtmektedir.

Okyar kitabın kıymetini şu şekilde açıklamaktadır :

“Kanaatimce, kitabın kıymeti, son yıllar esnasında bizi fazlası ile meşgul etmiş ideolojik tartışmalardan, sistem münakaşalarından uzaklaştırarak, kalkınmanın şu veya bu sisteme bağlı olan bir hareket olmadığını, fertlerin davranışı, teşebbüs ve İktisadî kuruluşların etkinliği, idarenin rasyonel ve ahenkli çalışması ile geliştiğini göstermesidir.”

Kitabın önsözünde yazar, kitapta “Japonya nasıl kalkınmış?,” sorunun cevabı verilmeğe çalışılırken, “Türkiye kalkınma yarışında niçin geri kalmış veya nasıl kalkınabilir?” sorunun da bir ışık tutmak istendiğini, bir Japon ekonomik heyet başkanının Türk dostlarına gönderdiği ve Türk gazetelerinde de yayınlanan bir mektubunda, “Türkiye'nin kalkınmak için her şeye sahip olduğu halde, niçin geri kaldığını

anlayamadığını” ifade ettiğini, gerçekte Türkiye'nin kalkınmak için gerekli her şeye sahip olduğunu, Japonya gibi Asya orijinli olan bu milletin tarihte imparatorluklar kurduğunu ve kıt'alar yönettiğini, tarihin hiçbir devrinde yabancı boyunduruğuna girmedeğini, Japonya'dan daha büyük bir ülkeye ve daha zengin tabii kaynaklara sahip olduğunu, modernleşme çabalarına Japonya ile aynı tarihlerde başladığını, ancak gerekli hamleleri yapmadığını, Japonya'ya kıyasla, politik sahadaki hamlelerin 40 yıl, sınaî modernleşme hamlelerinin ise 60-70 yıl sonra başlayabilmiş olduğunu, bu başlamadaki gecikmeye ilâveten yine Japonya'ya kıyasla çok yavaş derlendiğini açıklamaktadır.

Bugün Japonya'nın, Türkiye'nin en az 20 mislinden fazla bir ekonomik güce sahip olduğunu belirten yazar, her yıl Japonya'nın iki veya üç Türkiye millî geliri ilâve bir rakam olarak ekonomik gücüne katıldığını, Amerika ve Rusya'dan sonra üçüncü büyük ekonomik güç haline geldiğini, kalkınma hızı rakamı olarak Rusya'yı geride bıraktığını, her kalkınma-

nın bir bedeli olduğunu, bunu ödemedi hiçbir mucize ve düzenin bir ülkeyi mamur edemediğini, tüketici yaşantısından fedakârlık etmekle bunun sağlanabileceğini, Japonya’da tüketicinin kısıtlandığını, sosyal güvenlik ve alt yapının ihmal edildiğini, her devirde ekonomik kalkınmanın ön plânda tutulduğunu, doğrudan verimli olan makina yatırımlarına öncelik verildiğini, yatırımlar için gerekli fonların, başlangıçta tarım ve toprak reformları ile, tarım sektöründekilerin büyük fedakârlıkları karşılığında sağlanabildiğini, eğitim için her devirde büyük fonlar ayrıldığını, teknik eğitimde bugün Rusya’yı geride bıraktığını, millî çıkarların daima ön plânda tutulduğunu, Japonya’nın millî sorunlarını halletmek için şaşılacak bir birlik gösterdiğini, kalkınmada rejim değil milliyetçiliğin önemli bir motif olduğunu, çok çalışma, organize çalışmanın fertlerin normal yaşantısı olduğunu, Japonları insanüstü bir irade ile çalışmaya iten motifin milliyetçilik veya kâr olabileceğini ve buna başka faktörlerin de katılabileceğini, ancak zor ve kamçının bunda rolü olmadığını açıklamaktadır.

Japon kalkınmasını görüp değerlendirdikten sonra, Türkiye’nin kalkınması için uygulanacak modelin aynen Japon modeli olamayacağını

anlaşılabileceğini, ancak ileri bir devlet kapitalizmine varan bir sosyalist modelin de hiç olamayacağı sonucuna varıldığını önsözde belirten yazar, bugünkü Türkiye’yi asırlar öncesinin şartlarına göre ortaya çıkan fosilleşmiş doktrin kalıplarına oturtmağa imkân olmadığını, Türkiye’nin içinde bulunduğu koşullarla bu kalıplara sığmayacağını, bugün ekonomik doktrinlerin yeniden şekillendiğini, değişik ekonomik düzene sahip ülkelerin birbirlerinden işe yarar müesseseleri aktarmakta olduklarını, Türkiye’nin herhangi bir doktrini ilkel şekli ile alıp uygulama çabalarına girmesinin anlamsız olacağını, İlmî olmasa bile kapitalist ve sosyalist ekonomik düzenler arasında bir de “kalkınmakta olan ülkeler düzeni” ’in ortaya çıktığını açıklamaktadır.

Yazar bugün kalkınma ekonomisinin ayrı bir ilim dalı olarak geliştirildiğini, bu konuda üniversitelerde kürsüler açıldığını, sayısız konferanslar düzenlendiğini, eserler yazıldığını, ekonomik, sosyal ve politik faktörlerin rakamlarla değerlendirilebildiğini, rakamların kompüterlerle konuşturul-

duğu bir devirde yaşandığını, kalkınma olanağının I. Adelman faktörleri ile en az 41 bilinmeyenli bir denklem olduğu gerçeği karşısında, Türkiye'nin bugünkü koşullarına asırlar öncesinin statik reçetelerinin tavsiye edilmesinin güç anlaşılır bir gelişme olduğunu açıklamaktadır.

Türkiye'nin kalkınmasında rol oynayan veya oynayacak faktörlerin bizzat kendi örgütlerimiz tarafından belirli bir doktrin açısından değil, gerçekçi ve bitaraf bir açıdan değerlendirilmesi ve millî bir envanterimizin yapılması gerektiğini belirten yazar, bunun için yabancı uzmanlara gerek olmadığını, kendimizin bunu daha iyi yapabileceğimizi, ancak konularımıza yabancı gibi değil "bizim kendi dâvamız" diye yaklaşmamız gerektiğini, statik bir kalıba oturtmak için Türkiye'nin şartlarının olduğundan başka gösterilme çabasına düşülmemesi, gerçeğin aksi bir takım söylentilerle fikirleri bulandırmamak gerektiğini, kalkınmakta olan ülkelerde rejimden çok "idarenin etkinliğinin başlıca rolü oynadığını, Japon kalkınmasında personelin, Amerikan kalkınmasında ise sermayenin stratejik faktör olduğunu araştırmalarla saptandığını, Türki-ye'deki kalkınmanın stratejik faktörlerini tesbit için herşeyden

önce, ekonomik, sosyal ve politik faktörlerin hangi aşamada olduklarının tesbitine yönelen ciddî bir çalışmanın gerektiğini, I. Adelman'ın bu konuda yaptığı bir çalışmanın, Türkiye'nin kalkınmasına manî sosyal faktörleri bertaraf ettiğini gösterdiğini, yine aynı çalışmanın, kısa vâdede yapılacak hamlelerin, ekonomik örgütlerin tesirliliğini artırmak ve kalkınma için millî bir seferberliğe girişmek olduğunu da ortaya çıkardığını bu hamleler için en etkili aracın "Ekonomik ve Sosyal Plânlar" olduğunun bilindiğini, aynı zamanda, plânlarla tesbit edilen tercihlerin ve ekonomik politikaların uygulanmasını sağlayacak bir politik ortamın gerektiğini, bunda da liderlerin kalkınma amacına kendilerini azim ve inatla adanmaları ve millî gücü seferber etmelerinin başlıca rolü olacağını ifade etmektedir.

Yazar Japonyayı gördükten sonra Türkiye hakkındaki görüşlerini şu şekilde açıklamaktadır :

"Japonya'yı gördükten sonra, bizde kalkınma yolunda aksayan başlıca hususların daha da bariz olarak teşhisi mümkün olmaktadır. Japonya, önce çalışmış yaratmış, zenginlen-

miş ve yeni yeni paylaştırmağa başlamıştır. Biz ise, çalışmadan yaratmadan ortaya çıkarılmamış şeylerin paylaşılması kavgası içine düşmüştüz. Fedakârlık yapmadan atlamak istiyoruz. Bu mümkün değildir. İster Japonya'yı alalım ister Rusya'yı alalım, kalkınmalarını önce fedakârlığa dayandırmışlardır. Şimdi yeni yeni refah projeleri geliştirmektedirler. Diğer taraftan, genel ve malî idaremiz etkin değildir. Organize çalışamamaktayız. Fertlerimiz, idarededeki personelimiz birlikte, disiplin içinde çalışma kavramına erişmemiştir. İş tarif edilmemiş, görev taksim edilmemiştir. Bunların tashihi için rejimi, ekonomik düzeni değiştirmeye de lüzum yoktur. Devlet sektörümüzün bu görünüş ve kadrosu ile fonksiyonlarını daha da artıracak ileri bir devletçiliğe gitmek şartlarımıza tamamen aykırı düşecektir. özel teşebbüs ve rekabet düzeni yeni yeni doğarken, bu konudaki güç şartlar aşılmış ve önemli bir bedel ödemişken atılacak geri adımlar da aynı derecede hatalı olacaktır. Kaldı ki, Rusya dahi rekabetin faziletini görmüş ve bunu kendi düzenine aşılama çabasına girmiştir.” önsözde görüşlerini bu şekilde belirten yazar, kalkınma konusundaki fikirlerini şu şekilde açıklamaktadır :

“Bugün Türkiye’de asırların olumsuz birikintilerinin ve günümüzün tembelliklerinin günahını mevcut düzene yüklemek için bahane arayan bir ortam yaratılmak istenmektedir. Bu bir hâl şekli değildir. Türkiye karma ekonomi adı altında, ekonomik ve sosyal plânlar araçları ile kalkınması için en doğru yolu bulmuş görünmektedir. Şimdi yapılacak şey, yeni düzenler peşinde koşmaktan çok bulunduğumuz düzenin işlemlerini sağlayacak formüller aramaktır. Bulunacak her formülde de disiplin ve ahenk içinde, fedakârlıklara katlanarak, çok hem de pek çok çalışmak unsurları bulunacaktır.”

Kitabın Birinci Bölümü, “Japon Ekonomisi Nereden Nereye Gidiyor?” başlığını taşımakta ve burada, Kalkınmanın tarihçesi, Japon ekonomisinde yüz yıllık bir dönem (1868-1967), yüz yıllık dönem sonunda ulaşılan aşama, kalkınmış Japonya’nın manzarası, bugünkü Japonya, millî gelir, üretim, ve yatırımlar, dış ticaret ve ödemeler dengesi, kamu mâliyesi ve para politikası, istihdam, ücretler ve tüketim, fiat hareketleri, “Modernleşen Sanayiden örnekler”

başlığı altında, dokuma ve giyim eşyası sanayii, gemi inşaat sanayii, demir-çelik sanayii, makine imalat sanayii, motorlu taşıt vasıtaları sanayii, enerji üretim sektörü, “Dengesiz Büyüyen Bir Ekonominin Sıkıntıları” başlığı altında, ekonomik dengesizlikler, sosyal dengesizlikler, “Kalkınmanın Geleceği” başlığı altında, yeni ekonomik politikanın anahatları, Japon ekonomisinin gelecek yıllardaki gelişmesine ait tahminler gibi konular derinlemesine ve etraflı bir şekilde işlenmektedir.

İkinci Bölüm, “Japon Kalkınmasının Temelleri” başlığını taşımakta ve burada, “Japon Karakteri, Sosyal ve Politik Yapı” başlığı altında, oluşum, değişme ve çatışmalar, “Eğitim” genel başlığı altında, okul eğitimi, modern sanayi için teknik eğitim, tarımda eğitim, eğitimde yabancı kaynaklardan faydalanma, eğitim masraflarının karşılanması, eğitim-kalkınma ilişkileri gibi konular mukayese olanağı sağlayan cetvellerle ve etraflı olarak incelenmektedir.

Aynı bölümün “özel Teşebbüs” başlığını taşıyan kısmında, müteşebbis ve iki örnek, bugünkü özel sektörün yapısı ve şevki idaresi gibi konular işlenmektedir. “Modern

Sanayiın Kuruluşunda Devletin Rolü” başlığı altında, Devlet Teşekkülleri eliyle modern sanayiın kurulması, devlet sanayi kuruluşlarının özel sektöre devri, “Tarım Sektörünün Kalkınmaya Katkısı, Tarım ve Toprak Reformları” başlığı altında, fon ve işgücü akımının kaynağı olarak tarım sektörü, dengesizlik unsuru olarak geri kalmış tarım sektörünün son yıllardaki manzarası gibi konular incelenmektedir.

Yine aynı bölümün “Harp Sonrası Döneminde Ekonomik Politikanın Tesirliliği” başlığı altında, maliye politikası ve bugünkü bütçe sistemi, para ve kredi politikası, “Ekonomik Politikanın Plânlanması” başlığı altında, ekonomik alanda yapılan plânlar ve ilgili cetveller işlenmektedir. “İşgücü Piyasası ve Sendika Hareketleri” başlığı altında, işgücü piyasası ve ücretlerin tesbiti, sendika hareketleri ve etkileri, son yılların işgücü politikası ve işgücü sorunları, “Japon Kalkınmasında Rol Oynayan Diğer Faktörler” başlığı altında, tasarruf oranının yüksekliği ve sermaye teşekkülü, sanayiın ihracata dönük oluşu ve ödemeler dengesindeki olumlu gelişmeler, harp masrafları ve harp kontöktürleri, teknik açı-

ğın kapatılması gibi konular açıklanmaktadır.

Kitabın Üçüncü ve son bölümü, “Karşılaştırma, Değerleme, özet ve Sonuç” genel konularına ayrılmıştır. Burada, “Japonya-Türkiye” başlığı altında, politik ve sınaî modernleşme sahalarında karşılaştırma, ilişkiler, “Bir Marksist Bir Kapitalist Model : Rusya-Japonya” başlığı altında, bir karşılaştırma, kalkınmakta olan ülkelere hangisi örnek olabilir?, asgarî müşterekler, “Değerleme, Özet ve Sonuç” başlığı altında, değerlendirme, özet ve sonuç gibi konular etraflıca incelenmektedir.

Kitabın sonuna, “Japonya’nın 1962-1972 Yıllarına Ait önemli Bazı Ekonomik Göstergeler”, “Japonya Tarihinde önemli Olaylar Kronolojisi” ve tablolar listesi konmuş bulunmaktadır.

Ayrıca, yararlanılan İngilizce ve türkçe eserleri ihtiva eden bibliografya da kitabın sonuna eklenmiştir.

Yazar, kitabın arka kapağındaki

biyografisinin altına kitap hakkında şu açıklamayı yapmıştır :

“Bu kitap şu veya bu düzenin bir övgüsü değildir. Kendine has bir modelle kalkınan Japonya’nın gerçekleri rakamlarla ve İlmi açıdan bu kitapla Türk toplumunun önüne getirilmek istenmiştir. Son yıllarda tek yönlü bir gelişme eğilimine giren -düzen- tartışmalarına, Türkiye için en iyi’yi arama yolunda, yeni bir unsur katabilirse kitap amacına ulaşmış olacaktır.”

300 sayfadan ibaret bulunan kitap 50 lira bedelle satılmaktadır. Edinmek isteyenler, yazarın dağıtım veri olarak gösterdiği, Namık Kemal Mahallesi E-6/6 Ankara adresinden temin edebilirler.

ABONE BEDELİ

Türkiye için yıllığı	: 500 kuruş
Yabancı memleketler için yıllığı	: 750 kuruş

ABONE BEDELİNİN GÖNDERİLMESİ ŞEKLİ

A — Türkiye’de :

Bulunan yerin Malsandığına tutarı yatırılarak mukabilinde alınacak (çeşitli gelir makbuzu) aynen ve taahhütlü mektupla;

İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürlüğü — Ankara

adresine gönderilmelidir.

B — Yabancı memleketlerde :

Abone bedeline, makbuz pulu için 4 kuruş eklendikten sonra hâsıl olan meblâğ, posta veya banka havalesi olarak yukarıdaki adrese gönderilmelidir.

YAZI İŞLERİ

İdareyi ilgilendiren mevzularda hazırlanacak etüdler kabul edilir.

Gönderilecek yazıların iki nüsha olması ve 20 - 25 sahifeyi geçmemesi, makinada seyrek satırla yazılmış olması ve yarım sahifeyi geçmiyen ayrıca bir de özü bulunması lâzımdır.

Dergiye dercolummayan yazılar iade edilmez.

Yazı işleri için **İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürlüğü**’ne müracaat edilmelidir.

Sahibi : **İçişleri Bakanlığı**

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Mesul Müdürü ; **Yiğit KIZILCAN**